

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra psychologie

Bakalářská práce

**Proces zaměstnávání a integrace osob propuštěných z
výkonu trestu odnětí svobody**

Jitka Hochmannová

© 2022 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jitka Hochmannová

Veřejná správa a regionální rozvoj

Název práce

Proces zaměstnávání a integrace osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody

Název anglicky

The process of employment and integration of persons released from prison

---

Cíle práce

Práce se zabývá problematikou zaměstnávání a uplatňování propuštěných osob z výkonu trestu na trhu práce a aktivitami, které jsou spojené s následným začleňováním do společnosti.

Cílem práce je přiblížit a charakterizovat problematiku této znevýhodněné skupiny osob. Práce je na základě odborných zdrojů zaměřena na vymezení základních pojmů a jejich definici. Specializuje se hlavně na vězeňský systém ČR, zejména pak na výkon trestu odnětí svobody. Klíčová je však orientace na programy zacházení především na vzdělávací a pracovní, které jsou realizované v průběhu výkonu trestu odnětí svobody a mají pomoci při zajišťování zaměstnání a integraci po propuštění z výkonu trestu. Stěžejní část práce je specializována na důsledky, které nastávají po propuštění trestu odnětí svobody, s nimiž se propuštěné osoby nejčastěji setkávají. Výstupy budou použity jako podklad pro optimalizaci zaměstnávání a resocializace dané sociální skupiny.

Metodika

Zpracování teoretické části je uskutečněno na základě odborné literatury. Data jsou získávána především ze Statistických ročenek vězeňské služby.

Z důvodu spolupráce se specifickou skupinou respondentů je v empirické části zvolen kvalitativní výzkum, neboli interaktivní proces získávání dat. Metoda rozhovoru zajistí hlubší propojení souvislostí. Osobní setkání s respondenty napomáhá k lepšímu porozumění problémů a jejich specifikaci.

Doporučený rozsah práce

30-40 s.

Klíčová slova

reintegrace, výkon trestu odnětí svobody, resocializace, Vězeňská služba, trh práce, rekvalifikace, zaměstnanost

---

Doporučené zdroje informací

- JŮZL, Miloslav a kol., 2020, Současné vzdělávací trendy v českém vězeňství. 1. vyd., Praha: Univerzita Jana Amose Komenského. 240 s. ISBN: 978-80-7452-148-5
- NETÍK, Karel, NETÍKOVÁ, Daria, 1994. Vybrané kapitoly z forenzní psychologie pro právníky: skripta pro posluchače právnické fakulty Univerzity Karlovy. Dotisk. – Praha: Karolinum. 69 s. ISBN 80-7066-518-1.
- POLIŠENSKÁ, Veronika A., 2019. Forenzní psychologie: teorie a praxe. 1. vyd., Praha: VŠFS, 120s. Edice EUpress. ISBN 978-80-7408-187-3.
- SIROVÁTKA, Tomáš a Petr MAREŠ, ed. Trh práce, nezaměstnanost, sociální politika. Brno: Masarykova univerzita, 2003. ISBN 80-210-3048-8. str. 272
- VETEŠKA, Jaroslav, FISCHER, Slavomil., 2020. Psychologie kriminálního chování: vybrané otázky etiologie, andragogické intervence a resocializace. 1. vyd., Praha: Grada. 208 s. Psyché. ISBN 978-80-271-0731-5.

Předběžný termín obhajoby

2022/23 ZS – PEF

Vedoucí práce

PhDr. Kristýna Krejčová, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra psychologie

Elektronicky schváleno dne 8. 11. 2022

PhDr. Pavla Rymešová, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 24. 11. 2022

doc. Ing. Tomáš Šubrt, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 15. 03. 2023

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci "Proces zaměstnávání a integrace osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody " jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 15.03.2023

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala PhDr. Kristýně Krejčové, Ph.D. za odborné vedení, trpělivost a ochotu, kterou mi při psaní bakalářské práce věnovala. Dále bych chtěla poděkovat všem respondentům, za jejich přínos pro výzkumnou část této bakalářské práce.

Proces zaměstnávání a integrace osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody

Abstrakt

Tato bakalářská práce se zabývá procesem a specifiky zaměstnávání osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody. Zhodnocuje jejich současnou životní situaci, která je ovlivněna mnoha faktory. Práce je členěna do dvou částí. Teoretická část vymezuje základní pojmy, které jsou potřebné pro následné porozumění vymezenému tématu. Usiluje o obeznámení s programy zacházení, aktivitami ve vězení a psychologickými aspekty pobytu ve vězení. Dále se zaměřuje na možné důsledky, které mohou být spojeny s vězněním a mají psychosociální charakter. Tyto již známé faktory ovlivňují jedince po propuštění z vězení a tím i následný vývoj jeho života. Praktická část práce se zaměřuje na aktivity, které odsouzení absolvovali v prostorách věznic a jejich životní situaci po propuštění z vězení s hlavním zaměřením na jejich pracovní možnosti a příležitosti. Tato část práce je založena na empirickém výzkumu, jenž je realizován za pomoci metody zakotvené teorie na základě polostrukturovaných rozhovorů s vybranými respondenty.

Klíčová slova: reintegrace, výkon trestu odnětí svobody, resocializace, zaměstnávání, trh práce, recidiva

The process of employment and integration of persons released from prison

Abstract

This bachelor thesis deals with the process and specifics of employment of persons released from imprisonment. It evaluates their current life situation, which is influenced by many factors. The thesis is divided into two parts. The theoretical part defines the basic concepts that are necessary for subsequent understanding of the defined topic. The part also seeks to provide an introduction to treatment programmes, prison activities and the psychological aspects of being in prison. It further focuses on the possible psychosocial consequences that may be associated with imprisonment. These already known factors affect the given individual after their release from prison and thus the subsequent development of their life. The practical part of the thesis focuses on the activities that the incarcerated individuals have completed within the prison premises and their life situation after their release from the institution, with the main focus on their employment options and opportunities. This part of the thesis is based on an empirical research, which is carried out using the Grounded Theory method based on semi-structured interviews with selected respondents.

Keywords: reintegration, imprisonment, resocialization, employment, labour market, recidivism

Obsah

1 Úvod.....	11
2 Cíl práce a metodika	12
2.1 Cíl práce	12
2.2 Metodika	13
3 Teoretická východiska	14
3.1 Vymezení oblasti problematiky	14
3.1.1 Trh práce	14
3.1.2 Nezaměstnanost	14
3.1.3 Resocializace	15
3.1.4 Rekvalifikace	15
3.1.5 Penitenciární psychologie	15
3.1.6 Postpenitenciární psychologie	16
3.1.7 Trest odnětí svobody	16
3.2 Psychologické aspekty vězeňství	17
3.2.1 Programy zacházení	18
3.2.2 Pracovní aktivity	19
3.2.3 Vzdělávací aktivity	21
3.2.4 Probační a mediační služba.....	23
3.3 Důsledky výkonu trestu odnětí svobody	25
3.3.1 Psychické dopady odnětí svobody	25
3.3.2 Recidiva v České republice.....	26
3.4 Problematika zaměstnávání osob po výkonu trestu odnětí svobody.....	27
3.4.1 Překážky vstupu na trh práce	27
3.4.2 Sociální reintegrace, jako příprava vstupu na trh práce.....	28
3.4.3 Rejstřík trestů	29
3.4.4 Psychické dopady na záznam v rejstříku trestů	29
3.4.5 Zahlazení odsouzení	29
3.5 Zaměstnavatelé.....	30
3.5.1 Zájmy zaměstnavatelů	30
3.5.2 Požadavky zaměstnavatelů na výpis rejstříku trestů.....	30
3.5.3 Oblast podpory zaměstnávání osob s trestní minulostí.....	31
4 Vlastní práce	32
4.1 Cíl výzkumného šetření.....	32
4.2 Kvalitativní výzkum.....	33
4.3 Metoda sběru dat	34
4.4 Charakteristika souboru respondentů	36

4.5	Analýza metody zpracování dat	38
4.6	Analýza dat.....	39
5	Výsledky a diskuze	55
5.1	Ishakawův diagram příčin a následků	57
5.2	Limity výzkumného šetření.....	59
5.3	Doporučení	60
6	Závěr.....	62
7	Seznam použitých zdrojů.....	63
8	Seznam obrázků, tabulek, grafů a zkratk	69
8.1	Seznam obrázků	69
8.2	Seznam tabulek.....	69
8.3	Seznam grafů.....	69
Přílohy	70	
Příloha 1	Procentuální zaměstnanost vězňů v České republice	71
Příloha 2	Členění odsouzených dle nevyššího dosaženého vzdělání	71
Příloha 3	Členění odsouzených dle počtu již vykonaných trestů odnětí svobody	72
Příloha 4	Přepis polostrukturovaného rozhvoru č.1	72
Příloha 5	Přepis polostrukturovaného rozhvoru č.2	75
Příloha 6	Přepis polostrukturovaného rozhvoru č.3	78
Příloha 7	Přepis polostrukturovaného rozhvoru č.4	80
Příloha 8	Přepis polostrukturovaného rozhvoru č.5	83
Příloha 9	Přepis polostrukturovaného rozhvoru č.6	86
Příloha 10	Přepis polostrukturovaného rozhvoru č.7	88
Příloha 11	Přepis polostrukturovaného rozhvoru č.8	91
Příloha 12	Přepis polostrukturovaného rozhvoru č.9	93
Příloha 13	Přepis polostrukturovaného rozhvoru č.10	96

1 Úvod

Práce se zaměřuje na specifika zaměstnávání osob po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. S problematiku oblastí trhu práce jsem se setkala ve vzdělávacím centru, a navázala tak kontakt s osobami, abych mohla pomocí empirického šetření zjistit potřebné informace o jejich životech. Právě po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, se osoby setkávají se specifickými problémy, které jsou pro ně velkou překážkou, ve snaze najít si zaměstnání, zjistit své místo a postavení ve společnosti. Na tuto problematiku má vliv čas strávený v nápravném zařízení. Zde se jedná například o rekvalifikační kurzy, program zacházení, či zájmové aktivity. Během několika hodin se osoby s trestní minulostí objeví v realitě, na kterou nebyli doposud připraveni. Je pro ně obtížné bez sociální a psychické pomoci či podpory rodiny se znovu navrátit do reality každodenního života a nedopustit se opětovného páchání trestné činnosti. Podpora je v nejbližších dnech či týdnech po propuštění klíčová, a to kvůli časovému horizontu mezi dobou po propuštění a obdobím, než začnou dotyční čerpat sociální dávky či budou mít příjem z výkonu pracovních činností. Zaměstnávání je hlavním zdrojem finanční nezávislosti každého z nás. Závisí na něm také náš sociální status a následně i psychické rozpoložení.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Hlavním cílem této bakalářské práce je na základě odborných zdrojů identifikovat problematiku znevýhodněné skupiny osob na trhu práce, již jsou osoby po výkonu trestu odnětí svobody. Umožňuje podrobnější vhled do situací, které osoby prožívají a uvědomuje o nejčastějších rizikách, která jsou spojena se začleňováním jedinců zpátky do společnosti. Zhodnocuje dopady výkonu trestu odnětí svobody, s nimiž se propuštěné osoby nejčastěji setkávají. Právě tyto dopady způsobují marginalizaci, která je zatlačuje do oblasti sociálního vyloučení. Uplatnit se na trhu práce a najít si důstojné zaměstnání, které odpovídá jejich dovednostem a zkušenostem, je pro tyto jedince existenční.

Ke splnění hlavního cíle bakalářské práce vede souhrnné naplnění dílčích cílů. Ty sestavují konstruktivní zhodnocení situací, ve kterých se osoby po propuštění nacházejí. Faktory, které ovlivňují psychiku jedinců, jsou právě ty, se kterými se osoby setkávají již ve výkonu trestu odnětí svobody. Je proto zásadní věnovat zvýšenou pozornost činností, zacházení a jednání s odsouzenými.

2.2 Metodika

Provedení výzkumného šetření se specifickou skupinou osob předpokládá uplatnění induktivně odvozené teorie, která vyžadovala zvolení formy kvalitativního výzkumu, konkrétně metodou zakotvené teorie. Ta vychází ze zkoumaného výzkumného problému, který se za pomoci výzkumných otázek zužuje. Proces sběru a analýzy dat je založen na hledání a zkoumání pojmů, které s analýzou souvisejí. Jde o zachycování jevu v jeho dynamičnosti. Empirické šetření bude provedeno za pomoci polostrukturovaných rozhovorů, které budou uskutečněny s vybranými respondenty. Osobní setkání s respondenty napomáhá k lepšímu porozumění problémům a zajistí hlubší vhled do zkoumané oblasti. Sběr dat pomocí polostrukturovaných rozhovorů umožní přípravu výzkumných otázek, které budou v logickém pořadí respondentům pokládány. Metoda nenáhodného výběru dat zajistí nalezení respondentů s vhodnými charakteristickými rysy populace. Bude aplikována metoda *snowball sampling*, neboli metoda sněhové koule. Tento způsob sběru dat spočívá v oslovení základní skupiny několika vhodných respondentů, kteří poté odkazují na další členy cílové skupiny, dokud nedojde k teoretické nasycenosti vzorku. V této práci se jedná o nasycení vzorku pro potřeby výzkumu, nikoliv vyčerpání vzorku v celé populaci. Výsledky výzkumného šetření budou znázorněny v diagramu příčin a následků, pomocí kterého budou reflektovány analyzovaná témata a vztahy mezi nimi.

3 Teoretická východiska

Tato část práce se zaměřuje na teoretický rozbor, který je svými poznatky klíčový k úspěšnému provedení praktického výzkumu, jenž je prezentován v druhé části práce.

3.1 Vymezení oblasti problematiky

Kapitola se zaměřuje na vymezení, definici a specifikaci hlavních základních pojmů, které jsou potřebné k porozumění následujících kapitol této práce, v nichž se vyskytují.

3.1.1 Trh práce

Hlavním výrobním faktorem na trhu práce je práce. Práci konají lidé, jako nositelé pracovní síly. Holman (2016, s. 270) ve své knize uvádí, že „*trh práce je charakterizování tržní poptávkou po práci a tržní nabídkou práce*“. Na trhu práce existuje konkurence na stranách poptávky i nabídky. Neboli práci určité subjekty, nejčastěji firmy poptávají a lidé ji poté nabízejí. Člověk se rozhoduje dle svého uvážení, zda nabídku práce vytvoří, či nikoliv.

3.1.2 Nezaměstnanost

Nezaměstnanost představuje v současné době jeden z nejkoumanějších jevů tržního hospodářství. Rozlišujeme pojem ekonomicky neaktivní obyvatelstvo. To jsou ti jedinci, jenž práci nemají a aktivně ji nehledají. Souvisejícím pojmem je nezaměstnanost, ta představuje jedince, kteří práci nemají, ale aktivně si ji hledají (Holman, 2014, s. 278). Nezaměstnanost s sebou nese i negativní působení, a to nejen na daného jedince, ale na celou společnost. Krátkodobá nezaměstnanost není neobvyklým jevem a nepůsobí závažné či existenční problémy. Na straně opačné je dlouhodobá nezaměstnanost, která má vážné sociální, psychické a existenční důsledky (Holman, 2014, s. 292-293). Dle Holmana (2014, s. 293) lidé, kteří „*jsou dlouho nezaměstnaní, ztrácejí motivaci hledat si práci*“. Syrovátko (2003, s. 45) formuluje tvrzení, že „*oficiální míra nezaměstnanosti udává procentuální podíl nezaměstnaných osob z celkové pracovní síly*“. Předpokládá se, že jedinec i společnost pokládá nezaměstnanost za stav nežádoucí.

3.1.3 Resocializace

K samotnému vysvětlení pojmu resocializace je zapotřebí vymezit pojem socializace neboli protikladný pojem. Socializaci můžeme definovat jako sociální zrání. Je to životní proces, který provází v životě každého jedince. Ti si v tomto procesu osvojují hodnoty, učí se chování, přebírají role a začleňují se do společnosti. Součástí procesu je i vytěšňování rolí, které jsou v určitém věkovém stádiu a situacích nepříznivé. Neúspěšná socializace je považována za stav nežádoucí a stává se problémem pro jedince i celou společnost.

V procesu resocializace se tedy předpokládá, že již došlo k určité socializaci. Sociální normy a hodnoty jedinec vybudované má, avšak nejsou ve shodě se zastáním ve společnosti. Biedermanová (2011, s. 8) definuje nevhodně vybudované návyky jako chování, které si jedinec často osvojuje v rámci sociálních interakcí se skupinou, ke které patří a která má odlišný systém hodnot od majoritní společnosti, jež přijímá a akceptuje. Z této definice je patrné že resocializace usiluje o opětovné zařazení do mravného života ve společnosti, či navazuje na dosavadní socializaci jedince.

3.1.4 Rekvalifikace

Rekvalifikace je upravena v zákoně dle § 108 odst. 1 zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů. Jedná se o rozšíření, prohloubení, obnovení nebo rozvoj dosavadní kvalifikace, či získání nové kvalifikace. Rekvalifikace nabízí rozšíření možnosti uplatnění na trhu práce. Za rekvalifikaci se považuje i zajištění nové kvalifikace u osob, které doposud žádnou kvalifikaci nedisponovaly (Prokopová, 2022).

V rámci prevence nezaměstnanosti je odsouzeným vězňům nabídnuta možnost ve spolupráci s Úřadem práce absolvování rekvalifikačního kurzu. Odsouzení tak získají po propuštění z vězení možnost rychlejší adaptace na trh práce. Jedinec, který je již zaměstnaný, či zaměstnání aktivně hledá má lepší možnost se znovu zapojit do společnosti (Vězeňská služba ČR, 2023, Rekvalifikace).

3.1.5 Penitenciární psychologie

Penitenciární psychologie odpovídá zejména funkci vykonávací. Zabývá se psychosociálními aspekty, které jsou pozorovány u vězňů, například deprivace, adaptace, či frustrace. Zaměřuje se na psychologickou problematiku spojenou

s výkonem trestu odnětí svobody. Dále se penitenciární psychologie věnuje otázkám spojeným s vězeňskou službou a jejími pracovníky (Veteška, Fischer, 2020, s. 16).

Získané psychologické poznatky jsou využívány v programech zacházení neboli resocializačních programech, zejména v terapeutické a poradenské činnosti (Boukalová, 2020, s. 16). V rámci penitenciární psychologie se volí individuální přístup k odsouzeným vězňům, a to na základě vývoje osobnosti, prognózy chování, oblasti příčin a důsledků trestné činnosti a individuálních zvláštností. Mimo jiné také zkoumá účinnost a vhodnost výchovných metod. Psycho-korektivní působení na odsouzené, které penitenciární psychologie využívá je velice efektivní. Jedná se především o skupinové terapie nebo skupinové poradenství (Černíková, 2008, s. 14).

3.1.6 Postpenitenciární psychologie

Psychologie, která úzce navazuje na penitenciární psychologii se nazývá postpenitenciární. Hlavní oblastí působení je interakce propuštěné osoby z výkonu trestu odnětí svobody s vnějším okolím. Cílem je řešení problémů socializace, rodinného prostředí, nebo zaměstnávání (Polišenská, 2019, s. 54). Obecně se zabývá psychosociálními aspekty, které souvisí s návratem osob po ukončení výkonu trestu do společnosti a jejich opětovným začleňováním do běžného života (Veteška, Fischer, 2020, s. 16).

Boukalová (2020, s. 16) považuje za hlavní činnost penitenciární psychologie „*pomoc pachatelů, aby si osvojil účinné způsoby řešení problémů a zvládal situace, které jsou spojeny s jeho znovu začleněním do společnosti*“.

3.1.7 Trest odnětí svobody

Netík (1994, s. 27) ve své publikaci uvádí „*trest odnětí svobody v tradiční podobě je faktickým trestem odnětí svobodného pohybu a příležitostí k uspokojování řady i primárních, tj. biologických potřeb*“. Izolace v životě odsouzeného, se význačně liší od skutečného života. Znamená vážnou překážku v následné reintegraci do společnosti. Podle Netíka (1994, s. 27) je nezbytné, aby se odsouzený adaptoval na život vězeňské subkultury. Čím delší dobu odsouzený ve vězení pobývá, tím více se zhoršuje jeho dovednost adaptace k životu mimo vězení. Podíváme-li se na téměř půl století starý trestní zákoník, konkrétně na § 23 zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, podle něhož je účelem trestu „*chránit společnost před pachatelé trestných činů, zabránit odsouzenému v dalším páchání trestné činnosti a vychovat jej k tomu, aby vedl*

řádný život, a tím působit výchovně i na ostatní členy společnosti“. Lze konstatovat, že pomyslné jádro tohoto zákona je ukotveno i v jeho dnešním platném znění. Konkrétně účel výkonu trestu upravuje § 1 zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. Účelem je dle Trestního zákoníku (Zákon č. 169/1999 Sb.) „*působit na odsouzené tak, aby snižovali nebezpečí recidivy svého kriminálního chování a vedli po propuštění soběstačný život v souladu se zákonem, chránit společnost před pachateli trestných činů a zabránit jim v dalším páchání trestné činnosti“.* Hlavním účelem výkonu trestu odnětí svobody v trestněprávním smyslu je účinná a efektivní ochrana společnosti. Podle Boukalové (2020, s. 327) trest potlačuje již naučené chování, aniž by kvalitně a hodnotně budoval chování nové. Samotný trest odnětí svobody bez dostatečných opatření proto nemůže účinně chránit společnost, resocializovat a předcházet recidivnímu chování.

3.2 Psychologické aspekty vězeňství

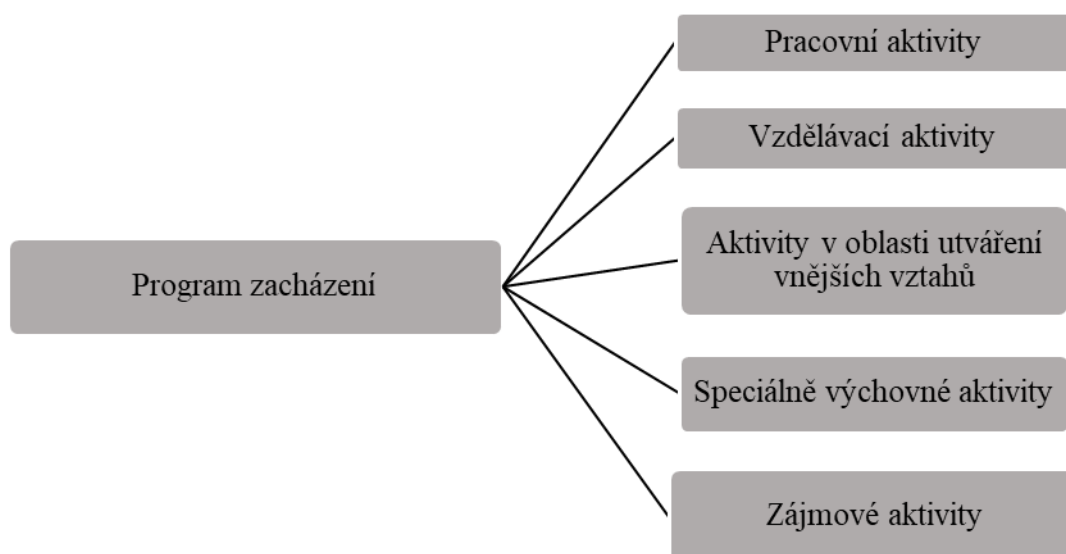
Tato kapitola je věnována souboru okruhu aspektů vězeňství z hlediska pracovní činnosti, vzdělávacích aktivit a probační služby, která je poskytována.

Z dlouhodobé perspektivy je žádoucí vězně zaměstnávat a aktivně zapojovat do vzdělávacích či zájmových aktivit. Doporučení Rec (2006) 2 Výboru ministrů členským státům k Evropským vězeňským pravidlům (dále jen Doporučení) v článku č. 26 zmiňuje důležitost přístupu vězňů k pracovním povinnostem, jako k pozitivnímu prvku již nastaveného režimu. Součástí tohoto procesu je možnost výběru zaměstnání. Dále musí být práce takového charakteru, aby zvyšovala pracovní potenciál osob, které budou po skončení výkonu trestu odnětí svobody adaptabilnější. Článek č. 28 tohoto doporučení se zaměřuje na vzdělávání vězněných osob. Výchovu a vzdělávání je zapotřebí pokládat za běžnou součást a praxi vězeňského režimu. Status by pak mělo vzdělávání mít stejný, jako pracovní aktivity. Důraz by taktéž měl být kladen na komplexnost a uspokojování individuálních potřeb vězňů. Doporučení považuje také za nutnost dispozici knihovny, která by měla být vybavená odpovídajícím způsobem.

3.2.1 Programy zacházení

Program zacházení je konkrétně formulovaný souhrn činností, které vykonává, či by měl vykonávat každý odsouzený během výkonu trestu odnětí svobody. Neboli jedná se o individuální plán zacházení s odsouzeným. Hlavním cílem programu zacházení je podle Sochůrka (2007, s. 44) „*vytvoření předpokladů pro úspěšnou reintegraci*“. Zpracovává se na základě komplexní zprávy o odsouzeném. Tato zpráva je důvěrný dokument, který obsahuje souhrn výsledků ze vstupních procesů, jenž souvisejí se začleněním odsouzeného do výkonu trestu (Boukalová, 2020, s. 333). Program zacházení je určen k vedení a přijmutí vlastní odpovědnosti za spáchaní trestného činu a jednání (Štěrbá, 2007, s. 71). Speciálně výchovné aktivity jsou vedené kompetentními příslušníky, jakými jsou pedagogové, psychologové, či terapeuti (Biedermanová, Petras, 2011, s. 167). Zaměřují se zejména na individuální terapeutické programy, sociálně právní poradenství, či trénink zvládnání vlastní agresivity. Jejich úlohou je předcházet riziku a pravděpodobnosti, že pachatel po propuštění začne mít recidivní chování. Podporuje tím tak ochranu společnosti. Umožňuje změnu chování a motivaci k nápravě (Biedermanová, Petras, 2011, s. 24). Je složen z aktivit znázorněných na obrázku 1, které vytvářejí podmínky pro soběstačný způsob života.

Obrázek 1 Členění programu zacházení

Zdroj: Vlastní zpracování podle Boukalové (2020)

Speciálně výchovné aktivity jsou dle Boukalové (2020, s. 333) zaměřené na „*oblast příčin a důsledků páchaní trestné činnosti, kriminogenní potřeby, osobnost pachatele a změnu postojů, myšlení a chování*“. Uskutečňují se individuální či skupinovou formou a jsou zajištěny odbornými příslušníky oddělení výkonu trestu. Věznice stanoví takovou variantu programu, která je vhodná dle hodnocení rizik souvisejících s povahou trestné činnosti. V rámci tohoto programu mohou vězni navštěvovat poradnu drogové prevence, věnují se muzikoterapii, arteterapii či základům zdravého životního stylu. Mohou využívat speciálního individuálního psychologického, pedagogického či sociálního poradenství (Vetešníková, 2020, s. 18). Vybrané aktivity si mohou vězni organizovat sami. Příkladem jsou hra v šachy, stolní tenis, hudební či akvaristický kroužek. K zajišťování kulturních a edukačních potřeb je pro vězně k dispozici vězeňská knihovna. Ve stanovených časech mohou vězni sledovat televizní pořady, určené speciálním pedagogem (Vězeňská služba, 2023, Program zacházení). Efektivní využívání volného času posiluje a pozitivně ovlivňuje lidskou psychiku. Může také zamezit psychosomatickým poruchám, které bývají vyvolané negativními psychickými podněty (Vetešníková, 2020, s. 18). V odvětví budování vnějších vztahů se klade důraz na interakci, která zahrnuje kontakt s rodinou a následně pomoc při ukončení výkonu trestu odnětí svobody (Vězeňská služba, 2023, Program zacházení).

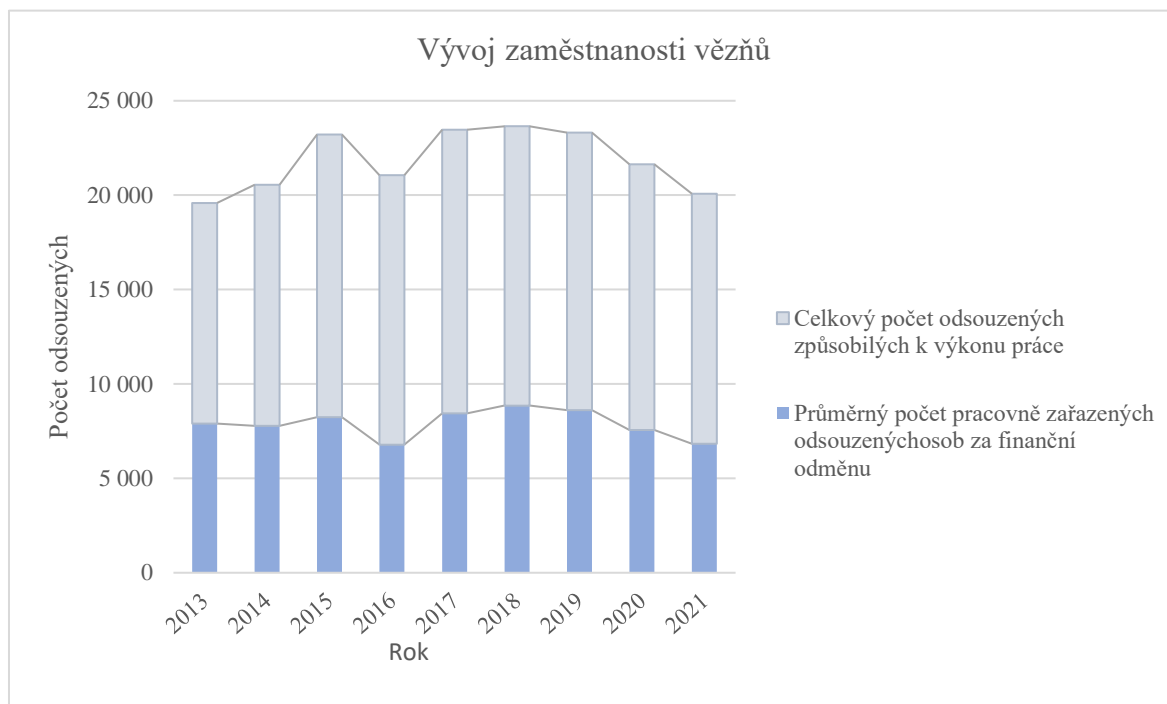
3.2.2 Pracovní aktivity

Podle § 28 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, je jednou z povinností odsouzené osoby pracovat, pokud je této osobě přidělena práce a není uznána dočasně práce neschopnou či zdravotně nezpůsobilou.

Jedním z hlavních cílů zaměstnávání odsouzených vězňů je vytvoření pracovních návyků u jedinců, kteří jej doposud neměli a uchovat návyky a denní rutinu těch, kteří před výkonem trestu byli zaměstnáni. Pracovní aktivity napomáhají při resocializaci, kdy je propuštěná osoba nejvíce ohrožena recidivou. Dalším důvodem je také finanční přínos, ze kterého si vězni vytvářejí alespoň malé úspory pro vstup do občanského života. Pracující vězni mohou výdělkem hradit náklady spojené s výkonem trestu, či uhradit škody způsobené trestnou činností (Hejlová, 2016). V neposlední řadě mají propuštěné osoby, které byly při výkonu trestu zaměstnávány vyšší pravděpodobnost uplatnění na trhu práce (Vězeňská služba ČR, 2023, Zaměstnávání vězňů).

Podle statistické ročenky Vězeňské služby České republiky za rok 2021 činila průměrná měsíční odměna 5 809 Kč. Dle informací dostupných na webu Vězeňské služby České republiky vězni měsíčně odvádí ze svého výdělku 40% čisté pracovní odměny, nejvýše se jedná o částku 1500 Kč na náklady spojené s výkonem trestu odnětí svobody (Statistická ročenka vězeňské služby, 2021, s. 61).

Graf 1 Vývoj zaměstnanosti vězňů v České republice

Zdroj: Vlastní zpracování podle Statistické ročenky Vězeňské služby České republiky (2013-2021)

V uvedeném grafu 1 jsou vyobrazeny celkové počty odsouzených osob, které jsou způsobilé k výkonu práce, taktéž jsou znázorněny počty odsouzených osob, jež jsou zařazeny do pracovních aktivit ve vnitřním provozu, vlastní výrobě, provozovnách Střediska hospodářské činnosti Vězeňské služby a u cizích subjektů. Tentýž vývoj byl zanesen v procentuálním vyjádření číselných údajů do tabulky, viz příloha 1. Údaje za rok 2013 mají nižší hodnoty v počtu celkových odsouzených osob způsobilých k výkonu práce, ale i průměrný počet odsouzených osob za finanční odměnu oproti předešlým rokům. Reflektují tak situaci po amnestii prezidenta České republiky z 1. ledna 2013.

Z dat uvedených v časopise České vězeňství (2021) se nabídka práce pro vězně stále rozšiřuje. Například ve věznici Světlá nad Sázavou bylo zaměstnáno v prostorách uvnitř

věznice 30 žen, které nemohly z bezpečnostních důvodů vykonávat zaměstnání mimo brány věznice. Na jaře roku 2021 tak kompletovaly a balily antigenní testovací sady. Práce byla vytvořena v návaznosti na vzniklou pandemickou situaci (Olšar, 2021, s. 30).

Obrázek 2 Možné formy zaměstnávání odsouzených

Vnitřní provoz
<ul style="list-style-type: none">
• úklid, práce v kuchyni, údržba, kotelna, autodílna, sklady
Provozovny Střediska hospodářské činnosti
<ul style="list-style-type: none">
• zámečnické práce, stavební činnost, montážní práce, úklidové práce, kompletační práce
Vlastní výroba
<ul style="list-style-type: none">
• dřevovýroba, kovovýroba, šití
Cizí subjekty
<ul style="list-style-type: none">
• likvidace odpadů, kompletace propagačních materiálů, sklářská a bižuterní výroba, výroba nábytku, stavební práce, úklid veřejného prostranství, montážní práce, balení výrobků

Zdroj: Vlastní zpracování podle Vězeňské služby České republiky (2023, Zaměstnávání vězňů)

Formy zaměstnávání odsouzených osob, které jsou uvedeny v obrázku 2, mohou být rozděleny do čtyř skupin, podle druhu umístění. Činnost vykonávaná v jednotlivých odvětvích je různorodá. Obrázek 2 neuvádí všechny možné pracovní pozice, které jsou vězněným osobám nabízené.

Komplikací však zůstává vyžadování výkonu práce mimo areál věznic. Riziko útěku je tak mnohem vyšší než při výkonu zaměstnání ve vnitřním provozu. Inovací v zaměstnávání odsouzených je proto dozajista stavba výrobních hal přímo v prostorách věznic, či v blízkém okolí.

3.2.3 Vzdělávací aktivity

Vzdělání ovlivňuje budoucnost člověka v mobilizaci psychiky, zajišťuje důstojnou existenci a materiální prospěch. Přináší pocit seberealizace, sounáležitosti a uspokojení. Je hlavním faktorem ovlivňující uplatnění na trhu práce.

Dle Koncepce vězeňství do roku 2025, (2016, s. 22) (dále jen Koncepce) je dosažené vzdělání vězeňské populace výrazně nižší než u běžné populace v rámci České republiky. Mnohdy se jedná o osoby, které disponují pouze základním vzděláním, je proto zapotřebí rozšiřovat kvalifikaci odsouzených osob v návaznosti na aktuální požadavky trhu práce. Koncepce (2016, s. 11) uvádí, že „mnozí odsouzení jsou tak často postaveni před rozhodnutí, zda si zvýšit kvalifikaci studiem a vytvořit si tak lepší startovní podmínky na trhu práce po propuštění nebo dát přednost pracovnímu zařazení s nárokem na odměnu a nespolehat se na finanční pomoc zvenčí“. Důvodem je dle Koncepce také fakticky nízký počet zaměstnavatelů s příslušnou specializací. Tento problém se vyskytuje nejen ve sféře vzdělávání, ale i dalších, jako například v oblasti zaměstnávání, následné péče, či nedostatečné zajištění přípravy na život po propuštění osob.

Přehled nevyššího dosaženého vzdělání vězňů uvedeného v následující tabulce 1, umožňuje orientaci v počtech příslušných stupňů studií, které odsouzení absolvovali.

Tabulka 1 Členění odsouzených dle nejvyššího dosaženého vzdělání k 31.12.2021

Nejvyšší dosažené vzdělání	Muž	Žena	Celkový součet	Celkem v %
Cizinec - nezjištěno	190	7	197	1,48
Zvláštní škola	386	39	425	2,43
Bez základního vzdělání	33	6	39	0,20
Nedokončené vzdělání	230	19	249	1,53
Základní vzdělání	7 384	811	8 195	47,00
Vyučení bez maturity	5 722	317	6 039	34,94
Vyučení s maturitou	342	19	361	1,98
Středoškolské vzdělání s maturitou	58	8	66	0,40
Středoškolské všeobecné vzdělání s maturitou	222	42	264	1,49
Středoškolské odborné vzdělání s maturitou	995	117	1 112	6,77
Vyšší odborné	21	5	26	0,14
Vysokoškolské - bakalářské	57	6	63	0,36
Vysokoškolské - magisterské	57	7	64	0,39
Vysokoškolské - inženýr	110	7	117	0,70
Vysokoškolské - doktorské	26	1	27	0,18
Celkový součet	15 833	1 411	17 244	100,00

Zdroj: Vlastní zpracování podle Statistické ročenky Vězeňské služby (2021)

Z dat uvedených v tabulce 1 je zřejmé, že procentuálně nevíce osob disponuje základním vzděláním, či jsou vyučení bez maturitní zkoušky. Téměř polovina tj. 47 % vězňů má pouze základní vzdělání. Grafické znázornění vzdělanosti

vězeňské populace České republiky k nalezení v příloze 2. Se zřetelem k nízkému vzdělání a absenci rekvalifikace je následná možnost uplatnění na trhu práce velmi nízká. Z těchto výše uvedených důvodů se Vězeňská služba snaží zvyšovat zájem o vzdělání a rekvalifikaci u vězňenských osob. Snaží se tak o vytvoření nových mínění o chybných postojích a chování v rámci kterého byla páchána trestná činnost. Rozšířením vzdělání se tak vytvářejí nové, tolik potřebné předpoklady pro dostupnější uplatnění na trhu práce. Získávání vědomostí je cíleno na snižování rizik, které by mohly vést k opětovnému páchání trestné činnosti. Vzdělávání by nemělo být represivní, cílem je naopak vzbudit zájem o vzdělávání a zlepšovat kvalitu života.

Samotné všeobecné vzdělávání však nemá nápravný, či výchovně nápravný efekt. Proto se vzdělávání zaměřuje především na vzdělávání v oblasti pracovních oborů, ty jsou přímo využitelné v životě po propuštění (Biedermanová, Petras, 2011, s. 20). Vzdělávání zajišťují školská vzdělávací střediska pod vedením Středního odborného učiliště (dále jen učiliště) Vězeňské služby s celorepublikovou působností. Ta poskytují odsouzeným přípravu pro výkon povolání, aby mohli po propuštění naplňovat veřejně prospěšné cíle a zlepšili si sociální prospěch. Učiliště vydávají celostátně platné doklady o dosažení příslušného vzdělání. Z vystaveného osvědčení není patrné, že vzdělání bylo absolvováno v průběhu výkonu trestu odnětí svobody (Vězeňská služba ČR, 2023, Základní informace). Ve Statistické ročence vězeňské služby (2021, s. 158) je uvedeno, že za rok 2021 bylo do učebních oborů zařazeno celkem 608 žáků, z nichž 440 získalo vysvědčení a 171 obdrželo výuční list.

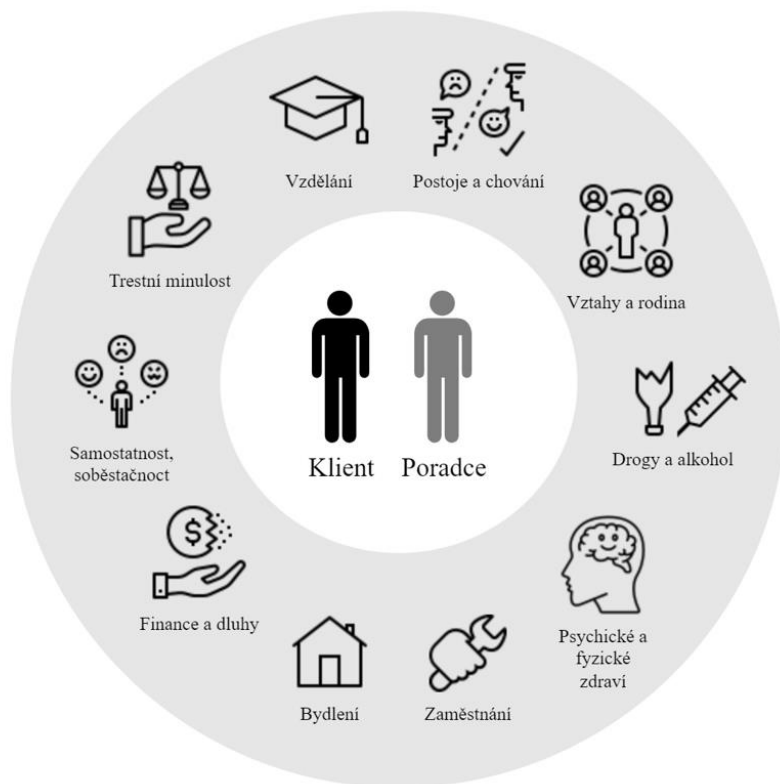
3.2.4 Probační a mediační služba

Probační a mediační služba je organizační složkou státu, kterou zřizuje Ministerstvo spravedlnosti České republiky. Její činnost upravuje zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě. Probační se dle zákona č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě rozumí „*organizování a vykonávání dohledu nad podezřelým nebo nad obviněným, obžalovaným nebo odsouzeným*“.

Probační pracovník vykonává dozor nad jedincem, pomáhá mu v plnění uložených povinností soudem, motivuje ho k vedení řádného života, nabízí mu pomoc při řešení nestandardních situacích a napomáhá k reintegraci jedince do společnosti. Spojením dvou profesí – sociální práce a práva, vzniká nová instituce na úrovni trestní politiky. Cíl a činnost probační a mediační služby je integrace, kdy služba usiluje o začlenění pachatele

do společnosti, a to bez páchání další trestné činnosti a porušování zákonů. Vede osoby k seberealizaci a snaží se o jejich uplatnění. Přispívá k ochraně společnosti v mezích realizace a zajištění alternativních trestů a opatření. Parciální činnosti probačního pracovníka jsou zobrazeny na obrázku 3.

Obrázek 3 Oblast podpory klienta Probační a mediační službou

Zdroj: Vlastní zpracování podle časopisu České vězeňství (1/2021)

Pracovník klienta motivuje a povzbuzuje navození či udržení pozitivních životních změn, rozvíjí jeho vlastní schopnost čelit různým překážkám a problémům, pomáhá mu usnadnit přístup ke stěžejním příležitostem typu nalezení zaměstnání či bydlení. Úspěšnost podpory klienta závisí na jeho osobnostních charakteristikách, psychickém stavu a celkové dispozici (Probační a mediační služba, 2016).

3.3 Důsledky výkonu trestu odnětí svobody

Lze shledat, že výkon trestu odnětí svobody mění lidské chování, tím také alespoň částečně i osobnost jedince. Důležitým aspektem následné resocializace je způsob výkonu trestu. A to, zda se jedinec bude chtít aktivně zapojit do procesu resocializace (Netík, Netíková, 1994, s. 30). Vězeňská služba usiluje o minimalizaci dopadů trestu odnětí svobody na psychiku člověka. Existuje řada nežádoucích jevů a rizik, které se vyskytují mezi vězňnými i přes veškerou snahu korekce. Mezi tyto jevy a rizika můžeme podle Černíkové (2008, s. 114) řadit:

- „*nebezpečí vzájemné demoralizace vězňů,*
- *posilování otrlosti, lhostejnosti a podlézavosti jako pseudoadaptační mechanismus,*
- *zpřetrhání sociálních vztahů,*
- *sociální stigmatizace,*
- *gradace komplexů méněcennosti,*
- *obvykle narůstající zadluženost v civilním životě navyšovaná často i dluhy za platby související s výkonem trestu,*
- *kontakt s drogami“.*

3.3.1 Psychické dopady odnětí svobody

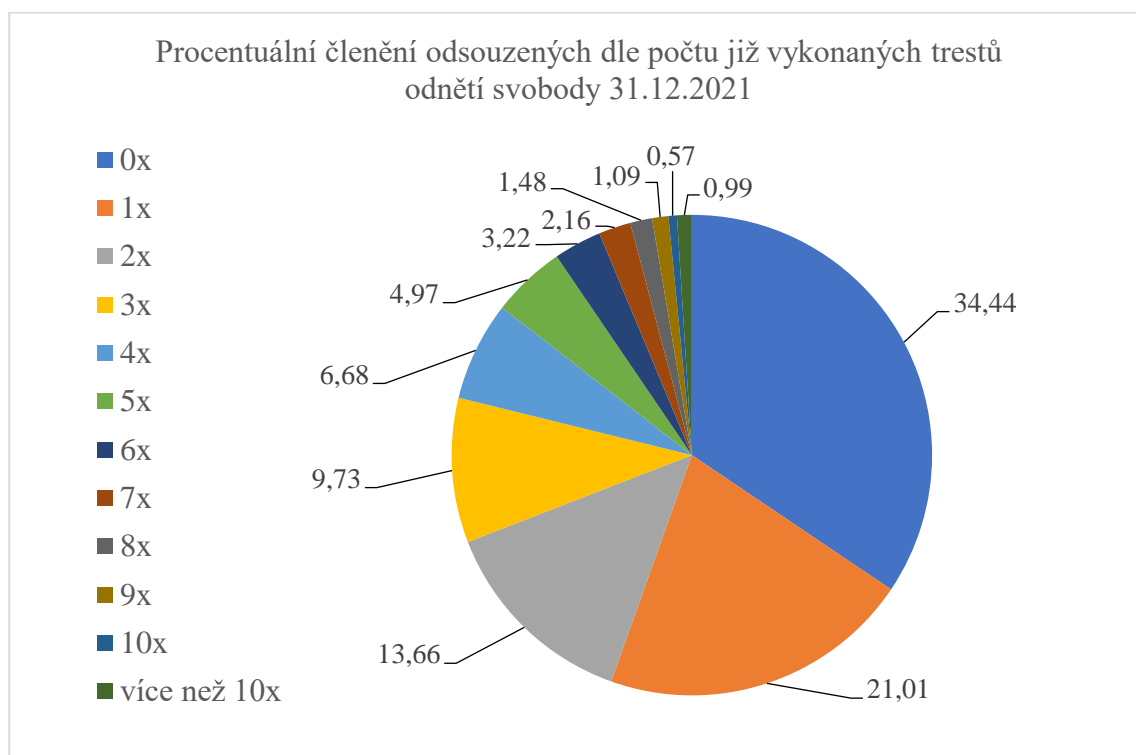
Podle Vetešky a Fischera (2020, s. 31) psychologické faktory zahrnují úroveň duševních schopností. Tyto faktory lze považovat za vrozené z hlediska genetické podmíněnosti. Obecně platí, že trestnou činnost vykonávají lidé se slabšími intelektuálními schopnostmi. To pak odkazuje na schopnost posuzovat situace a následně čelit následkům trestných činů.

Vězněním osoby přicházejí o materiální, ale i sociální izolaci, je to tak velká změna v dosavadním životě odsouzeného. Rozhodování o vlastním chování je velice omezené. Odsouzený se musí řídit pevně stanoveným denním režimem a pravidly, která stanovuje zákon. Narušením soukromí je nedostatek intimity a vlastního prostoru, který může vést v mnoha případech k psychické frustraci či deprivaci. Z každodenního života ve vězení se tak může stát zdroj psychické nerovnováhy. Problémové však nejsou jen faktory, které na člověka působí uvnitř vězení. Pro některé jedince může být tíživý vjem nejistoty, citové strádání, či pocit nejistoty z budoucna. Důležitá je schopnost umět přijmout realitu a snažit se o budování pozice v novém prostředí. U osob se tak mohou rozvíjet nežádoucí mechanismy, které jsou problémem ve snaze úspěšné resocializace (Zmrhalová, 2020).

3.3.2 Recidiva v České republice

Recidiva představuje závažný společenský problém. V rovině trestně právní můžeme recidivu vymezit jako dopuštění se trestného činu pachatelem, který byl za již spáchané trestné činy pravomocně odsouzen. V kriminologické rovině Biedermanová (2011, s. 62) formuluje recidivu jako „opakování asociálního jednání (nejen kriminálního) a jako pokračování v kriminální kariéře“. Pro recidivu se považuje nejrizikovější období prvních 6 měsíců po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Maximum zaznamenaných recidivistů spáchali trestný čin do 3 let po propuštění ze zařízení (Marešová, 2011, s. 17). Následující graf 2 představuje přehled počtu odsouzených vězňů, kteří již výkon trestu v minulosti vykonávali. Barevné diference rozlišují počet již vykonaných trestů, a to v procentuálním členění. V příloze 3 jsou k nalezení číselná vyjádření recidivujících odsouzených oproti procentuálním.

Graf 2 Procentuální členění odsouzených dle počtu již vykonaných trestů

Zdroj: Vlastní zpracování podle dat ze Statistické ročenky Vězeňské služby (2021)

Procentuálně nejvyšší zastoupení vězňených osob v České republice mají ti, kteří si odpykávají svůj trest poprvé. Jedná se o 34,44 % vězňů. Z toho vyplývá, že z celkového počtu vězňů si 65,56 % vězňů alespoň jeden uložený trest již odpykávalo. Recidiva je tedy

v České republice více než nadpoloviční. Dle statistických údajů Rady Evropy se Česká republika v roce 2021 zařadila na 7. příčku v počtu osob umístěných ve výkonu trestu odnětí svobody (na 100 000 obyvatel) v porovnání s ostatními zeměmi Evropské Unie (Statista – The Statistics Portal for Market Data, 2023). Kapacity věznic jsou do jisté míry právě kvůli vysokému počtu recidivujících pachatelů.

Prevence recidivy je celospolečenskou záležitostí, o kterou se opírá mnoho faktorů. Je zde nezbytná součinnost státní, nestátních, ale i dobrovolnických institucí. Je nutné preventivní opatření zdokonalit, a to pokračováním v kriminologických výzkumech, které zprostředkovávají zdroje poznatků důležitých pro vytváření nových opatření proti narůstající recidivě v České republice (Marešová, 2011, s. 19).

3.4 Problematika zaměstnávání osob po výkonu trestu odnětí svobody

Míra možného sociálního odloučení úzce souvisí s dostupností stabilního zaměstnání. To zaujímá v životě člověka nenahraditelné postavení. Je nepostradatelnou podmínkou důstojné existence každého člověka. Ačkoli je v České republice míra nezaměstnanosti stále velice nízká, není stabilní a uspokojivě finančně hodnocené zaměstnání dostupné pro každého. Dle dat Tiskového oddělení Ministerstva práce a sociálních věcí (2021) míra nezaměstnanosti v květnu roku 2021 činila 3,7 % oproti evropskému průměru 7,1 %. Ekonomická situace nutí zaměstnavatele k opatrnosti, která se nejvíce týká právě skupin, jež jsou na trhu práce znevýhodněné. Nejistota ze získání zaměstnání nemá vliv jen na jedince či skupiny, ale na celou společnost a její následný vývoj. Důležité je porozumění záměru zaměstnávání osob se záznamem v rejstříku trestů. Tím není uměle vytvořit pracovní místa, na která by osoby by byly dosazovány, či je nesystematicky umisťovat za každou cenu. Smyslem je umožnit těmto sociálně znevýhodněným práceschopným jedincům nalézt konkrétní vhodné zaměstnání a poskytnout jim tak nový začátek další životní kapitoly.

3.4.1 Překážky vstupu na trh práce

Nezaměstnanost má v dnešním světě velký vliv na psychiku člověka. U nezaměstnaných můžeme pozorovat vyšší míru napětí či výskyt negativních pocitů a emocí. S tím souvisí snížení lidského blaha, životního uspokojení a štěstí. Mareš (2002 s. 85) podotýká, že psychická nestabilita je vysvětlována finančními obavami a prudkým poklesem životní úrovně a změnou denní rutiny.

Mareš (2002, s. 85) uvádí, že negativní vliv může mít na člověka nezaměstnanost především z těchto důvodů:

- nedostatek finančních prostředků,
- částečné společenské změny,
- pocit nejistoty z budoucnosti,
- pocit ztráty důvěry,
- porovnávání se s okolím (ostatní jsou zaměstnaní, já nikoliv),
- snížení příležitostí k rozvoji vlastní osobnosti a zkušeností,
- kritické či negativní sebehodnocení, ztráta iluzí.

U nezaměstnaných osob je větší riziko výskytu depresí, snížení sebevědomí a sebeúcty. Psychická porucha je podle Mareše (2002, s. 86) „*spíše příčinou než důsledkem nezaměstnanosti*“. Uplatnění člověka na trhu práce se odvíjí od řady socioekonomických faktorů, například věk, zdravotní stav, vzdělání, životní situace. K dlouhodobé nezaměstnanosti inklinují osoby s charakteristikou, která neumožňuje udržení vhodného zaměstnání. Aspirace o uplatnění na primárním trhu práce, kde je zaměstnání lépe placené a dostupnější je pro osoby po výkonu trestu odnětí svobody téměř nemožné. Podle Buchtové (2002, s. 109) „*by právě na tyto skupiny měla být zaměřena politika zaměstnanosti*“. Dlouhodobý nátlak nezaměstnanosti na psychiku člověka může zanechat trvalé následky. Hodnota sebeuplatnění může v důsledku klesat a vést až k hostilnímu chování.

3.4.2 Sociální reintegrace, jako příprava vstupu na trh práce

Základním a nejdůležitějším cílem reintegračních a resocializačních programů musí jednoznačně být příprava na plnohodnotný život na svobodě. Důležitým faktorem je schopnost seberegulace, která je založena na samostatném rozhodování a přijetí zodpovědnosti za možné následky. Daný program, proto musí dbát na odpovídající požadavky reálného života tak, aby mohla zlepšovat jeho kvalitu (Netík, Netíková 1994, s. 30). Integrace v tomto pojetí znamená vztah mezi jednotlivcem a sociálním systémem. Důsledky narušení integrace jsou pozorovatelné, pokud jedince odloučíme od sociální skupiny (Boudon, 2004, s. 75).

Beneš (2014, s. 94) ve své knize uvádí, že „*ani odborná literatura nám nedává jasnou odpověď na otázku, nakolik je dospělý člověk schopný se zásadně změnit*“.

Dospělí jedinci potřebují určitou formu stability. Ovšem společenským okolím jsou nuceni k rozvoji své osobnosti a tím tak narušují stereotypní úvahy jedinců. Změny hrají velkou roli v postoji k hledání nového zaměstnání. Cílem je zaměření na sociální, ale i ekonomickou reintegraci. Příslušní pracovníci v zaměřených programech usilují o posílení právního vědomí, finanční gramotnosti a motivují své klienty k dodržování povinností. Jedním z nejdůležitějších úkolů je však podpora vstupu na trh práce.

3.4.3 **Rejstřík trestů**

Trestní rejstřík je organizační složka státu, která podléhá Ministerstvu spravedlnosti. Vede evidenci osob, které byly pravomocně odsouzeny v trestním řízení. Oprávněným osobám lze na jejich žádost vydat opis nebo výpis z rejstříku trestů. Mít záznam v trestním rejstříku znamená překážku na trhu práce. To platí i v případě, že povaha trestného činu nebo spáchaného trestného činu nemůže ovlivnit schopnost osoby zastávat svou funkci (Odpovědné veřejné zadávání, 2022).

3.4.4 **Psychické dopady na záznam v rejstříku trestů**

Kromě faktického ohrožení sehnat zaměstnání je zde nutné brát zřetel i na psychické dopady. V rámci výzkumu, který provedl psycholog RNDr. Mgr. Ladislav Zamboj, bylo zjištěno že 60 odsouzených osob ze 110 dotazovaných ztrácí zájem o hledání zaměstnání právě z důvodu opakovaného odmítnutí ze strany zaměstnavatelů. Procentuálně je to poté téměř 55 % odsouzených. Další odpovědi směřovali k recidivě, zde vyjádřilo obavy o znovu páchání trestné činnosti 67 odsouzených. Jedná se tedy o 61 % dotazovaných. Z emocí je zde přítomný vztek a frustrace z jakéhosi opětovného potrestání při odmítnutí zaměstnavatelem kvůli záznamu v rejstříku trestů (Zamboj, 2015, s. 12). Z výzkumu také vyplývá, že druhým nejčastějším požadavkem na uchazeče o pracovní pozice je právě výpis z rejstříku trestů. Nejfrekventovanější je požadavek na pohlaví uchazeče o zaměstnání. Základním právem při procesu vstupu do zaměstnání je rovné zacházení. Ztráta zaměstnání, či obavy ze ztráty jsou negativním dopadem a zdrojem frustrací pro duševní zdraví člověka.

3.4.5 **Zahlazení odsouzení**

Nepříznivé důsledky výkonu trestu odnětí svobody nezanikají pouhým propuštěním ze výkonu trestu odnětí svobody. Naopak přetrvávají a mohou mít negativní vliv na životní situace, a to i dlouho poté. Hlavním důvodem je právě záznam v rejstříku trestů. Po splnění

zákonem stanovených podmínek, umožňuje Institut zahlazení výmaz z rejstříku trestů. Je to jedna z možností, jak překonat překážky vstupu na trh práce. Podmínky zahlazení jsou ustanoveny v § 105 v trestním zákoníku č. 40/2009Sb., Podmínky zahlazení odsouzení.

Po zahlazení se na osobu pohlíží, jako by nikdy odsouzena nebyla. Tyto skutečnosti se nepromítají do rejstříku trestů, avšak jsou uchovány v opisu rejstříku trestů pouze pro osoby činné v trestním řízení (Pytela, 2022).

3.5 Zaměstnavatelé

Osoby, jež vstoupily do výkonu trestu přicházejí o svobodu, často ztratí sociální vazby a roli zaměstnance. Tento status se po propuštění z vězení stává jednou z největších překážek, jak ukázaly předcházející kapitoly. Na druhé straně jsou situováni zaměstnavatelé, kteří poskytují tak potřebné pracovní pozice. Nábor zaměstnanců by měl být objektivní a spravedlivý. Zaměstnavatelé se často zaměřují na patrně negativní stránky situace, ve které se osoby nacházejí a přehlíží tak jejich potenciál či dovednosti. Mezi osobami, které byli propuštěni z vězení lze nalézt spolehlivé a poctivé zaměstnance, není proto potřebná přílišná stigmatizace.

3.5.1 Zájmy zaměstnavatelů

Výsledky průzkumu, který provedla společnost LMC, s.r.o. (2015) ukazují, že 133 zaměstnavatelů z nejrůznějších odvětví by nikdy nezaměstnalo osobu se záznamem v rejstříku trestů. Celkem bylo dotazováno 241 osob. Společnosti, které osoby s trestní minulostí a záznamem v rejstříku trestů zaměstnávají, spatřují výhodu v loajalitě, pracovitosti a zřídka také v ochotě pracovat za nižší finanční odměnu (HRozně dobrý čtení, 2020).

3.5.2 Požadavky zaměstnavatelů na výpis rejstříku trestů

Ve většině pracovních nabídek zaměstnavatelé požadují doložení výpisu z rejstříku trestů. Z toho je zřejmé, že záznam v tomto rejstříku je pro uchazeče o pracovní pozici nežádoucí. Podle § 316 odst. 4 zákona č. 262/2006 Sb. Zákoníku práce *„zaměstnavatel nesmí vyžadovat od zaměstnance informace, které bezprostředně nesouvisejí s výkonem práce a se základním pracovněprávním vztahem. Nesmí vyžadovat informace zejména o trestněprávní bezúhonnosti, to neplatí, jestliže je pro to dán věcný důvod spočívající v povaze práce, která má být vykonávána, a je-li tento požadavek přiměřený“*.

V praxi tak zaměstnavatel může informace o trestně právní úhonnosti požadovat pouze pokud je výkon činnosti upraven zvláštním právním předpisem, či to vyplývá z charakteru práce, která má být vykonávána. U některých profesí tak není požadavek bezúhonnosti explicitně stanoven v zákonech a nelze ho tak považovat za relevantní podmínku při přijímání zaměstnanců.

Pozitivní náborový trend pracovního trhu umožňuje zaměstnavatelům možnost výběru vhodných pracovníků. Ve většině situací je právě požadováno doložení potřebných dokumentů, mezi které je ve většině případů zařazen právě záznam z rejstříku trestů. Uchazeči tak mnohdy nemají ani šanci prokázat své schopnosti, dovednosti a úsilí se kterým zaměstnání hledají. Následkem tohoto počinání může být vyloučení osob z trhu práce (Náhlíková Kaletová, 2019).

3.5.3 Oblast podpory zaměstnávání osob s trestní minulostí

Zařazení do pracovního procesu po propuštění z výkonu trestu je klíčové pro indispozici společensky závadného chování. Vláda České republiky také vyjádřila náležitou podporu a to usnesením č.75 ze 25. ledna 2017, kdy doporučila zohlednění situace, ve které se kandidát o pracovní pozici může nacházet.

Stěžejní je v této oblasti však přístup samotných zaměstnavatelů. Ti by měli zvážit, zda požadavek na bezúhonnost uchazeče o zaměstnání je opravdu potřebný pro legitimní cíl zaměstnání. Může zde docházet k narušení principu rovnosti, nepřiměřenému zasahování do základních práv a svobod zájemců, či diskriminaci.

4 Vlastní práce

Stěžejní částí této bakalářské práce je praktická část, která systematicky navazuje na část teoretickou. Využívá jejích znalostí, které v logické návaznosti aplikuje. Zaměřuje se na znevýhodněnou skupinu osob na trhu práce, kterou jsou osoby po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Sociální důsledky jsou v této práci chápány jako nedostatky určitého jedince ve vztahu ke společnosti, který se projevuje například stigmatizací okolí, nebo obtížnými okolnostmi při hledání zaměstnání či bydlení. Zásadně se orientuje v oblasti zaměstnávání, vnímá komplikace způsobené záznamem v rejstříku trestů a dopady při hledání nového zaměstnání. S úspěšným zařazením do pracovního procesu a společnosti souvisí řada důležitých faktorů. Ty, na které jsem se v práci zaměřila, jsou aktivity dostupné v nápravných zařízeních, a to jak vzdělávací, pracovní, tak zájmové. Dále vliv rodiny a osob v nejbližším okolí na životy propuštěných vězňů, jenž mají beze sporu nejsilnější dopad na psychiku člověka po propuštění z vězení. Resocializace a reintegrace jsou důležité procesy, kterým čelí každý propuštěný. Vedení běžného života po propuštění z vězení se již v prostorách věznic zabývají příslušní specialisté. Ovšem realita všedních životů mimo věznic je mnohdy těžší, než si samotní vězni dokáží představit. Materiální, ale i sociální izolace má fatální vliv na psychiku jedince. Je proto důležité, aby vhodné zaměstnání našli, uplatnili se na trhu práce a měli tak možnost se důstojně realizovat.

4.1 Cíl výzkumného šetření

Cílem je vytvoření teorie zkoumaného jevu. Teoretické uchopení umožnilo problematice lépe porozumět v různých kontextech, díky tomu je předvídat a ovlivňovat. Cílem sondy bylo především zkoumat faktory, které působí na strukturu a dynamiku osobnosti, v oblasti zaměstnávání osob, jež jsou vlivem záznamu v rejstříku trestů znevýhodněné na trhu práce. Najít si důstojné zaměstnání, které zajistí potřebný příjem pro plnohodnotný život na svobodě je jedním z nejdůležitějších kroků po propuštění. Ztráta či absence zaměstnání představuje významný psychosociální stresor při reintegraci. Účelem je vytvoření teorie, nikoliv ověření, či potvrzení nebo vyvrácení stanovených hypotéz.

Hlavním cílem průzkumného šetření je analýza sociálních reakcí a postojů osob s trestní minulostí a dopady výkonu trestu odnětí svobody, jež si v minulosti odpykávaly.

V návaznosti na teoretická východiska a téma bakalářské práce jsem stanovila hlavní výzkumnou otázku následovně:

Jak osoby s trestní minulostí vnímají dopady výkonu trestu odnětí svobody na jejich uplatnění na trhu práce?

Hlavní výzkumná otázka poskytuje zúžení výzkumného problému tak, aby byl zkoumatelný. Avšak musí zanechat dostatek prostoru k prozkoumání daného jevu. Výzkumná otázka je podle Strausse a Corbinové (1999, s. 24) „výrok, který identifikuje zkoumaný jev“. Je tedy jakousi směrnicí, která vede ke zkoumání dané oblasti.

Počáteční otázka je relativně rozsáhlá, proto je dále konkretizována dílčími výzkumnými otázkami neboli dílčími cíli:

- Chápou osoby po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody význam a důležitost aktivit programu zacházení?
- Je pro osoby po výkonu trestu obtížné najít zaměstnání?
- Je zaměstnávání vězňů efektivní a přínosné?
- S jakými hlavními problémy se potýkali při reintegraci či resocializaci?
- Jak chápou odsouzení recidivní chování?
- Jaká je finanční situace propuštěných osob?

4.2 Kvalitativní výzkum

Vlastní část práce je zpracována na základě kvalitativního výzkumu. Výzkum definujeme jako systematické získávání informací za pomoci předem naplánované metody, ve snaze zodpovědět kladené výzkumné otázky. Jedná se o proces vytváření a získávání nových vědomostí, které uvádíme v souvislosti (Hendl, 2005, s. 30). Neexistuje jediný obecně uznávaný způsob, jak definovat kvalitativní výzkum. Můžeme ho však vymezit jako výzkum při kterém data a výsledky získáváme jiným způsobem než za pomoci statistických metod. Mnoho autorů s tímto výrokem však nesouhlasí, neboť podle nich individuálnost tohoto výzkumu nenalezneme v pouhé absenci číselných a statistických ukazatelů. Typické je pro kvalitativní výzkum vytyčení cíle výzkumu a stanovení výzkumných otázek. Otázky je pak možné upravovat a modifikovat dle vývoje a směřování výzkumu (Hendl, 2005, s. 48). Podle Hendla (2005, s. 63) „kvalitativní výzkum používá

induktivní formy vědeckých metod, hloubkové studium jednotlivých případů, nejrůznější formy rozhovorů a kvalitativní pozorování. Cílem je získat popis zvláštností případů, generovat hypotézy a rozvíjet teorie o fenoménech světa“. Sběr a vyhodnocování dat, tak probíhá v delším časovém intervalu.

4.3 Metoda sběru dat

Hlavním zdrojem dat při realizaci výzkumného šetření byly polostrukturované rozhovory. Z toho důvodu jsem měla při konání rozhovoru již předpřipravený seznam otázek. Jeden výtisk otázek mi byl k dispozici po celou dobu rozhovoru za účelem provedení výzkumného šetření. Druhý výtisk měl k nahlédnutí respondent, pro lepší orientaci v rozhovoru. Forma odpovědí v polostrukturovaném rozhovoru je spíše volná. Dotazovaný se snaží odpovědět na otázku, může však doplnit své poznatky, myšlenkové pochody, či se vracet k předešlým otázkám. Seznam těchto otázek je k nalezení na konci této kapitoly. Respondenti se ve většině případů drželi osnovy otázek, kterou měli k dispozici. Přestože mohli volně diskutovat a rozvádět své myšlenky, odpovídali spíše střídme a jasně. Přímá sociální interakce byla důležitá z důvodu nastolení silnější důvěry mezi tazatelem a dotazovaným.

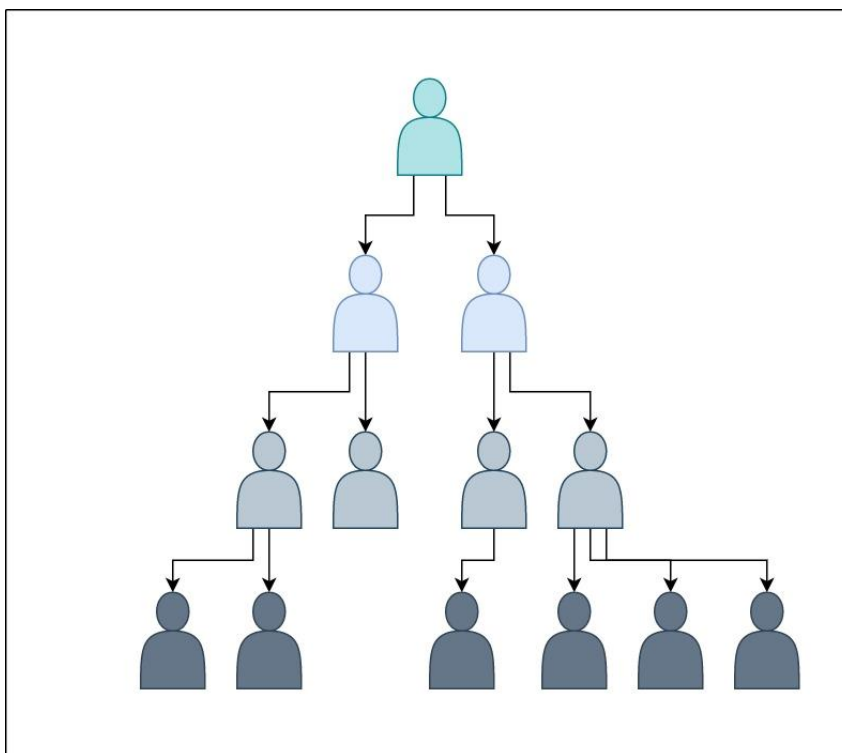
Před zahájením rozhovoru byli dotazovaní požádáni o vyslovení souhlasu s audio záznamem rozhovoru a jeho samotným uskutečněním. Některé z rozhovorů byly během jejich konání zapsány přímo. Přepisy rozhovorů jsou k nalezení v přílohách této práce (Příloha 4-13). Švaříček a Šedřová (2014, s. 41) ve své knize uvádí, že *„díky přesnému přepisu dojde k uchování původních nasbíraných dat a posléze to umožní čtenáři formulovat vlastní domněnky“.*

Z důvodu zachování anonymity respondentů je v přepisu uvedeno pouze křestní jméno, které bylo sděleno respondentem na začátku rozhovoru. Dále byly uvedeny informace, které jsou svou povahou důležité pro potvrzení charakteru životních situací dotazovaných. Jedná se například o věk a nejvyšší dosažené vzdělání. V rámci rozhovorů byly zjišťovány informace o individuálních faktorech, které ovlivňují vstup na trh práce, resocializaci, osobní život a jejich další souvislosti.

Téma rozhovoru bylo směřováno k životním situacím jednotlivých respondentů, ve kterých se nachází či nacházely. Otázky jsou zaměřené na aktivity provozované v prostorách věznice, pracovní příležitosti a možnosti uplatnění na trhu práce, finanční situaci. V neposlední řadě také na resocializaci a podporu rodiny či státu.

Při sběru dat byla použita metoda *snowball sampling*, neboli metoda sněhové koule. Jedná se o nepravděpodobnostní metodu sběru dat, ve které si tazatel zvolí malou skupinu osob, která splňuje požadavky pro provedení výzkumného šetření. Po získání prvních subjektů, kteří se zúčastní šetření, následuje odkazování těmito subjekty na další osoby, cílové skupiny, kteří se mohou zapojit do výzkumného šetření. Tato metoda je využívána, do té doby, než dojde k teoretické nasycenosti vzorku (StudySmarter, 2023). Metoda byla vybrána z důvodu specifičnosti cílové skupiny. V případě této bakalářské práce jsem při základním výběru respondentů oslovila tři jedince. Na obrázku 4 je graficky znázorněn exponenciální růst, jako valící se sněhová koule. Účastníci výzkumu nejen identifikují další potenciální subjekty pro výzkum, ale mohou také rozptýlit jejich obavy z nedostatečné diskrétnosti.

Obrázek 4 Grafické znázornění metody sněhové koule

Zdroj: Vlastní zpracování (2023)

Níže uvedené otázky byly hlavním předmětem uskutečněných rozhovorů. Dle situace mohly být otázky upraveny či doplněny. Dotazovaní se však pevně drželi otázek a nevstupovali do jiných témat. V průběhu realizace rozhovorů nenastaly žádné komplikace.

Dotazovaní měli možnost kdykoliv v průběhu dotazování rozhovor ukončit. V žádném z případů se tak nestalo. Průměrná délka rozhovoru trvala 30 minut.

Soubor hlavních otázek:

- 1) Absolvoval/a jsi nějaké vzdělávací, zájmové aktivity v průběhu výkonu trestu odnětí svobody? Jestli ano, jaké?
- 2) Absolvoval/a jsi nějaký rekvalifikační kurz? Jestli ano, byl pro tebe přínosem?
- 3) Pracoval/a jsi v průběhu výkonu trestu odnětí svobody? Na jaké pozici?
- 4) Kde v současné době pracuješ, pokud pracuješ?
- 5) Bylo pro tebe snadné získat toto zaměstnání? Jaká byla největší překážka, které jsi musel/a čelit?
- 6) Dokážeš popsat v jaké finanční situaci se osoby, které byly ve výkonu trestu nacházejí? Zda je případný výdělek z činnosti ve vězení dostačující pro úspěšný “nový začátek“?
- 7) Jak trávíš volný čas po návratu z vězení?
- 8) Co považuješ za hlavní problém spojený se začleňováním osob s trestní minulostí do společnosti?
- 9) Přijde ti nynější podpora ze strany státu dostatečná? Jak by mohl stát více pomoci
- 10) Čím je podle tebe způsobena vysoká míra recidivy v České republice?
- 11) Znáš nějaké organizace, které osobám po propuštění pomáhají? Byl/a jsi jejich součástí?
- 12) Kde jsi hledal/a psychickou i materiální oporu po odchodu z vězení?
- 13) Dokážeš jednoduše říct (jedním slovem) co/jak jsi se cítil/a po propuštění z vězení?

4.4 Charakteristika souboru respondentů

Průzkum byl uskutečněn v sociální skupině, ve které jedince spojuje trestní minulost a odpykaný výkon trestu odnětí svobody. Morganová (2002, s. 74) ve své studii uvádí výsledky výzkumu, který se zaměřil na čtyři sady rozhovorů, ve kterých bylo 80-92 % pojmů identifikováno během 10 rozhovorů. Z tohoto důvodu jsem stanovila celkový minimální počet deseti respondentů. Za vedlejší společný společensky nežádoucí jev, který skupinu spojuje můžeme považovat například častou nezaměstnanost či nezaměstnatelnost, psychickou nevyrovnanost, sociální vyloučení, nedostatečnou reintegraci, či resocializaci.

K sestavení reprezentativního vzorku dotazovaných bylo celkem osloveno 15 osob, ze kterých se rozhovoru zúčastnilo potřebných 10. Důvodem odmítnutí uskutečnění rozhovoru v pěti případech byl nedostatek času, nezáměr o dané téma, či obava hovořit o svých problémech a situacích. Výzkumný vzorek představují muži i ženy ve věku od 29 do 56 let. Ve skupině se nacházejí 3 ženy a 7 mužů. K rozhovorům došlo na předem domluvených veřejných místech, v kavárnách či restauracích.

Dále je formou tabulky 2 charakterizována skupina dotazovaných respondentů. Detailnější popis uspořádaný do tabulky přispívá k lepší identifikaci a popsání důležitých faktorů. Tabulka 2 dále sloužila, jako pomůcka při hledání vztahů mezi kategoriemi.

Tabulka 2 Rozbor jednotlivých respondentů

Jméno	Pohlaví	Věk	Nejvyšší dosažené vzdělání	Současné zaměstnání	Zaměstnání ve VTOS	Recidiva
Lukáš	Muž	30	Základní škola	Autoopravář	Údržba	Ano, 2x
Roman	Muž	56	Základní škola	Pomocný kuchař	Manuální práce	Ano, 2x
Markéta	Žena	41	Střední škola bez maturitní zkoušky	Pracovník v restauraci	Přelepování štítků na výrobcích	Ne
Daniela	Žena	40	Základní škola	Pracovník v restauraci	Donáška jídla, úklid	Ne
Patrik	Muž	29	Střední škola bez maturitní zkoušky	Popelář, úklid veřejných prostor	Nepracoval	Ano, 2x
Josef	Muž	54	Střední škola bez maturitní zkoušky	Skladník	Likvidace odpadů	Ne
Kristýna	Žena	45	Základní škola	Nezaměstnaná	Pomocník v kuchyni	Ano, 2x
Ondřej	Muž	47	Střední škola bez maturitní zkoušky	Pomocník v truhlářské dílně	Třídění materiálu	Ne
Pavel	Muž	30	Základní škola	Kadeřník	Kompletace výrobků	Ne
Vladimír	Muž	38	Základní škola	Pomocný kuchař	Údržba, opravy	Ano, 2x

Zdroj: Vlastní zpracování (2023)

4.5 Analýza metody zpracování dat

Pro analýzu získaných dat jsem aplikovala induktivně odvozenou metodu, a to metodu zakotvené teorie. Řadí se mezi nejdříve využívaný přístup v kvalitativním výzkumu. Podle Hendla (2005, s. 123) označuje tato metoda „*určitou strategii výzkumu a zároveň způsob analýzy dat*“. Hlavním cílem je získání teorie zkoumaných jevů a jejich interakce. Teoretické uchopení umožní dané jevy přesně a výstižně pojmenovat, lépe jim porozumět a kumulativně propojit mezi sebou (Strauss, Corbinová, 1999, s. 16). Účelem je vytvářet teorii, nejedná se o testování teorie již definované. Během studie se získávají data, která jsou v teorii zakotvená. Metoda analýzy zakotvenou teorií má tři základní prvky, jsou to koncepty, kategorie a propozice. Jelikož se teorie navrhuje konceptualizací dat, představují zde koncepty základní teoretické pojmy. Seskupováním konceptů vznikají kategorie, ty mají vyšší abstraktnější úroveň, ale jsou generovány stejným způsobem jako již zmíněné koncepty. Zde se ukazují rozdíly a podobnosti. Generalizované vztahy mezi kategorií a konceptem, či mezi koncepty nazýváme propozice. Všechny prvky jsou interaktivním procesem. Pomocí poznámek se zaznamenávají formulace kategorií a vztahy mezi nimi. Výběr reprezentativních dat se děje pomocí teoretického vzorkování.

Konkrétní technikou analýzy dat je v této práci otevřené kódování. Podle Strausse a Corbinové (1999, s. 43) jsou kódování operace, pomocí nichž „*jsou údaje rozebrány na samostatné části a pečlivě prostudovány, porovnáním jsou zjištěny podobnosti a rozdíly*“. Neboli hledání důležitých otázek souvisejících s názory a postoji zkoumaných jedinců. Pojmy či koncepty jsou zde základní jednotky pro tvorbu analýzy. V prvním kroku je potřebný rozbor nasbíraných dat neboli konceptualizace. Rozbor se provádí za pomoci lokalizování témat, kterým se přiřazuje označení, zaměřuje se na kritická místa. Takové lokalizování odkrývá v datech určitá témata, či okruhy, které jsou zprvu velice konkrétní a příliš se vztahují k výzkumným otázkám. Dalším krokem je proto seskupování pojmů, tato kategorizace má za cíl snížit počet objektů a tím tematicky rozkrýt text (Hendl, 2005, s. 247). Hendl (2005, s. 53) ve své knize uvádí, že „*výzkumník nesestavuje ze získaných dat skládanku, jejíž konečný tvar zná, spíše konstruuje obraz, který získává kontury v průběhu sběru a poznávání jeho částí*“.

4.6 Analýza dat

Pečlivým zkoumáním jednotlivých větných úseků a abstraktní kategorizací byly nalezeny pomocí otevřeného kódování pravidelnosti v těchto klíčových kategoriích:

- 1) Podstatnost programu zacházení
- 2) Finanční stabilita
- 3) Přístup k recidivnímu chování
- 4) Hledání nových možností v oblasti zaměstnávání
- 5) Sociální a psychologické důsledky výkonu trestu odnětí svobody

Proces analýzy údajů a interpretace dat je provedena do oddílů, vztahujících se k vymezeným kategoriím a hlavní výzkumné otázce, které byla pro bakalářskou práci stanovena. Ve spojení s odbornými poznatky jsou v jednotlivých oddílech předloženy přímé citace z rozhovorů s respondenty.

Ze všech nasbíraných dat nebylo možné určit, zda se myšlenkové útvary respondentů mění v čase, či v závislosti na životní situaci, psychickém rozpoložení, či jiných okolnostech. Odpovědi jsou však ovlivněny mnoha činiteli. Každá osoba má jiný životní příběh a minulost.

1) Podstatnost programu zacházení

Jednou z prvních oblastí, o které jsem s respondenty hovořila byla oblast aktivit programu zacházení. Všichni respondenti, kteří byli dotazováni se účastnili nějaké formy programu zacházení. Jedná se o sportovní aktivity, o oblast vzdělávání, terapie, výtvarné, či rukodělné práce. Aktivit je nepřeberné množství, zaměřují se na různé oblasti působení na odsouzeného a slouží k přijetí odpovědnosti za spáchané trestné činy a směřují k vytvoření předpokladů pro vedení samostatného způsobu života. Samotný trest pouze zamezuje nežádoucímu chování jedinců, programy zacházení by proto měly vést pozitivní motivací ke změně chování. Kategorii charakterizují tyto pojmy: duševní stav, vnímání času, edukace, osvojení pravidel, pocit potřebnosti.

Na každého z vězňů působí programy zacházení jiným způsobem. Největší faktory ovlivňující tento stav jsou zvolené aktivity v rámci programu zacházení, psychická vyrovnanost, charakteristika osobnosti, či příčiny trestné činnosti. V rozporu s obecně známým účelem programu zacházení jsou výpovědi respondentů, kteří program zacházení plnili a vnímají tento program jako pouhý prostředek rychlejšímu ubíhání času při pobytu ve vězení.

Roman: „*Tyto aktivity jsou dobré pouze pokud chcete **zabít čas**, či aby člověk plnil plán.*“

Markéta: „*Díky těmto aktivitám mi **čas rychlejc utíkal.***“

Daniela: „*Zároveň je to obrovský **zabiják času.***“

Kristýna: „*K ničemu to nebylo, jen **rychleji utíkal čas.***“

Vladimír: „*Asi tyhle aktivity jsou hodně důležitý pro lidi jako já, kteří byli věznění, protože nám díky nim **rychleji ubíhal čas** a měli pocit, že něco děláme.*“

Někteří z respondentů označili program zacházení za jakýsi nástroj ke snazšímu a snesitelnějšímu pobytu. S čímž dozajista souvisí i již zmíněný pocit rychlejšího plynutí času.

Lukáš: „*Ve výkonu trestu to asi pro někoho je **snazší**, zvlášt' pro slabší jedince. Myslím, že hodně záleží na osobnosti člověka.*“

Roman: „*Většina vězňů proto pracuje jen z důvodu, aby byl pobyt **snesitelný.***“

Markéta: „*Ve vězení opravdu není co dělat, tak by někdo pracoval třeba i zadarmo, **jen aby něco dělal.***“

Daniela: „*Ale hodně vězňů by pracovalo třeba i zadarmo, protože se to pak **snáší snáz.***“

Josef: „*Bylo to fajn **zpestření pobytu** ve vězení, jinak bych se asi nudil.*“

Ondřej: „*Snazší to je, **zabijí to nudu** a aspoň se člověk **soustředí i na něco jinýho**, než jen na to že je ve vězení.*“

Subkategorie: Přínos programu zacházení

Nejdůležitější v samotném procesu pochopení příčin trestné činnosti a vytváření předpokladů pro vedení zdárně samostatného způsobu života je uvědomění o přínosu programu zacházení. Někteří z odsouzených zhodnotili přínos kladně a získané dovednosti dokáží aplikovat v běžném životě po propuštění, jiní nespátřují žádný přínos v činnostech, které vykonávali.

Paní Daniela označila program zacházení za “zabijáka času“, dále uvedla v souvislosti s pracovními aktivitami následující: „*To bylo vážně fajn, protože jsem se **dostala na vzduch. To mi pomohlo i psychicky hodně***“. Pan Lukáš vzdělávací a zájmové aktivity komentuje takto: „*Po propuštění pro mě žádné tyto aktivity **přínosné nebyly***“. Zároveň však uvádí, že pracovní aktivity pro něj přínosné byly. Získané dovednosti z pozice údržbáře dokáže uplatnit například, když potřebuje opravit něco v domácnosti, či se naskytne drobný přivýdělek. Pan Roman hodně času věnoval samostudiu v knihovně. „*Získal jsem tak **všeobecný přehled***.“ Pracovní aktivity ve formě údržby, třídění materiálu a broušení skla pro něj stejně jako pro pana Lukáše byly přínosné. „*Zkušenosti, které jsem získal pracováním ve vězení určitě **užitečné jsou***.“ Praxe v běžném životě je však podle pana Romana odlišná od přístupu k práci ve věznicích. Přínos pracovních aktivit pro běžný život tak závisí na charakteru práce, kterou vězni vykonávají. Paní Markéta pracovala ve výkonu trestu ve skladu, kde přelepovala štítky z výrobků. „*Byla to fakt stereotypní a jednoduchá práce. **Nenaučila jsem se ničemu novému, Přišlo mi to jako opravdu podprůměrná práce***.“ Její odpověď na otázku, zda tyto činnosti byly přínosem byla stručná, jasná a měla ofenzivní charakter. „*Jako přelepování nálepek? To vážně ne*.“ Je pravděpodobné, že v běžném životě není nutné přelepovat nálepky na výrobcích. Naopak paní Daniela nespátřuje význam v provozovaných činnostech, ale v okolnostech, které je provázejí. „*Spíš jsem se naučila nějakému **pořádku a řádu***.“ Cílem pracovních aktivit je vytvoření efektivních návyků, které v tomto případě znamenají odpovědnost za provedenou práci, dochvilnost, či zodpovědnost. Stejnému názoru dostal i pan Josef, na otázku, zda práci spojenou s likvidací odpadů dokáže využít v současném životě odpověděl: „***Nevyužívám. Jediné, v čem mi to pomohlo, že jsem tolik nevypadl z nějaké rutiny nebo řádu***“. Svými odpověďmi mě překvapil pan Pavel, který ve výkonu trestu odnětí svobody zaujal místo v oddělení kompletace výrobků. Tato práce ho nijak nenaplňovala, proto se rozhodl udělat si kurz na kadeřníka. „*Původně jsem nic nechtěl, ale když už tam člověk sedí, tak co*.“ Nyní pracuje v kadeřnictví, kde má pronajatý svůj prostor a vykonává činnost, které se naučil ve výkonu trestu. Je tak jediný ze všech dotazovaných, který využil možností, kterých se ve vězení dostává a dokázal své získané dovednosti úspěšně aplikovat v běžném životě.

Komentář:

Všichni dotazovaní respondenti plnili program zacházení, formou zájmových, vzdělávacích či pracovních aktivit. Nejčastěji se ve výkonu trestu vězni věnují

pracovním aktivitám, které jsou jim bližší než vzdělávací aktivity. Důležitým faktorem je zde také výdělek, který z pracovních činností plyne a kterým odsouzení mohou alespoň částečně hradit své dluhy, či závazky vůči zařízení. Z uvedených odpovědí je zřejmé, že aktivity tvoří pro vězeňskou populaci především nástroj, prostřednictvím kterého jim dny ve vězení ubíhají rychleji. Jak však respondenti uvedli, program zacházení neměl ve většině případů žádný výjimečný dopad či význam pro jejich život po propuštění. Stal se příjemnou součástí výkonu trestu, díky které mohly trávit svůj volný čas lépe a efektivněji. Jedna z respondentek uvedla, že při vykonávání činností zařazených do programu zacházení cítila stav duševní pohody. Pracovní dovednosti, které získají vězni během výkonu trestu odnětí svobody mohou být uplatnitelné v běžném životě, pokud se jedná o pracovní činnosti s užitečným charakterem.

2) Finanční stabilita

Finanční stabilita je nedílnou součástí úspěšné reintegrace a vedení plnohodnotného života po propuštění. Finanční situace osob ve výkonu trestu odnětí svobody může být u jedinců odlišná a závisí na mnoha faktorech. Osoby, které jsou odsouzeny na dlouhou dobu mají větší pravděpodobnosti ztráty zaměstnání a tím i příjmů. Lidé s omezenými pracovními dovednostmi a vzděláním mohou mít po propuštění potíže s hledáním zaměstnání, což může vést k finanční nejistotě. Zadlužené osoby mohou mít v důsledku odnětí svobody problémy se splácením a plněním finančních závazků, jejich finanční situace se tak může ještě zhoršit.

Kategorie vymezuje problematiku finančního zajištění. Charakterizují ji tyto pojmy: nedostatek financí, zadluženost, finanční rezerva, nízké finanční ohodnocení, zajištění, nedostatek pomoci, demotivace. Osoby ve výkonu trestu odnětí svobody obvykle ztrácí příjem, pokud tedy nějaký měly. Snižují se jim náklady na běžné výdaje, jako jsou potraviny, energie či nájemné. Zároveň se mohou objevit nové náklady, jako jsou například náklady na telefonování, dopisování a vlastní útratu. Vězni mohou v rámci vězeňského systému pracovat a vydělat si peníze, které jim pomohou uhradit potřebné náklady, třeba ty spojené s výkonem trestu odnětí svobody.

Výpovědi respondentů se především dotýkají financí, které si jsou schopni při výkonu trestu odnětí svobody zajistit. Zda jim toto finanční ohodnocení stačilo pro úspěšná nová začáteční období.

Vladimír: „*Někteří nemají ani práci a jsou závislí na rodině. Vydělat si peníze ve vězení jde, ale není to moc, člověk se tím neuživí. Já jsem toho moc neušetřil a vyšel jsem z vězení skoro s prázdnýma kapsama.*“

Pavel: „*Z toho, co si vyděláte a co Vám dají na cestu je fakt směšný.*“

Ondřej: „*Ve fakt špatný, jako něco si vyděláš...ale nájem a jídlo na měsíc bych tím fakt nezaplátil.*“

Kristýna: „*Když jsem šla z vězení odnášela jsem si pár stovek.*“

Markéta: „*Určitě by lidi ve vězení měli být líp placení.*“

Roman: „*Všechny ty práce byly fakt podprůměrně placené.*“

Pan Josef ve vězení také pracoval a uvádí, že „...mzdy za práci ve vězení **nejsou vysoký**“. V návaznosti na toto tvrzení popisuje, že je potřebné mít podporu rodiny a přátel, jinak se o sebe postarat většina osob nedokáže a páchají trestnou činnost. Při dalších otázkách pan Josef opětovně podotýkal špatné finanční ohodnocení za práci ve vězení. „*Jen ty peníze za to byly tak mizerný, že jsem si nic nenašetřil. Byl jsem rád, že to zaplatilo poplatky ve vězení.*“ Pan Patrik hovořil o podobné situaci, jako pan Josef, „*pokud jdeš do výkonu a nemáš žádný prachy, nebo máš jen pár tisíc, tak rozhodně ti **výdělek z výkonu nebude stačit** ani na tejdén co tě pustí*“. Pan Patrik měl dluhy a insolvenční, ve výkonu trestu mu zadlužení jen narůstalo. Také uvádí, že bez pomoci rodiny by neměl nic. Pro paní Danielu jsou také velkým problémem exekuce a zadlužení, které jí celý proces reintegrace jen stěžovaly. „*Měla jsem dluhy a exekuce. A to je další faktor, kterej ti všechno dělá ještě těžší.*“ Paní Markéta uvedla, že „*při odchodu jsem měla našetřeno 300 Kč*“. Předem žádné našetřené finance neměla. Uvádí, že kdyby měla našetřeno více peněz, bylo by pro ni období po propuštění mnohem jednodušší. Bohužel si nemohla zajistit ani zdárné bydlení. Identickou výpověď uvedl i pan Roman. „*Pokud ve vězení napracuješ, dluhy ti stále narůstají a po propuštění je to pak ještě těžší.*“ Výdělek mu postačil na pokrytí nákladů spojených s pobytem ve vězení a osobní potřebu. „*To málo co mi zbylo mi fakt nestačilo na nový začátek, či na sehnání bydlení.*“ Pan Lukáš nastupoval do výkonu trestu odnětí svobody bez dluhů, exekucí a insolvence. „*Ve výkonu jsem si vydělal asi 12tisíc...celkově to bylo za 10 měsíců.*“ Uvádí, že se potkal s lidmi, kteří si vydělali „*za 48 měsíců a vydělali si 20 tisíc korun*“. Měl dobré zázemí, kam se mohl po propuštění vrátit. Chápe problematiku osob, které jsou ve vězení delší dobu a mají dluhy. Paní Daniela uvádí, že po výkonu trestu odnětí svobody, který trval 4 roky odcházela s našetřenými 2.500 Kč.

Komentář:

Všichni dotazovaní uvedli pocit nedostatečného finančního ohodnocení za práci ve výkonu trestu odnětí svobody. Výdělek jim neposkytuje dostatečné zajištění při hledání bydlení, či zajištění základních potřeb. Nesplněné finanční závazky představují vážné riziko v procesu reintegrace. Osoby se tak mohou motat v jakýchsi kruzích, ze kterých nedokážou najít správnou cestu a tím i vést optimální společenský život. Při pocitech úzkosti, či depresích z finančního plnění osoby mohou začít inklinovat k recidivnímu chování. Respondenti uváděli, že výdělek jim stačil na pokrytí finančních závazků vůči vězení. Je dobré, že z vězení neodcházejí s dalším závazkem finančního plnění. Finanční situace osob ve výkonu trestu odnětí svobody může být velmi obtížná. Poskytování vhodných podpůrných služeb a příležitostí ke vzdělávání, či rekvalifikaci může zásadně zvýšit potenciál a šance osob při reintegraci a resocializaci. Finanční stabilita není jediný faktor, který ovlivňuje úspěšnou reintegraci. Kromě finanční tísně mohou mít lidé v období po propuštění problémy s hledáním zaměstnání, bydlením a sociální adaptací. Negativní je dopad i na psychiku člověka. Osoby se mohou cítit stresovaní, deprimovaní a pod nátlakem. V neposlední řadě může nedostatečné finanční ohodnocení vést ke ztrátě zájmu o vykonávání zaměstnání po propuštění. Osoby se mohou cítit demotivaci či nedostatek uznání za práci a úsilí.

3) Přístup k recidivnímu chování

Recidivní chování se vyskytuje u více než poloviny osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody. Do nejvíce rizikové skupiny odsouzených s recidivními tendencemi, patří osoby po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Polovina respondentů, kteří se účastnili výzkumného šetření si v minulosti odpykávali více než jeden trest odnětí svobody. Četnost kriminální recidivy může sloužit jako jedno z kritérií pro hodnocení úspěšnosti a kvality programů zacházení s odsouzenými. Tyto osoby se dají považovat za rezistentní vůči snaze o jejich reintegraci a resocializaci

Kategorie zjišťuje, jak osoby s trestní minulostí vnímají kriminální recidivní chování. Vyjadřují se k možnostem jeho způsobení a popisují okolnosti za kterých k recidivě dochází. Kategorii charakterizují tyto pojmy: páchaní trestné činnosti, oprostění od minulosti, ovlivňování, rozhodování, náchylnost, možnost volby, předsudky.

Nejčtenějším jevem v důsledku, kterého nastává recidivní chování je podle respondentů nízká životní úroveň, spojená s nedostatkem finančních prostředků, které doprovází absence plnohodnotného bydlení či zaměstnání. Dostatečná podpora ze strany rodiny či blízkých v nepříznivých životních situacích je podle respondentů také klíčová. Z uvedených výpovědí je patrné, že recidivu mnohdy považují jako jedinou možnost k vyřešení problému či nepříznivé situace.

Ondřej: „*Každej je strůjcem svého štěstí. A chápu ty, co vylezou a **nemaj nic a nikoho**. Tak jim pak nezbyde nic jinýho, než krást. Protože je to vlastně jediný, co uměj. A v zoufalejch situacích to asi jinak nejde. Lepší než bejt bezdomovec.*“

Lukáš: „*...ale lidi, co jsem tam potkal, po propuštění znovu začali krást, protože **neměli peníze a nemohli sehnat práci**, a tak se to s nimi točí pořád dokola.*“

Markéta: „*Pokud umíte například krást, **je to jednodušší než si najít práci**.*“

Daniela: „*V zoufalství, kdy člověk **nemá bydlení a práci**, je schopnej znova páchat trestní činnost.*“

Josef: „*I přes všechny programy a odhodlání se do vězení zpátky dostat, je přechod za zdi vězení těžký. Spousta z nás **přišlo o svoje kontakty a podporu**...pokud máte dluhy a žádný zázemí, dost často jsou **špatnosti jediným řešením**, který vidíte.*“

Pan Ondřej podotýká poznatek, kterého si všiml, když byl ve vězení. „*Vím, že se hodně lidí do vězení i vracelo, protože je to venku prostě semlelo.*“ Uvádí, že lidé mají velké problémy po propuštění z vězení s adaptabilitou na běžný život. Po propuštění z vězení se vrátil do bytu ke své manželce, nebyl zde proto faktor náchylnosti k recidivnímu chování. Opakem je například paní Kristýna, která byla ve výkonu trestu odnětí svobody dvakrát. Ta za největší problém považuje okolnosti. „*Hlavně okolnosma, který tě nutí dělat špatný věci. Když jdeš z vězení, tak nemáš nic, tak si potřebuješ najít nějaký peníze, jídlo a tak. Pak tě chytí a jsi v tom zas.*“ Velice podobný příběh má i pan Patrik, který si také odpykával více než jeden trest odnětí svobody. „*No, skoro každej se dostane zpátky do kriminálu, protože tady není dostatečná podpora. Vyleze ven, nemá peníze, nemá se kde ubytovat. Nedej bože, když je zima, nemá jídlo a nezbyvá mu nic jinýho, než jít krást. A udělat ty prachy nějakým jiným způsobem. To si myslím, že je problém a největší důvod recidivy.*“

Subkategorie: Minulost jako nástroj k recidivnímu chování

Mezi nejčtenější důvody recidivního chování, které respondenti uváděli, byly kromě výše uvedených také odrazy minulosti. Po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody musí osoba překonat nelehké překážky, a to zejména pokud se v nejbližších dnech nenachází ve stabilní situaci. Právě obava z neznámého a slabá vůle mají za následek snadnou inklinaci k již dříve osvojeným hodnotám. Nejčastěji se jedná o vyhledání pomoci u osob, které měly v minulosti negativní vliv na život odsouzeného.

Roman: „*Důležitý je **přetrhat staré kontakty s lidma, který tě táhnou ke dnu. A začít nový život.***“

Markéta: „*Myslím, že je to ztracením kontaktů a vazeb. Člověk po propuštění potká spoustu lidí, který tě **stahují zpět a zpět.***“

Daniela: „*Nebo také může **znovu potkat stejný lidi, který ho táhnou zpátky.***“

Kristýna: „*Do toho všeho tě **potkávají starý známý a musíš se hodně držet, abys zase nepadla dolů.***“

Pavel: „*Ale je blbý, když **potkáš lidi, který jsi znala předtím, než tě zavřeli. To potom hodně svádí zajet do starejch kolejí.***“

Z odpovědí je patrné, že si respondenti uvědomují vážnost rizik, které nastávají se znovunavázáním dřívějších kontaktů s lidmi, kteří na ně měli vliv s negativními dopady. Osoby páchající trestnou činností jsou obklopeny lidmi, kteří také vykazují známky společensky závadného chování. Návratem mezi tyto skupiny osob, propuštěnému neumožňují náležitou reintegraci a osvojení nových zdravých návyků v běžném životě. Pan Vladimír přiznal, „...*že se nám po propuštění nechce vracet do starých kolejí a že se chceme změnit*“. Tento výrok zdůrazňuje fakt, že si osoby uvědomují nebezpečí spojené s minulostí a že je zapotřebí rozšíření horizontu ve formě navázání kontaktů s lidmi, kteří dokáží odsouzeného efektivně podpořit.

Komentář:

Tabulka 2 zajišťuje také přehled o respondentech vykazující recidivní chování. Při srovnání s výpověďmi, které jsou u vedené v této kategorii je zajímavé, že osoby bez recidivního chování nahlíží na důvody a příčiny vzniku stejně, jako recidivisté. Jisté je, že osoby, které se po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody nemají na koho obrátit a nevyhledají pomoc odborníků či rodiny mají tendence navazovat vztahy s lidmi, kteří měli

nějaké přičinění na kriminálním a společensky závadném chování. Zde opět navazují na efektivitu programu zacházení, která je klíčová při předcházení asociálního chování. Prevence recidivy má především eliminovat negativní dopady výkonu trestu odnětí svobody, motivovat odsouzené ke změně chování a zlepšit jejich konkurenceschopnost na trhu práce.

4) Hledání nových možností v oblasti zaměstnávání

Tato kategorie se zaměřuje na zaměstnávání osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody. Uplatnění na trhu práce a zajištění potřebného příjmu je jedním z nejdůležitějších kroků po propuštění. Bez finančního příjmu nejsou osoby schopny financovat své základní potřeby, jako jsou strava, bydlení či zdravotní péče. Kategorie je rozdělena do tří subkategorií, které analyzují osobní zkušenosti a myšlenkové útvary respondentů. Kategorii charakterizují tyto pojmy: odmítání, vysoké nároky, neadekvátní zacházení, dovednosti, záznam v rejstříku trestů, nedostatek pochopení, sounáležitost, náležitost podpory, předsudky.

Subkategorie: Dostupnost pracovních míst

Osoby s trestní minulostí mají obtížnější vstup na trh práce, a to hned z několika důvodů. Mohou být diskriminováni na základě své minulosti. Pracovní návyky, které si osvojili při vykonávání práce ve výkonu trestu jsou odlišné od požadavků zaměstnavatelů. Jejich konkurenceschopnost na trhu práce je nižší než u osob, které ve vězení nikdy nebyly. Respondenti na otázky týkající se zaměstnávání odpovídali s lítostí v hlase. Pan Patrik vyslovil spojení: „...nekoukat na nás, když vylezeme z vězení jak na nějaký monstra“. Sebevědomí a subjektivní pocit jistoty je v tomto případě negativní. Je zapotřebí navození pozitivních pocitů z hledání nového zaměstnání. Odsouzení se však v žádném z případů nevyjadřovali pozitivně o přístupu zaměstnavatelů.

Roman: „Nejtěžší je to, že tě nikdo zaměstnat **nechce**.“

Daniela: „Jelikož jsem si odpykávala trest za krádeže a drogy, tak pro mě bylo velice **těžký něco sehnat**.“

Josef: „Největší překážkou bylo najít firmu, kde by se pro mě našlo místo s nějakouma slušnejma podmínkami.“

Kristýna: „...nikdo mě jako kuchaře **nechce**. To víš, po vězení je to těžký něco sehnat.“

Ondřej: „Jinde jsem zkoušel, ale **nic z toho nebylo**.“

Pavel: „...nevěděl jsem do čeho píchnout. V žádném kadeřnictví **mě nechtěli**.“

Z výpovědí respondentů vyplývá, že všichni dotazovaní si aktivně práci hledají, či hledali. Jednoduché to však není ani při shánění zaměstnání na sekundárních pracovních pozicích, na kterých nejsou kladeny příliš vysoké nároky. Vzděláním osoby podmínky splňují, v náplni práce by také obstáli. Pan Roman sděluje: „*Nejdůležitější je vytrvat a nevzdávat se*“. Pan Lukáš se na situaci snaží dívat pozitivně. „*Chce to trpělivost a myslím, že každý má možnost získat práci, jen to chce čas a vytrvalost*.“ Největší překážku v hledání zaměstnání je tak podle respondentů čistý trestní rejstřík, který zaměstnavatelé požadují jako jednu z podmínek pro přijetí do zaměstnání.

Subkategorie: Dopady záznamu v rejstříku trestů na hledání zaměstnání

Mnoho zaměstnavatelů provádí kontrolu záznamu v rejstříku trestů, pokud se rozhodnou přijmout nového zaměstnance. Pro osoby s tímto záznamem je tak složité se na trhu práce uplatnit. I přes vzdělání či dovednosti, kterými osoby disponují je hledání vhodného zaměstnání velkým problémem. Příkladem je pan Patrik, který úspěšně absolvoval rekvalifikační kurz v oboru Kuchař. „*Ale v podstatě to bylo k ničemu, nemám praxi a většina restaurací chce praxi a skoro vždycky i čistý trestní rejstřík*.“ Nyní pracuje jako popelář, také uklízí veřejná prostranství. Rád by se ucházel o jinou pracovní pozici, „*ale ano, je to těžký, všude chtějí rejstřík trestu, a to je velkej problém*“. Respondenti často poukazují na problematiku záznamu v rejstříku trestů.

Kristýna: „*Chtěli po mě výpis, když jsem jim řekla, že jsem seděla, tak mě vyhodili*.“

Roman: „*S mým trestním rejstříkem si nemůžu dovolit šlápnout vedle*.“

Josef: „*Obtížný bylo najít zaměstnavatele, kterému by nevadil můj rejstřík*.“

Pan Pavel si chtěl otevřít svoje kadeřnictví, jelikož v průběhu výkonu trestu absolvoval kurz Kadeřník. „*...chtěl jsem si otevřít svoje. Ale kvůli záznamu to nejde*.“ Práci mu nabídla rodinná známá ve svém kadeřnictví, kde má nyní pan Pavel své křeslo a zákazníky. Pocity z nabídky práce popisuje takto: „*tak to jsem byl šťastnej jak blecha*“. Pan Vladimír také zažil několik odmítnutí z důvodu záznamu v rejstříku trestů na vlastní kůži. „*Potom jsem přišel na pohovor, kde se poprvé zajímali hlavně o to, jestli něco umím a né jen o moje problémy*.“

Mnohdy lidé volí nabídky práce takzvaně na černo. Jedná se o nelegální způsob poskytování pracovní síly za úplatu. Pracovník není zapsaný v evidenci zaměstnanců a nemá podepsanou smlouvu o pracovním poměru. Osoby se záznamem v rejstříku trestů se často uchylují k nelegálnímu provozování pracovní činnosti. Zaměstnavatelé tak snižují své náklady na mzdy, snižují riziko nelegálních aktivit a zvyšují ziskovost. Důvodů je celá řada, pravdou je, že osoby po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody mnohdy nemají zaměstnání a práce na černo je pro ně alespoň nějaké finanční zajištění. Zaměstnavatelé v tomto ohledu využívají nepříznivé situace, ve které se osoby po propuštění nacházejí. Respondenti v několika případech uvedli, že využili nabídky nelegální práce. Například pan Roman: *„sehnat práci pro mě bylo opravdu těžký, nejprve jsem pracoval na černo. Až teď po dvou letech jsem se dostal do pořádného zaměstnání“*. Práce bez smlouvy tak pro něj byla jediným možným řešením, jak si vydělat na základní životní potřeby. Paní Kristýna taktéž využila nabídku nelegální práce. *„Občas mi kámoška domluví úklid jednoho paneláku a za to dostanu tak 300 Kč. Pracovala jsem chvíli na černo v restauraci na myčce, ale pak mě vyhodili.“* Nyní je paní Kristýna registrovaná na úřadu práce a snaží se zaměstnání najít legální cestou. Riziko nelegální práce pochopila paní Kristýna ze své vlastní zkušenosti. *„Nejdřív jsem jim neřekla, že jsem seděla, ale pak měla přijít kontrola do restaurace a potřebovali abych podepsala smlouvu. Chtěli po mě ten výpis, když jsem jim řekla, že jsem seděla, tak mě vyhodili.“*

Subkategorie: Pomoc při hledání vhodného zaměstnání

Většina dotazovaných si nevyhledávala práci samostatně. Podporou při hledání zaměstnání, které odpovídá jejich zájmům a schopnostem jim byla především rodina či známí. To považují za velice užitečné a motivující, podpora tohoto charakteru zvyšuje sebevědomí a odhodlání při hledání vhodného zaměstnání.

Roman: *„Tuto práci mi pomohla najít kamarádka, která zde pracovala.“*

Markéta: *„Tuto práci jsem sehnala přes kamarádku.“*

Ondřej: *„Pracuju u známýho v truhlářský dílně.“*

Pavel: *„Jedna známá mi nabídla křeslo u ní v kadeřnictví.“*

Paní Kristýna sice pracuje na černo, což považují za stav nežádoucí. Avšak činnost, kterou vykonává ji nabídla kamarádka. *„Občas mi kámoška domluví úklid...“*

Pan Lukáš uvádí, že se pokusil zaměstnání sehnat sám prostřednictvím internetových inzercí. Do jednoho měsíce si našel práci, která pro něj byla přínosná. Zároveň splňoval požadavky pro přijetí. Bohužel po nahlédnutí do rejstříku trestů ho už nikdo nekontaktoval.

Komentář:

Najít zaměstnání po propuštění z vězení sebou nese mnoho rizik. Osoby jsou často odsuzovány a tím i diskriminovány kvůli záznamu v rejstříku trestů. Nahlédnutí do rejstříku trestů je možné v případech, kdy to stanoví zákon, nebo kdy náplň pracovní činnosti vyžaduje tuto kontrolu. Zaměstnavatelé však kontrolu provádí i na pracovních pozicích, kdy není oprávněná. Uchazeči o zaměstnání, kteří záznam v rejstříku trestů mají a jsou odmítnuti právě z tohoto důvodu se mohou obrátit na odborníky. Navzdory tomu se nikdo z respondentů na pomoc neobrátil i přes četné negativní odpovědi ze strany zaměstnavatelů. Respondenti si jsou vědomi závažnosti situace a vědí, že vytrvalost a síla vůle je ne nezbytná při hledání zaměstnání. Časem však přirozeně ztrácí zájem o zaměstnání a mají větší tendence inklinovat k recidivnímu chování. Opakované odmítnutí ze strany zaměstnavatelů tak může mít negativní vliv na psychiku člověka. Lidé se mohou cítit frustrováni a přestávají věřit svým schopnostem. Pocit bezvýchodné situace má za následek stres a úzkosti. Pokud člověk nezíská zaměstnání může se začít izolovat od společnosti a okolního světa. Sociální interakce tak pro něj budou nežádoucí a nikdy nedojde k potřebné reintegraci. Je zapotřebí, aby osoby chápaly, že odmítnutí zaměstnavatelem neznamena nutně nedostatek jejich schopností. Hledání podpory u rodiny, přátel a rodinných příslušníků je důležité pro zachování pozitivního postoje.

5) Sociální a psychologické aspekty vězeňství

Tato kategorie se věnuje vlivu odnětí svobody na sociální a psychologické aspekty osobnosti. Odsouzení mohou být vnímáni jako nebezpeční, agresivní, násilní, psychicky narušení, neadaptabilní či závislí na návykových látkách. Tyto pojmy mohou být spojeny se stigmatizací, která je negativním a nežádoucím procesem. Může vést k diskriminaci či nenávisti společností vůči osobám propuštěným z výkonu trestu odnětí svobody. Kvůli věznění mohou mít osoby problémy s pocitem osamělosti či depresemi. Samotný proces reintegrace je pro odsouzené komplikovaný, je proto žádoucí vytvoření podmínek, za kterých společnost usnadní odsouzenému tímto procesem projít. Kategorie je rozdělena do tří subkategorií, které spolu úzce souvisí a jsou provázané. Kategorii

charakterizují tyto pojmy: oblast podpory, předsudky ve společnosti, pocit nejistoty, kategorizace osob, minulost, přisuzování viny, emoce.

Subkategorie: Sociální status

Sociální status má důležitý vliv na lidský život. Osoby s nízkým sociálním statutem mají obvykle nižší postavení ve společnosti a tím méně příležitostí a šancí na úspěch. Čelí většímu riziku vzniku chudoby, páchaní kriminální činnosti, jsou vystaveni většímu nátlaku ve společnosti a tím i stresu. Status může být ovlivněn socioekonomickými faktory, dosaženým vzděláním, zaměstnáním, pohlavím a dalšími faktory. V této kategorii se jedná o sociální status osob, které byly ve výkonu trestu odnětí svobody. Obecně jsou vězni považováni za stigmatizovanou skupinu osob a jsou znevýhodněni v řadě aspektů, jako jsou zaměstnávání, vzdělávání, bydlení, sociální vztahy a psychické zdraví. Respondenti během rozhovorů uváděli osobní zkušenosti s přijetím jejich osoby ve společnosti. Předsudky, které společnost vůči lidem s trestní minulostí má, jsou velice negativního charakteru. Předsudky mohou vést k diskriminaci a sociálnímu vyloučení jedinců.

Lukáš: „*Nejhorší mi přijde, že je ta nálepka, co má každý z nás na čele...já jsem se za to, že jsem byl ve vězení docela styděl.*“

Patrik: „*Tak největší problém je rozhodně nějaká fantazie okolního světa. Protože ty předsudky a tady ty věci jsou strašně těžké. Nejde lidem vysvětlit, že jsem byl ve výkonu a nejsem vrah.*“

Josef: „*Předsudky o tom, že všichni z nás musí být šílený vrazi, nebo špatný lidi.*“

Vladimír: „*...lidi mají na nás trestance hned předem názor.*“

Respondenti poukazují na to, že si svůj trest již odpykali. Byl jim soudem nařízen, řádně ho vykonali, plnili programy zacházení a byli úspěšně propuštěni. Pan Josef uvádí: „*víš, špatný rozhodnutí ze mě nedělaj špatného člověka. Svůj trest jsem si odpykal. A teď vlastně pykám znovu a pořád s tou nálepkou co mám na čele*“. Podobným způsobem cítí situaci ve společnosti i pan Vladimír. „*Máme toho dost za sebou a je těžké začít zase od nuly.*“ Rád by od společnosti dostal více šancí, protože „*...když máme práci a když nás lidi berou jako normální lidi, tak jsme schopný se přizpůsobovat a fungovat v normálním životě*“. Opak uvádí pan Ondřej, ten problémy ve společnosti neměl, pouze vnímal změny, které vznikly působením času, jako například změna jízdnicích řádů. Dle jeho slov

si dokáže na změny zvyknout. Zároveň konstatuje: „*vím, že lidi mají velký problémy se venku dostat na svoje nohy*“. Pan Patrik vnímá pobyt ve vězení jako „bublinu“, ve které je odloučen od vnějšího světa a věděl, že „*...čelit realitě bude fakt těžký*“.

Je důležité předsudky odstraňovat a předcházet jejich vznikání. Z výpovědi respondentů bylo cítit zklamání, lítost, někdy i hněv a smutek. Překvapivý pro mě byl pocit viny, který si sebou osoby stále nosí. Je jedním z hlavních příčin toho, proč se nemohou oprostít od vlastní minulosti a jít dál za svým životem. Osoby neumí efektivně pracovat s pocitem odmítnutí. Nejde zde o vztahovačnost, ale o časté ignorování ostatními lidmi či nepřijetí ve společnosti.

Subkategorie: Oblast jistoty a podpory

Respondenti se často vyjadřovali k podpoře, která jim byla poskytnuta. Nejčastěji se jednalo o okruh příbuzenstva, či přátel a známých. Je důležité, aby tyto osoby efektivně přispívali k úspěšné reintegraci. Nejčtenější oblastí podpory tak bylo poskytnutí bydlení a zázemí, pomoc při hledání zaměstnání či emocionální podpora a motivace.

Po propuštění paní Markéta hledala podporu u své kamarádky, která byla ve vězení s ní, ale propustili ji dříve. „*Věděla jsem, že nemám kam jít. Kdyby nebylo mé kamarádky nevím, kde bych skončila.*“ Před výkonem trestu odnětí svobody žila paní Markéta na ulici, neměla tak žádné bydlení. Paní Daniela se na svou rodinu obrátit nemohla, kvůli své minulosti. Podporou pro ni tedy byla sestřenice, která jí pomohla s nástupem do doléčovacího centra pro drogově závislé. Pana Patrika v průběhu výkonu trestu odnětí svobody nejvíce motivovala rodina. Jezdili za ním na návštěvy do vězení a zajišťovali mu také materiální podporu. Ve vězení byl pan Patrik dvakrát, je tudíž vděčný, že za ním rodina pořád stojí a pomáhá mu. Uvádí, že kdyby neměl rodinu, tak byl neměl dostatečné finanční zajištění při hledání bydlení. „*Pokud chybí podpora rodiny, tak je to hodně blbý.*“ Pan Josef našel podporu u své matky, kam se po propuštění nastěhoval. Na druhé straně ztratil řadu přátel, kteří s ním už nechtějí být v kontaktu. Pro paní Kristýnu byla podporou sestra, se kterou nyní sdílí byt. Pan Ondřej se po propuštění z vězení vrátil zpět ke své manželce, se kterou bydlí ve stejném bytě jako před výkonem trestu odnětí svobody. Pro pana Pavla i Vladimíra byla podporou rodina a blízcí.

Mezi respondenty, kteří spoléhali sami na sebe a podporu nevyhledávali u rodiny ani u žádného odborníka patří pan Roman, který byl ve vězení dlouhou dobu. Proto se rozhodl od rodiny separovat a spoléhat se sám na sebe. Je rád, že se tak rozhodl, nedokázal by se dívat, jak se životy členů jeho rodiny mění a ten jeho zůstává za mřížemi pořád stejný. „*Dokázal jsem se tak soustředit sám na sebe.*“ Považuje se za silného jedince. Právě to mu pomohlo při reintegraci, lehké to pro něj ale nebylo. Důležitá je podle něj příprava na život po propuštění již ve výkonu trestu. „*Poté když stojíte před branou věznice je už pozdě.*“

Subkategorie: Emoce provázející propuštění z výkonu trestu odnětí svobody

Emoce a pocity provázející osoby z výkonu trestu mohou být různého charakteru. Pro tuto kategorii jsem zvolila rozdělení na pozitivní a negativní emoce a pocity, které mohou mít různou intenzitu prožívání. Jsou to subjektivní prožitky, které si osoby spojují s určitými událostmi a myšlenkami. Lidé s pozitivními emocemi při odchodu z výkonu trestu odnětí svobody by mohli pravděpodobně mít příznivější přístup k reintegraci. Ten může mít pozitivní dopad na úspěch v různých oblastech jejich nového života. S tím souvisí i vyšší sebevědomí a schopnost lépe se vyrovnat s nepříznivými situacemi. Optimističtí lidé jsou také vnímáni jako sympatičtí, můžeme tedy předpokládat v jejich lepší sociální uplatnění. Oproti tomu lidé s negativními emocemi a pesimistickým vhladem do budoucna již od propuštění inklinují ke způsobům chování, které mohou vést k recidivnímu chování. Mohou být náchylní k pocitu nízkého sebevědomí, to má za následek zvýšení rizika neschopnosti úspěšné reintegrace. Respondenti vyjadřovali své pocity a emoce, které cítili po propuštění z vězení.

Pozitivní pocity a emoce po propuštění z vězení prožíval pan Roman, který cítil „*adrenalin a chuť do života*“. První věta, která napadala paní Danielu byla: „*už to mám za sebou*“ dále uvedla, „*byla jsem odhodlaná začít nový život*“. Pan Josef uvádí, že prožíval „*takovej zvláštní pocit úlevy, že už je to za mnou*“. Pan Ondřej se vyjádřil pouze jedním slovem a tím bylo: „*konečně*“.

Negativní emoce po propuštění provázely paní Markétu, která poslední dny před propuštěním pociťovala obavy a z vězení se jí ani nechtělo. „*Věděla jsem, že nemám kam jít*“. Pan Pavel uvádí: „*...byl jsem rád, ale měl jsem strach*“.

Neutrální postoj k této otázce zvolil pan Lukáš i pan Vladimír, kteří oba uvedli slovo „svoboda“. Pan Patrik byl šťastný, ale uvědomoval si, že bude opravdu těžké čelit realitě. Paní Kristýna se po prvním propuštění cítila „ztracená“, při propuštění z druhého výkonu trestu odnětí svobody „...jsem cítila takovej malej závan toho, že to bude dobrý, ale kurde těžký“.

U většiny propuštěných vězňů tak převládá jakýsi skepticismus, který se projevuje vyjádřením pozitivní události, kterou je v tomto případě propuštění na svobodu. Ihned však dodávají obavy, úzkost a nejistotu z budoucnosti.

Komentář:

Každý jedinec by měl mít právo na druhou šanci. Propuštění vězni si již svůj trest odpykali. Dalším odsouzením, myšleno tím ve společnosti vlastně osoby nikdy nepřestávají pykat. Měli by mít proto šanci se vrátit zpět do společnosti bez přehnaných předsudků a nemístných odsuzování. Marginalizací jsou osoby vystaveny sociálnímu vyloučení. Respondenti uvedli řadu příkladů, kdy je společnost odsoudila na jediném faktu, kterým je jejich minulost. Důvěra těchto lidí ve společnost klesá. Důležitá je proto oblast podpory, která má pozitivní vliv na reintegraci a resocializaci jedinců. Pouze jedinému respondentovi se nedostalo podpory od rodiny. Tuto cestu, kdy se vydal po cestě reintegrace sám byla jeho svobodnou volbou. Ostatní respondenti tak našli podporu nejčastěji rodiny, poté v řadách přátel a známých. V oblasti podpory se mohou propuštěné osoby obrátit na sociální a psychologickou podporu. V případě, že trpí depresemi, úzkostí, či jinými nežádoucími stavy je tato pomoc opravdu potřebná i v případě, že mají rodinné zázemí. Z odpovědí respondentů na pocity a emoce, které je provázeli po propuštění je zřejmé, že mají strach ze svobodného života. Na svobodu se těší a doufají v pozitivní vývoj jejich života. Mít obavy je přirozené, obzvlášť u tak závažného milníku v životě, jako je propuštění z vězení a nový začátek.

5 Výsledky a diskuse

Bakalářská práce se zaměřuje na velmi důležité téma, které se týká celé široké společnosti, přesto je mnohdy opomíjeno a není mu věnována dostatečná pozornost. Téma se koncentruje na oblast, která se týká sociálního vyloučení a reintegrací osob s trestní minulostí do společnosti. V této práci byla stanovena hlavní výzkumná otázka, která se zaměřuje na vnímání dopadů výkonu trestu odnětí svobody osobami s trestní minulostí a tím souvisejícím záznamem v rejstříku trestů. Pomocí metody zakotvené teorie a ověřeného kódování bylo stanoveno pět kategorií. Názvy kategorií logicky souvisí s údaji, které zastupují. Všechny kategorie jsou logicky provázány a tvoří ucelený obraz o problematice.

Odpovědi respondentů mě v mnoha ohledech překvapily. V případě zkoumané skupiny osob je forma adaptability snížena či ohrožena psychosociálními faktory a nejrůznějšími okolnostmi. Za hlavní zde můžeme považovat nedostatek lidského kapitálu, ztrátu zázemí, nízkou míru flexibility kvůli stagnaci interakcí se společností, omezení ze strany organizační složky státu, která vede rejstřík trestů, či v neposlední řadě také sklony k následnému znovu páchání trestné činnosti. Respondenti v mnoha případech nerozumí přesnému účelu programu zacházení, považují ho za prostředek k rychlejšímu plynutí času ve výkonu trestu odnětí svobody. Kromě tohoto poznatku většina respondentů uváděla, že díky programům zacházení byl pobyt lépe zvládatelný a únosný. Ani v tomto případě respondenti nepovažovali program zacházení, jako nástroj pro snadnější reintegraci. Pouze jedna z dotazovaných uvedla, že program zacházení měl pozitivní vliv na její psychiku. Jen několik málo respondentů uvedlo program zacházení za přínosný. Ve většině případů jsem se potýkala s negativními odpověďmi. Dle dostupných výpovědí mohu konstatovat, že programy zacházení zajišťují lepší průběh výkonu trestu odnětí svobody, avšak přínosné pro budoucí život až tak nejsou.

Nedostatek financí, který tíží osoby před, během i po propuštění je jedním z klíčových problémů při úspěšné reintegraci. Respondenti se vyskytují v exekucích, insolvencích a dlužích. Tyto finanční závazky nemohou plnit bez dostatečného finančního příjmu a zajištění. Dotazované osoby chápou, že výkon trestu odnětí svobody neslouží k finančnímu zajištění, nicméně vyjádřily obavy o finančním ohodnocení, které se jim ve výkonu trestu odnětí svobody dostávalo. Při dodržení finančního plnění vůči vězení, osobní útratě a dalších

nákladech jim dle jejich slov skoro žádné finanční prostředky nezůstaly. Práce, kterou ve vězení vykonávali je mnohdy nepřínosná pro budoucí život. Po propuštění se tak nacházeli v opravdu špatné finanční situaci. Téměř všichni respondenti uvedli, že bez pomoci rodiny, či blízkých je šance na reintegraci velmi nízká. Pouze jeden z deseti respondentů vyjádřil opak. Důvodem proč se rozhodl po propuštění neobrátit na žádnou pomoc byl dlouholetý výkon trestu odnětí svobody, nechtěl tak zatěžovat rodinu a přátele.

Recidivní chování se vyskytlo u poloviny dotazovaných, ti tak byli ve výkonu trestu odnětí svobody více než jednou. Příčiny, které vedou k recidivnímu chování však uvádějí stejné, jak osoby s recidivním chováním, tak bez něj. Dá se tedy předpokládat, že recidiva má obecně známé důvody. Mezi důvody, které respondenti uvedli patří obava z navázání kontaktu s lidmi z minulosti. Tím je na mysli doba před nástupem do výkonu trestu. Tyto osoby měly na respondenty negativní vliv. Vyjádřené obavy se týkaly obav o recidivu v důsledku persuaze či sugescí osob z minulosti. Dalším důvodem recidivy bylo páchaní trestné činnosti jako důsledek krajní situace. Respondenti uváděli, že krizové situace ve formě nedostatku financí, neschopnosti najít zaměstnání či bydlení je donutily páchat znovu trestní činnost. Jsou si vědomi, že tímto počínáním situaci nezlepší, ale nic jiného jim dle výpovědí nezbývá.

Nejnáročnějším krokem po propuštění z vězení je dle respondentů sehnání adekvátního bydlení a zaměstnání. Při otázkách směřujících k uplatnění se na trhu práce 8 z 10 respondentů přiznalo, že sehnat práci pro ně bylo velice obtížné. Jedna z respondentek se snažila své místo v zaměstnání najít dlouhé dva roky. Osoby vyjádřily strach z odmítnutí zaměstnavatelem, při neúspěchu pociťují ztrátu zájmu a odhodlání. Hlavním důvodem odmítnutí není fakt, že osoby páchaly trestní činnost, ale jejich záznam v rejstříku trestů. Nejsou tak brány v potaz jejich dovednosti a vzdělání. Méně, než polovina respondentů absolvovala rekvalifikační kurz v průběhu výkonu trestu odnětí svobody, žádný z nich si však ani s touto rekvalifikací nebyl schopný sehnat zaměstnání. Pouze jeden z respondentů své dovednosti získané kurzem využívá, a to pouze díky známé, která ho zaměstnala. Respondenti však i přes četná odmítnutí zdůrazňují, že důležité je nevzdávat se a mít stále chuť a odhodlání žít svůj nový život.

Stereotypem dnešní doby jsou bohužel předsudky a ty na vlastní kůži poznali všichni dotazovaní. Ať už se jednalo o předsudky ze strany zaměstnavatele, jednotlivých osob, či společnosti. Předsudky mohou mít lidé různých věkových kategorií, pohlaví, národností i sociálního statusu. Předsudky jsou založeny na mnoha faktorech, jako jsou osobní

zkušenosti, kulturní vlivy, mezigenerační přenos či zpravodajství. Respondenti uvádí, že společnost má milné představy o osobách propuštěných z vězení. Uvádí, že důvody jejich pobytu za mřížemi jsou různé, neznamená to však, že jsou nutně nebezpeční a lidé by se jim měli vyhýbat, či se jich bát. Proto je podpora rodiny a přátel důležitá v udržování dobrého psychického zdraví. Při propuštění z vězení na svobodu pociťovali pozitivní emoce 4 z dotazovaných, jedna měla negativní pocity a emoce, zbylí respondenti se k situaci stavěli realisticky a neměli žádná očekávání, která by je mohla zklamat. Mezi pozitivní emoce, které osoby prožívaly patří radost, chuť do života, odhodlání a pocit úlevy.

Výsledky této bakalářské práce by mohly přinést cenné informace a přehled o překážkách, se nimiž se osoby s trestní minulostí často setkávají. Jedná se například o hledání vhodné pracovní pozice a o tom jakými způsoby lze čelit souvisejícím komplikacím. To může přispět k lepší integraci těchto osob do společnosti a pomoci při prevenci a snížení rizika recidivního chování.

Tato bakalářská práce je vhodným výchozím materiálem pro navázání dalších výzkumů. V této zkoumané oblasti je mnoho polí, které potřebují více průzkumné činnosti a mohou se tak stát motivací pro další výzkumná šetření. Příkladem práce, která se zabývá stejnou problematikou, avšak zkoumá jiné faktory, či úhly pohledu je například práce Lenky Mikešové (2020), která zkoumala sociální a psychické důsledky výkonu trestu odnětí svobody. Zaměření práce je především na práci s odsouzenými ve výkonu trestu odnětí svobody, osobností vězňených osob a vztahy ve věznici. Respondentky, které tvořili předmět výzkumného šetření ji zprostředkovala organizace Rubikon. Dále pak například diplomová práce Martina Charváta (2021), který pomocí výzkumného šetření analyzoval oblast zaměstnávání odsouzených, které vede k předcházení recidivního chování.

5.1 Ishakawův diagram příčin a následků

Diagram příčin a následků neboli Ishakawův diagram, je použit k identifikaci a vizualizaci příčin a následků, které ovlivňují zaměstnatelnost osob po výkonu trestu odnětí svobody. Hlavní problematika, kterou diagram obsahuje je vepsána v přední části grafu, přesněji v modrém trojúhelníku. Žluté větve vedoucí vertikálně z oblasti hlavní problematiky znázorňují kategorie faktorů, které ovlivňují problematiku. Jednotlivé faktory, vedoucí k danému problému jsou vepsány tmavě modrým písmem v příslušných

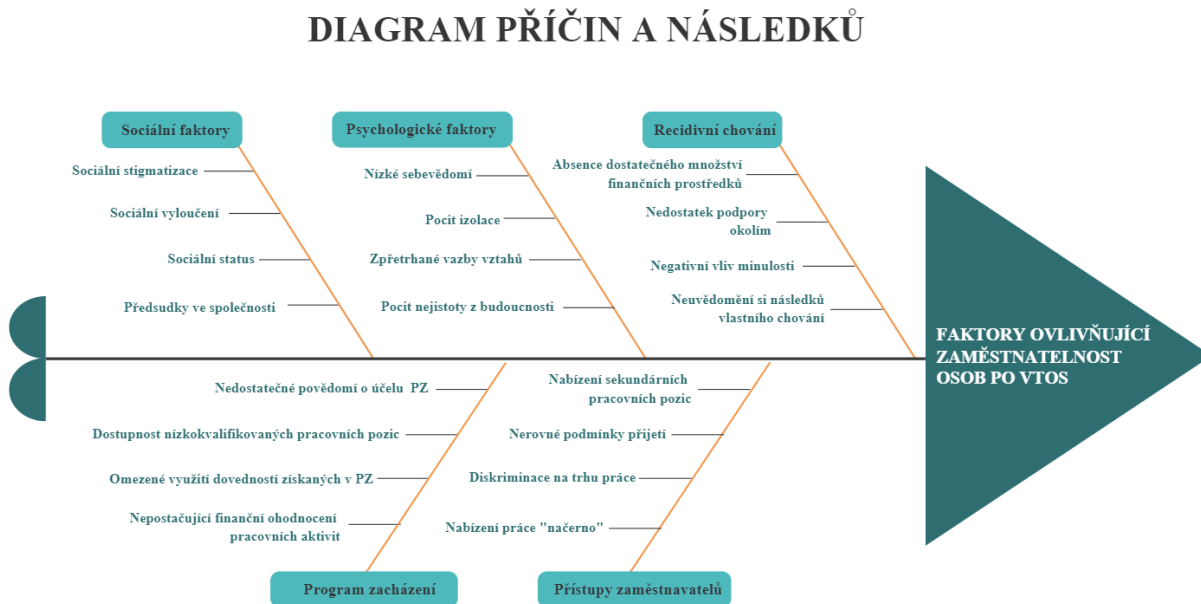
kategoriích. Tento diagram se též nazývá diagram rybí kostra. Hlavní příčiny problému jsou znázorněny jako rybí kosti a vedlejší příčiny jsou zaznamenány na těchto kostech. V této bakalářské práci, která se zaměřuje na proces zaměstnávání osob po výkonu trestu odnětí svobody, tento diagram pomáhá k identifikaci faktorů, které tuto problematiku ovlivňují.

Faktory, které ovlivňují zaměstnávání osob po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody jsou:

- sociální faktory,
- psychologické faktory,
- recidivní chování,
- program zacházení,
- přístupy zaměstnavatelů.

Diagram příčin a následků je prezentován na obrázku 5.

Obrázek 5 Ishakawův diagram

Zdroj: Vlastní zpracování (2023)

Legenda:

- VTOS Výkon trestu odnětí svobody
- PZ Program zacházení

5.2 Limity výzkumného šetření

Tato kapitola se zaměřuje na limity provedeného výzkumného šetření v oblasti procesu zaměstnávání osob, které byly ve výkonu trestu odnětí svobody a mají tak záznam v rejstříku trestů.

Limitem tohoto výzkumu může být omezení geografického rozsahu výzkumu. Zvolila jsem výběr respondentů, kteří žijí v oblasti města Prahy. Osobní setkání s respondenty mimo Prahu by bylo příliš časově náročné. Výsledky se tedy nedají zobecnit na celou populaci, v případě, že by výzkum měl platit pro celou populaci, bylo by žádoucí zajistit vzorek respondentů, který by čítal více než deset osob. V návaznosti na to by se dalo uvažovat o zvolení jiné metody výzkumného šetření.

Souborovým omezením mohou být vlastnosti respondentů. Pro potřeby tohoto výzkumu bylo žádoucí, aby měl respondent záznam v rejstříku trestů a v minulosti si odpykával trest odnětí svobody. Výzkum se tedy dívá v obecné rovině na zaměstnávání osob po výkonu trestu odnětí svobody. Pro specifitější výzkum by mohl být zvolen například počet let ve výkonu trestu, četnost trestů odnětí svobody u jednotlivých respondentů, zaměření na příslušné aktivity, které osoby vykonávali ve výkonu trestu odnětí svobody či roky, které strávily za mřížemi.

Za limit také můžeme do jisté míry považovat věkovou hranici či pohlaví respondentů. Při tomto výzkumu nebyla hranice nijak stanovena, a to z důvodu zkoumání postojů k určitému tématu obecně. Pokud by však zaměření výzkumu směřovalo pouze na osoby mladé dospělé a jejich postoje k zaměstnávání či reintegraci, bylo by zapotřebí stanovení věkové hranice.

Omezení mohou být do jisté míry kombinovány za účelem dosažení optimálního zaměření výzkumu. Limity této práce byly pečlivě zvažovány a stanoveny tak, aby bylo dosaženo výzkumného cíle a zároveň byly na oblast bakalářské práce realizovatelné. Důležitý je však fakt, že myšlenkové útvary respondentů se mohou měnit a vyvíjet v čase a v závislosti na životních situacích. Lidské myšlení je flexibilní a umožňuje tak růst jednotlivce.

5.3 Doporučení

Na základě provedeného výzkumu a analýzy dat bych ráda vyjádřila doporučení, které může vést ke zlepšení uplatnění osob s trestní minulostí na trhu práce. Dva nejdůležitější činitelé, které působí na propuštěné vězně nevíce, jsou zaměstnavatelé a společnost. Existují i další faktory, které mají pozitivní či negativní vliv na odsouzené, ráda bych se však zaměřila na tyto dva hlavní.

Zvýšení informovanosti a obecného povědomí o problematice osob s trestní minulostí u zaměstnavatelů může podpořit přijímání osob se záznamem v rejstříku trestů do pracovního procesu. Iniciativy zaměřené na podporu zaměstnavatelů, by mohly vést ke zvýšení motivace a zájmu zaměstnavatelů o nabízení pracovních míst pro osoby s trestní minulostí zaznamenanou v rejstříku trestů. Toho by mohlo být docíleno pomocí kampaní, workshopů či vzdělávacích programů. Dále zaměstnavatelé vyžadují výpis z rejstříku trestů i v případech, kdy k tomu nemají oprávnění. Poskytování právních informací o zákonech týkající se zaměstnávání osob, by mohlo pomoci s porozuměním v oblasti práva. Existují zaměstnavatelé, kteří cíleně zaměstnávají osoby s trestní minulostí. Zvyšováním povědomí o těchto zaměstnavatelích by mohl vzniknout prostor pro sdílení zkušeností a postupů, jak k osobám s trestní minulostí přistupovat. Jistým krokem vpřed by také molo být přistoupení na programy finanční podpory pro zaměstnavatele, kteří osobu s trestní minulostí zaměstnají. Ty by mohly být ve formě daňových úlev, příspěvků či dotací.

Ve společnosti je tak největším problémem nízká informovanost a předsudky. Při realizaci rozhovorů bylo na respondentech patrné, že se necítí být v prvních minutách ve své komfortní zóně. Poté co jsem se představila a položila první otázku rozhovoru osoby zjistili, že je nebudu odsuzovat kvůli jejich minulosti. Přístup k rozhovoru se tak naprosto změnil. Smáli se se a byli rádi, že někdo naslouchá jejich problémům a nepovyšuje se nad nimi. Z tohoto důvodu je potřebné těmto osobám naslouchat a porozumět jim. Snížení stigmatizace je tedy ve společnosti opravdu potřebné. Přestože existuje mnoho organizací a institucí, které se propuštěným osobám snaží pomáhat, povědomí společnosti o těchto organizacích či institucích není široké. Podpora kampaní na pomoc v reintegraci osobám s trestní minulostí by mohla mít za cíl přátelštější prostředí a podmínky pro život na svobodě.

Největším faktorem ovlivňující život po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody je jedinec sám. Z výsledků výzkumu vyplývá, že si osoby neuvědomují důležitost programu zacházení a aktivit, které jsou součástí výkonu trestu. Zaměření na zvyšování kvality těchto služeb a vytvoření prostředí ve kterém osoby pochopí jejich účel je velmi důležité.

Velkou překážkou po propuštění je finanční situace, ve které se osoby nachází. Zvyšováním finanční gramotnosti, nejen již zadlužených osob přispívá k celkově vyššímu počtu finančně gramotných lidí ve společnosti. Již na základních a středních školách je zapotřebí dbát na zvyšování finanční gramotnosti, aby se děti a dospívající naučili správně hospodařit s penězi a byli schopni plánovat svou finanční budoucnost. Mnoho z osob s trestní minulostí vyhlásilo osobní bankrot a nyní jsou insolventi. Jedna z respondentek využila nabídky Dopravního podniku a zařadila se do programu Milostivé léto, když na ni byla uvalena exekuce za jízdu bez patného dokladu. Tento program ji velice pomohl při splácení finančních závazků. Více takovýchto programů může pomoci osobám při snaze o úspěšnou reintegraci.

6 Závěr

V bakalářské práci jsem se zabývala analýzou procesu zaměstnávání osob po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody a jejich následnou reintegrací. Proces reintegrace je velmi důležitý pro samotné jedince, kteří se snaží uplatnit na trhu práce a nalézt své postavení ve společnosti, ale také pro celou společnost. Zaměření na subjektivní zkušenosti a názorové pozice jednotlivých osob s trestní minulostí za pomoci kvalitativního výzkumu zkoumalo, jak tyto osoby vnímají dopady výkonu trestu odnětí svobody na jejich uplatnění na trhu práce a jakým způsobem tento proces společně s reintegrací probíhá.

Výsledky výzkumu pomocí zakotvené teorie ukázaly, že pro osoby s trestní minulostí je hledání uplatnění na trhu práce obtížné. Setkávají se s překážkami, které jsou spojené s negativním vnímáním zaměstnavatelů a odsuzováním společností. Proces reintegrace také ztěžují subjektivní psychické problémy, které se mohou v důsledku výkonu trestu odnětí svobody objevit. Negativní emocionální stav může ovlivňovat schopnost efektivního vyrovnání se stresujícími situacemi a rizikovými událostmi. To může mít u některých jedinců za následek recidivní chování, které je ve společnosti nežádoucí. Reintegrace je náročný a komplexní proces, který vyžaduje spolupráci různých subjektů a institucí. V případě přijetí vhodných opatření, mohou mít osoby s trestní minulostí snazší přístup na trh práce.

Ráda bych zdůraznila, že informace získané prostřednictvím průzkumného šetření popisují, jak jednotliví respondenti prožili a vnímají své zkušenosti s výkonem trestu odnětí svobody, jak vnímali program zacházení a následné dopady na svůj život po propuštění. Realizování výzkumu pro mě bylo velmi přínosnou zkušeností, ráda bych se touto výzkumnou sondou případně zabývala v navazujícím studiu a navázala na něj tak diplomovou prací.

7 Seznam použitých zdrojů

BENEŠ, M. 2014. *Andragogika*. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Grada, Pedagogika (Grada). 176 s. ISBN 978-80-247-4824-5.

BIEDERMANOVÁ, E., PETRAS, M. 2011. *Možnosti a problémy resocializace vězňů, účinnost programů zacházení*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). 99 s. ISBN 978-80-7338-115-8.

BOUDON, R. 2004. *Sociologický slovník*. Olomouc: Univerzita Palackého,. 253 s. ISBN 80-244-0735-3.

BOUKALOVÁ, H. a kol. 2020. *Kapitoly z forenzní psychologie*. 1. vyd., Praha: Karolinum, Univerzita Karlova. 435 s. ISBN 978-80-246-4461-5.

ČERNÍKOVÁ, V. a kol. 2008. *Sociální ochrana: terciární prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk,. Vysokoškolské učebnice. 244 s. ISBN 978-80-7380-138-0.

Generální ředitelství, Vězeňská služba České republiky. *Koncepce vězeňství do roku 2025* [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky, 2016. [cit. 10.01.2023]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/ostatni/koncepce-vezenstvi.pdf>.

HEJLOVÁ, T., 2016. *Zaměstnávání odsouzených a jejich vstup na trh práce* [online]. Svaz průmyslu a dopravy České Republiky. [cit. 05.12.2022]. Dostupné z: <https://www.spcr.cz/muze-vas-zajimat/pravni-infoservis/10353zamestnavani-odsouzenych-a-jejich-vstup-na-trh-prace>

HENDL, J. 2005. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 408 s. ISBN 80-7367-040-2.

HOLMAN, R. 2016. *Ekonomie*. 6. vyd., dotisk. Praha: C.H. Beck, Beckovy ekonomické učebnice. 720 s. ISBN 978-80-7400-278-6.

HROZNĚ dobrý čtení, 2015. *Ze šikmé plochy zpět do práce* [online]. LMC, 1996. [cit. 06.01.2023]. Dostupné z: <https://magazin.lmc.eu/clanky/ze-sikme-plochy-zpet-do-prace/>

CHARVÁT, M. 2021. *Zaměstnávání odsouzených jako účinný prostředek recidivy* [online]. [cit. 2023-03-13]. Dostupné z: <https://is.ambis.cz/th/lred5/>. Diplomová práce. AMBIS vysoká škola, a.s. Vedoucí práce Irena TUŠER.

MAREŠ, P. 2002. *Nezaměstnanost jako sociální problém.*, 2002, Vyd. 3., upr. Praha: Sociologické nakladatelství, Studijní texty (Sociologické nakladatelství). 172 s. ISBN 80-86429-08-3.

MAREŠOVÁ, A. 2011. *Kriminální recidiva a recidivisté: (charakteristika, projevy, možnosti trestní justice)*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). 303 s. ISBN 978-80-7338-119-6.

MIKEŠOVÁ, L. 2020. *Sociální a psychologické důsledky výkonu trestu odnětí svobody* [online]. Hradec Králové. [cit. 2023-03-13]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/to1a9d/>. Bakalářská práce. Univerzita Hradec Králové, Pedagogická fakulta. Vedoucí práce Mgr. et Mgr. Tereza Raszková.

MORGAN, M. Granger. 2002. *Risk communication: a mental models approach*. New York: Cambridge University Press., 366 s. ISBN 0521002567.

NÁHLÍKOVÁ KALETOVÁ, R., 2019. *Lustrace zaměstnanců – kdy může zaměstnavatel chtít po zaměstnanci výpis z rejstříku trestů* [online]. Právní prostor – Informační web nejen pro právníky, 1999. [cit. 02.02.2023]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/pracovni-pravo/lustrace-zamestnancu-kdy-muze-zamestnavatel-chtit-po-zamestnanci-vypis-z-rejstriku-trestu>

NETÍK, K., NETÍKOVÁ, D. 1994. *Vybrané kapitoly z forenzní psychologie pro právníky: skripta pro posluchače právnické fakulty Univerzity Karlovy*. Dotisk – Praha: Karolinum. 69 s. ISBN 80-7066-518-1.

Odpovědné veřejné zadávání. *Podpora zaměstnávání osob s trestní minulostí* [online]. Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, projekt, 2022. [cit. 02.02.2023]. Dostupné z: <https://www.sovz.cz/temata/podpora-zamestnavani-osob-s-trestni-minulosti/>

OLŠAR, T. 2021. *Věznice ČR, České vězeňství*. Praha: Vězeňská služba České republiky, 2021, č. 1/2021. ISSN 1213-9297.

POLIŠENSKÁ, Veronika A. 2019. *Forenzní psychologie: teorie a praxe*. Praha: Vysoká škola finanční a správní, Eupress. 120 s. ISBN 978-80-7408-187-3.

Probační a mediální služba. *Mediace* [online]. 2016 [cit. 05.12.2022]. Dostupné z: <https://www.mediace.cz/cs/probacni-a-mediacni-sluzba>.

PROKOPVÁ, V. 2022. *Rekvalifikace* [online]. [cit. 14.03.2023]. Dostupné z: <https://www.uradprace.cz/rekvalifikace-1>

PYTELA, D., 2022. *Zahlázení odsouzení – AK JUDr. Pytela* [online]. Advokátní kancelář Olomouc - JUDr. David Pytela, MBA, LL.M.. [cit. 14.01.2023]. Dostupné z: <https://akpytela.cz/clanky/zahlazení-odsouzení/>

Rada Evropy. Schváleno Výborem ministrů dne 11. ledna 2006, aktualizováno Výborem ministrů dne 1. července 2020. *Doporučení Rec (2006)2-rev Výboru ministrům členským státům k Evropským vězeňským pravidlům* [online]. [cit. 01.03.2023]. Dostupné z: https://www.ochrance.cz/uploads-import/ESO/EVP_CS_FIN.pdf

ŘIHÁČEK, T., ČERMÁK, I., HYTYCH, R. 2013. *Kvalitativní analýza textů: čtyři přístupy*. Brno: Masarykova univerzita. 74 s. ISBN 978-80-210-6382-2.

SOCHŮREK, J. 2003. *Kapitoly z penologie. II. díl, Teorie a praxe zacházení s vězňnými*. Vyd. 1. Liberec: Technická univerzita v Liberci. 77 s. ISBN 978-80-7372-204-3.

Statista – The Statistics Portal for Market Data. *Europe incarceration rate by country 2021* [online]. Market Research and Market Studies, 2023 [cit. 02.03.2023]. Dostupné z: <https://www.statista.com/statistics/957501/incarceration-rate-in-europe/>

StudySmarter. *Snowball Sampling: Definition & Examples* [online]. The #1 learning app for university & school, 2023. [cit. 07.02.2023] Dostupné z: <https://www.studysmarter.us/explanations/psychology/research-methods-in-psychology/snowball-sampling/>

ŠMAJSOVÁ BUCHTOVÁ, B. 2002. *Nezaměstnanost: psychologický, ekonomický a sociální problém*. Praha: Grada, 2002. Psyché (Grada). 236 s. ISBN 80-247-9006-8.

ŠTĚRBA, V. 2007. *Penologie*. 1. vyd., Praha: Armex. Skripta pro střední a vyšší odborné školy. 148 s. ISBN 978-80-86795-48-5.

ŠVAŘÍČEK, R., ŠEĐOVÁ, K. 2014. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 2. Praha: Portál, 386 s. ISBN 978-80-262-0644-6.

Tiskové oddělení MPSV a ÚP ČR. *Míra nezaměstnanosti je stále nejnižší v EU, nezaměstnanost v červnu klesla na 3,7 %* [online]. Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2021 [cit. 06.01.2023]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/2061970/09_07_2021_TZ_nezamestnanost_%C4%8Derven.pdf/1f00e153-61f1-49b5-af14-9bd2b8589d48

Usnesení Vlády České republiky, zde dne 25. ledna 2017, č. 75, k využívání institutu společensky odpovědného zadávání veřejných zakázek ve vztahu k zaměstnávání odsouzených a osob se záznamem v Rejstříku trestů [online]. [cit. 15.01.2023]. Dostupné z: <https://sovz.cz/wp-content/uploads/2017/08/usneseni-vcr-75-2017.pdf>.

VETEŠKA, J., FISCHER, S. 2020. *Psychologie kriminálního chování: vybrané otázky etiologie, andragogické intervence a resocializace*. 1. vyd., Praha: Grada, Psyché. 208 s. ISBN 978-80-271-0731-5.

VETEŠNÍKOVÁ, B. 2020. *Věznice ČR, České vězeňství*. Praha: Vězeňská služba České republiky, 2020, č.1/2020. ISSN 1213-9297.

Vězeňská služba České republiky, Generální ředitelství. *Program zacházení* [online]. Vězeňská služba České republiky, 2023. [cit. 13.01.2023]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/veznice-valdice/sekce/program-zachazeni>

Vězeňská služba České republiky, Generální ředitelství. *Rekvalifikace odsouzených ve vězení* [online]. Vězeňská služba České republiky, 2023. [cit. 07.02.2023]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/vazebni-veznice-hradec-kralove/clanky/detail/rekvalifikace-odsouzenych>

Vězeňská služba České republiky, Generální ředitelství. *Základní informace* [online]. Vězeňská služba České republiky, 2023. [cit. 13.01.2023]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/stredni-odborne-uciliste/sekce/zakladni-informace>

Vězeňská služba České republiky, Generální ředitelství. *Zaměstnávání vězňů* [online]. Vězeňská služba České republiky, 2023. [cit. 13.01.2023]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/sekce/zamestnavani-odsouzenych>

Vězeňská služba České republiky, Generální ředitelství. *Zaměstnávání odsouzených* [online]. Vězeňská služba České republiky, 2023. Vězeňská služba České republiky [cit. 13.01.2023]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/sekce/zamestnavani-odsouzenych>

Vězeňská služba České republiky, *Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2021* [online]. Odbor správní Generálního ředitelství Vězeňské služby České republiky. Účelová publikace Čj.: VS-215444/ČJ-2021-800040-STATR. [cit. 14.01.2023]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/sekce/statisticke-rocenky-vezenske-sluzby>

Zákon č. 140/1961 Sb. Ze dne 29.11.1961, Trestní zákon. In: Trestní zákon. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-140>

Zákon č. 169/1999 Sb. Ze dne 3.8.1999, Zákon o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. In: *Zákony pro lidi* [online]. AION CS, 2010-2023 [cit. 03.01.2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-169>

Zákon č. 257/2000 Sb., Ze dne 14.07.2000, Zákon o Probační a mediační službě a o změně zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí (zákon o Probační a mediační službě), ve znění účinném k 1.2.2022. In: *Zákony pro lidi* [online]. AION CS, 2010-2023 [cit. 06.12.2022]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-257>

Zákon č. 262/2006 Sb. ze dne 21.04.2006, Zákoník práce. In: *Zákony pro lidi* [online]. AION CS, 2010-2023 [cit. 03.01.23]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-169>

ZAMBOJ, L. 2015. *Záznam v rejstříku trestů jako bariéra na trhu práce* [online]. Praha: Vězeňská služba České republiky, 2015, č. 4/2015. ISSN 1213-9297.

ZMRHALOVÁ, J. 2020. *Mocná zbraň* [online]. ČFTI, Český Fair Trade Institut, 2020. [cit. 13.02.2023]. Dostupné z: <https://www.cfti.cz/magazin-cfti-psychika-a-strach-ve-vezeni.html>.

8 Seznam obrázků, tabulek a grafů

8.1 Seznam obrázků

Obrázek 1 Členění programu zacházení	18
Obrázek 2 Možné formy zaměstnávání odsouzených	21
Obrázek 3 Oblast podpory klienta Probační a mediační službou	24
Obrázek 4 Grafické znázornění metody sněhové koule	35
Obrázek 5 Ishakawův diagram	58

8.2 Seznam tabulek

Tabulka 1 Členění odsouzených dle nejvyššího dosaženého vzdělání k 31.12.2021	22
Tabulka 2 Rozbor jednotlivých respondentů	37

8.3 Seznam grafů

Graf 1 Vývoj zaměstnanosti vězňů v České republice	20
Graf 2 Procentuální členění odsouzených dle počtu již vykonaných trestů	26

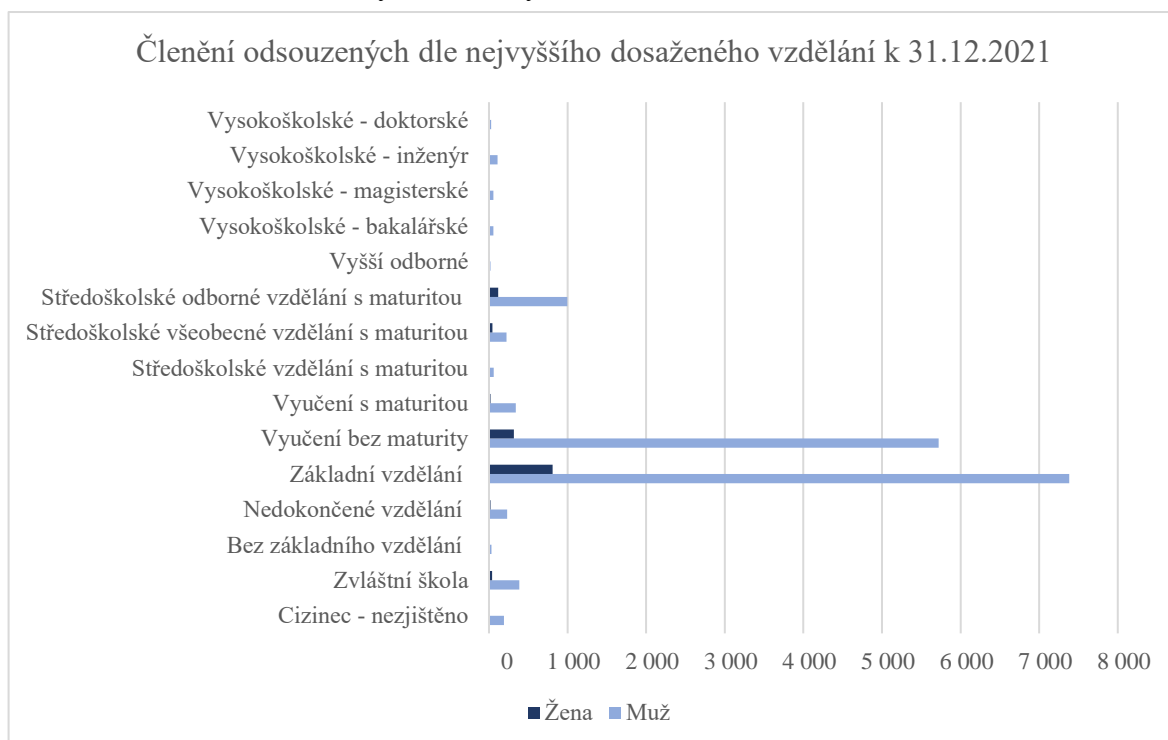
Přílohy

Příloha 5 Procentuální zaměstnanost vězňů v České republice

Rok	Procentuální zaměstnanost	Průměrný počet pracovně zařazených odsouzených osob za finanční odměnu	Celkový počet odsouzených způsobilých k výkonu práce
2013	67,6	7 901	11 688
2014	60,97	7 785	12 769
2015	55,02	8 238	14 972
2016	47,54	6 788	14 278
2017	56,23	8 449	15 026
2018	59,98	8 858	14 790
2019	58,65	8 618	14 695
2020	53,74	7 561	14 069
2021	51,66	6 837	13 235

Zdroj: Vlastní zpracování podle Statistické ročenky Vězeňské služby České republiky (2013-2021)

Příloha 6 Členění odsouzených dle nevyššího dosaženého vzdělání

Zdroj: Vlastní zpracování podle Statistické ročenky Vězeňské služby České republiky (2021)

Příloha 7 Členění odsouzených dle počtu již vykonaných trestů odnětí svobody

Kolikrát ve výkonu trestu	Počet odsouzených	Celkem v %
0x	5 168	34,44
1x	3 330	21,01
2x	2 221	13,66
3x	1 588	9,73
4x	1 099	6,68
5x	828	4,97
6x	543	3,22
7x	359	2,16
8x	249	1,48
9x	185	1,09
10x	97	0,57
více než 10x	165	0,99
Celkový součet	15 832	100,0

Zdroj: Vlastní zpracování podle Statistické ročenky Vězeňské služby České republiky (2021)

Příloha 8 Přepis polostrukturovaného rozhovoru č.1

Lukáš 30 let;

Lukáši, děkuji za tvůj čas, který věnuješ rozhovoru do mé bakalářské práce. Ráda bych se tě zeptala na několik otázek, které souvisí s tímto tématem. Mohl bys mi říct několika slovy něco o sobě. Dále jestli souhlasíš s tím, že rozhovor nahraji pro zhotovení přepisu. Rozhovor je anonymní.

„Jasně, souhlasím. No, je mi 28 let, momentálně pracuju jako autoklempíř. Dohromady jsem byl dvakrát ve výkonu trestu, první trest byl dva roky s tím že jsem šel po roce domů na podmínku. Poté jsem si to šel dosedět, protože jsem mařil soudní rozhodnutí tím, že jsem řídil bez řidičského průkazu.“

Zeptám se tě ještě, jaké je tvé nejvyšší dosažené vzdělání?

„To jsem zapomněl, mám jenom základku.“

1) Absolvoval jsi nějaké vzdělávací, zájmové aktivity v průběhu výkonu trestu odnětí svobody? Jestli ano, jaké?

„Kvůli délce výkonu trestu jsem žádné nevykonával. Akorát jsem plnil program zacházení. Byly to takové skupiny, co probíhaly jednou za 14 dní, ale už si moc nepamatuju, jaké to přesně byly.“

Byly pro tebe tyto aktivity přínosem a myslíš si, že je díky těmto aktivitám snazší zvládat průběh výkonu trestu?

„Po propuštění pro mě žádné tyto aktivity přínosný nebyly. Ve výkonu trestu to asi pro někoho je snazší, zvlášť pro slabší jedince. Myslím, že hodně záleží na osobnosti člověka.“

2) Absolvoval jsi nějaký rekvalifikační kurz? Jestli ano, byl pro tebe přínosem?

„Žádný rekvalifikační kurz jsem neabsolvoval.“

3) Pracoval jsi v průběhu výkonu trestu odnětí svobody? Na jaké pozici?

„Ve výkonu jsem pracoval na údržbě v obou trestech. Díky bohu, jinak bych se tam asi zbláznil.“

Využíváš dovednosti z této oblasti i v běžném životě?

„Ano, v běžném životě se mi to hodí, když potřebuji něco opravit doma nebo se naskytne nějaké melouch.“

4) Kde v současné době pracuješ, pokud pracuješ?

„Před výkonem i po výkonu jsem pracoval jako lešnář, konkrétně montáž a demontáž lešení. Ted' pracuju v jedné autoopravně.“

5) Bylo pro tebe snadné získat toto zaměstnání? Jaká byla největší překážka, které jsi musel čelit?

„Po prvním trestu jsem si našel práci přes internet. Sice to nebylo hned, ale asi do měsíce jsem práci sehnal. Když jsem někam přišel, tak všude chtěli trestní rejstřík, ale když ho viděli tak se neozvali. Ale pak jsem šel do takové menší rodinné firmy. Zhruba po týdnu, co jsem tam byl na zkoušku jsem to řekl šéfovi, že mám v rejstříku nějaký škraloup a on mi na to řekl, že každý udělá někdy chybu. Pracoval jsem tam asi 2 roky, potom sem si našel něco líp

placenýho. Chce to trpělivost a myslím si, že každý má možnost získat práci, jen to chce čas a vytrvalost. “

6) Dokážeš popsat v jaké finanční situaci se osoby, které byly ve výkonu trestu nacházejí? Zda je případný výdělek z činnosti ve vězení dostačující pro úspěšný “nový začátek“?
„Ve výkonu jsem si vydělal asi 12 tisíc, ale to jen proto, že jsem neměl dluhy. Celkově to bylo za 10 měsíců. Znáám lidi, co tam dělali 48 měsíců a vydělali si 20 tisíc korun, když je pouštěli. Ale já se měl kam vrátit. Myslím, že lidi co jsou ve vězení dlouho, tak můžou mít problém po návratu. Nebo ti co mají dluhy, to je potom asi fakt problém“

7) Jak trávíš volný čas po návratu z vězení?
„Volný čas trávím se svojí přítelkyní. “

8) Co považuješ za hlavní problém spojený se začleňováním osob s trestní minulostí do společnosti?
„Nejhorší mi přijde, že je ta nálepka, co má každý z nás na čele. Je těžký sehnat přátele a práci. Já jsem se za to, že jsem byl ve vězení docela styděl. “

9) Přijde ti nynější podpora ze strany státu dostatečná? Jak by mohl stát více pomoci?
„Stát by se mohl za lidi co vyjdou z výkonu trestu více zaručit, aby pro ně bylo snazší získat práci. “

10) Čím je podle tebe způsobena vysoká míra recidivy v České republice?
„Přijde mi, že je to nízkými tresty a komfortem ve vězení. Někteřím lidem za to ten risk stojí. Ve vězení si přátele nenajdeš, ale lidi co jsem tam potkal po propuštění znovu začali krást, protože neměli peníze a nemohli sehnat práci a tak se to s nimi točí pořád dokola“

11) Znáš nějaké organizace, které osobám po propuštění pomáhají? Byl jsi jejich součástí?
„Vím, že nějaké existují. Já osobně jsem žádnou nevyužil. Po propuštění jsem šel k rodině, která mi pomohla. “

12) Kde jste hledal psychickou i materiální oporu po odchodu z vězení?
„Nejčastěji rodina a jinak přátelé. Nebyl jsem tam tak dlouho, aby se na mě všichni vyprdli. “

13) Dokážeš jednoduše říct (jedním slovem) co/jak jsi se cítil po propuštění z vězení?

„*Svoboda.*“

Příloha 9 Přepis polostrukturovaného rozhovoru č. 2

Roman, 56 let;

Romane, děkuji za tvůj čas, který věnuješ rozhovoru do mé bakalářské práce. Ráda bych se tě zeptala na několik otázek, které souvisí s tímto tématem. Mohl bys mi říct několika slovy něco o sobě. Dále jestli souhlasíš s tím, že rozhovor nahraji pro zhotovení přepisu. Rozhovor je anonymní.

„*Ano, souhlasím. Jmenuju se Roman, je mi 56 let a byl jsem ve vězení 25 let. Ale to už všechno víš. Mám jen základku. Než jsem byl ve vězení jsem moc nepracoval, proto jsem tam taky skončil. Ve vězení jsem už předtím jednou byl.*“

1) Absolvoval jsi nějaké vzdělávací, zájmové aktivity v průběhu výkonu trestu odnětí svobody? Jestli ano, jaké?

„*Lidé mívají o těhle aktivitách zkreslené představy. Hodně jsem četl a čerpal jsem informace z literatury od psychologie až po knihy o počítačích. Získal jsem tak všeobecný přehled. Tyto aktivity jsou dobré pouze pokud chcete zabít čas či aby člověk plnil rekvalifikační plán.*“

Byly pro tebe tyto aktivity přínosem a myslíš si, že je díky těmto aktivitám snazší zvládat průběh výkonu trestu?

„*Přínosem pro mě byly, ale dělal jsem je jen proto, abych se tam nezbláznil. Ostatně jako všichni. Neříkám nic, hodně mi to dalo.*“

2) Absolvoval jsi nějaký rekvalifikační kurz, jestli ano, byl pro tebe přínosem?

„*Ano, udělal jsem si kurz na soustružníka. Po propuštění jsem hledal práci při který bych toto využil. Nicméně tuhle práci hodně zastávají stroje, nebo si vyberou někoho bez záznamu, že jo.*“

3) Pracoval jsi v průběhu výkonu trestu odnětí svobody? Na jaké pozici?

„*Ano, pracoval jsem. Jednak ti to rychlejc uteče, a ještě si něco málo přivyděláš. Dělal jsem třeba objímky, lepil krabice či kompletovat různé výrobky, pak jsem taky pracoval v brusírně*“

skla. Všechny tyhle práce byly opravdu špatně a podprůměrně placený. Většina vězňů proto pracuje jen z důvodu, aby byl pobyt snesitelný. Ale našetřit peníze na běžný život je skoro nereálný, hlavně kvůli poplatkům a všemu co nám z platu strhávali.“

Využíváš dovednosti z této oblasti i v běžném životě?

„Zkušenosti, které jsem získal pracováním ve vězení určitě užitečné jsou. Bohužel, když Vás nikdo nechce zaměstnat, tak je to celý k ničemu. Praxe je oproti pracování ve vězení úplně jiná, bohužel.“

4) Kde v současné době pracuješ, pokud pracuješ?

„Sehnat práci pro mě bylo opravdu těžký, nejprve jsem pracoval na černo. Až teď, po dvou letech jsem se dostal do pořádného zaměstnání. Pracuju v jedné veganské restauraci, kde připravuju suroviny a pomáhám s mytím nádobí. Tuto práci mi pomohla najít kamarádka, která zde pracovala.“

5) Bylo pro tebe snadné získat toto zaměstnání? Jaká byla největší překážka, které jsi musel čelit?

„Bylo to opravdu náročný. Nejdůležitější je vytrvat a nevzdávat se. Nejtěžší je to, že tě nikdo zaměstnat nechce. Po 25 letech ve vězení je celkově těžký udržet se nad vodou a s mým trestním rejstříkem si nemůžu dovolit šlápnout vedle.“

6) Dokážeš popsat v jaké finanční situaci se osoby, které byly ve výkonu trestu nacházejí?

Zda je případný výdělek z činnosti ve vězení dostačující pro úspěšný “nový začátek“?

„Hodně lidí se potýká s dluhy. Pokud ve vězení nepracuješ, dluhy ti stále narůstají a po propuštění je to pak ještě těžší. Výdělek z vězení mi postačil na zaplacení částek spojených s pobytem ve vězení. Nějaký peníze jsem použil na osobní potřebu ve vězení. A to málo co mi zbylo mi fakt nestačilo na nový začátek či na sehnání bydlení. Opravdu jsem vylezl s holým zadkem.“

7) Jak trávíš volný čas po návratu z vězení?

„Chodím hodně do práce. Volno mám akorát v neděli. Rád si zajdu na studený pivko a na procházku. Mám jeden oblíbenej podnik v Běchovicích, kde rád trávím čas. Dělají tam malé koncerty a akce.“

8) Co považuješ za hlavní problém spojený se začleňováním osob s trestní minulostí do společnosti?

„Za hlavní problém považuju to, že po propuštění člověk nemá nic. V mém případě po 25 letech vězení, kdy ti dají pouze 1000Kč na cestu, to bylo opravdu strašný. Pokud má člověk slabou vůli či se potká s nějakými problémy hned na začátku, tak má potom tendenci trestnou činnost páchat znova. Problém by se dal řešit tak, že by sociální pracovníci víc spolupracovali s věznicemi a dokázali tak připravit lidi, který jsou ve výkonu dlouho na život po vězení dřív, než se člověk z toho vězení skutečně dostane. Poté, když stojíte před branou věznice je už pozdě.“

9) Přijde ti nyní podpora ze strany státu dostatečná? Jak by mohl stát více pomoci?

„Dle mého názoru dostatečná není. Fakt záleží, jak dlouho člověk ve vězení je a zda má někoho, na koho by se mohl obrátit. Já jsem opravdu neměl nic. Pouze pár stovek z vězení a malý příspěvek, prej na cestu. 25 let je 25 let. Neměl jsem nic.“

10) Čím je podle tebe způsobena vysoká míra recidivy v České republice?

„Podle mě vězení nenapravuje, ale pouze izoluje. Každý si musí uvědomit, proč ve vězení vlastně je, jaký život žije a jaký život by mohl žít. Pokud se Vám tohle nepodaří, pořád budete chodit v kruhu. Důležitý je přerhat staré kontakty s lidma, který tě táhnou ke dnu. A začít žít nový život.“

11) Znáš nějaké organizace, které osobám po propuštění pomáhají? Byl jsi jejich součástí?

„Chodím do komunitního centra, kde si můžu vyprat oblečení a koupit levně nějaký jídlo. Po tom, co mě propustili mi zde hodně pomohli. Například mě naučili zacházet a pracovat s počítačem a telefonem.“

12) Kde jsi hledal psychickou i materiální oporu po odchodu z vězení?

„Jsem silný jedinec a se vším jsem se snažil vyrovnat sám. Rodinu bych za těch 25 let táhnul k dnu, takže jsem se od nich už ve vězení odpoutal a spoléhám sám na sebe. Jsem rád, že jsem se takto rozhodl. Dívat se, jak se životy všech mění a jdou dál a já jsem prostě izolovaný bylo příšerný. Dokázal jsem se tak soustředit sám na sebe.“

13) Dokážeš jednoduše říct (jedním slovem) co/jak jsi se cítil po propuštění z vězení?
„Adrenalin a chuť do života.“

Příloha 10 Přepis polostrukturovaného rozhovoru č. 3

Markéta, 41 let;

Markéto, děkuji za tvůj čas, který věnuješ rozhovoru do mé bakalářské práce. Ráda bych se tě zeptala na několik otázek, které souvisí s tímto tématem. Mohla bys mi říct několika slovy něco o sobě. Dále jestli souhlasíš s tím, že rozhovor nahraji pro zhotovení přepisu. Rozhovor je anonymní.

„Určitě, dělej, co potřebuješ. Dohromady jsem byla 2 roky ve vězení, předtím jsem byla v podmínce. Mám výuční list a žádný děti. Víc nevím, co bys chtěla slyšet.“

1) Absolvovala jsi nějaké vzdělávací, zájmové aktivity v průběhu výkonu trestu odnětí svobody? Jestli ano, jaké?

„Příklad zájmových aktivit? No, účastnila jsem se například míčových her. Díky těmto aktivitám mi čas rychlejc utíkal. K ničemu jinému to není. Nejsem žádný sportovec.“

2) Absolvovala jste nějaký rekvalifikační kurz, jaký?

„Žádný rekvalifikační kurz jsem neabsolvovala. Ale měla jsem tu možnost.“

3) Pracoval jsi v průběhu výkonu trestu odnětí svobody? Na jaké pozici?

„Ve výkonu jsem pracovala ve skladu, kde jsem přelepovala štítky z výrobků. Byla to fakt stereotypní a jednoduchá práce. Nenaučila jsem se ničemu novému. Přišlo mi to jako opravdu podprůměrná práce.“

Využíváš dovednosti z této oblasti i v běžném životě?

„Jako přelepování nálepek? To váženě ne.“

4) Kde v současné době pracuješ, pokud pracujete?

„Pracuji v jedné restauraci. Dříve na baru, nyní pomáhám v kuchyni.“

5) Bylo pro tebe snadné získat toto zaměstnání? Jaká byla největší překážka, které jsi musela čelit?

„Po propuštění jsem si našla práci v jedné uklízací firmě. Tuto práci jsem sehnala přes kamarádku, která se mnou byla ve vězení. Chodila jsem uklízet k jedné paní, která zrovna sháněla výpomoc do restaurace a oslovila mě s nabídkou práce.“

6) Dokážeš popsat v jaké finanční situaci se osoby, které byly ve výkonu trestu nacházejí?

Zda je případný výdělek z činnosti ve vězení dostačující pro úspěšný “nový začátek“?

„Cokoliv jsem si vydělala šlo na pokrytí nákladů vězení a při odchodu jsem měla našetřeno 300Kč. Takže výdělek opravdu dostatečný není. Vzhledem k tomu, že jsem žena, musela jsem si ve vězení kupovat i hygienické potřeby, protože to, co máte přidělené je opravdu nedostačující. Před nástupem do vězení jsem byla na ulici, tudíž jsem žádné našetřené peníze neměla.“

7) Jak trávíš volný čas po návratu z vězení?

„Každý den jsem v práci, tudíž ve volné době odpočívám.“

8) Co považuješ za hlavní problém spojený se začleňováním osob s trestní minulostí do společnosti?

„Před nástupem do vězení jsem byla na ulici, bydlela jsem ve stanu na Spořilově. Po odchodu z vězení jsem si hned začala hledat práci. Vězení mě naučilo nějaký způsobem denní rutinu a určitému řádu. Největší problém je určitě to hledání práce. Já měla štěstí, ale ne všichni ho mají. Pokud nemáte práci a bydlení, tak se nikdy nemůžete začlenit a zapadnout. Člověk si nepřijde napravovaný, ale spíš izolovaný.“

9) Přijde ti nynější podpora ze strany státu dostatečná? Jak by mohl stát více pomoci?

„Určitě by lidi ve vězení měli být líp placení. Ve vězení opravdu není co dělat, tak by někdo pracoval třeba i zadarmo, jen aby něco dělal. Stát by mohl taky pomoci víc s hledáním práce, uvolnit víc volných míst. Myslím, že by bylo fajn, kdyby lidi, který ve vězení pracují mohli dostat nějaké doporučení, protože se za tebe venku nikdo nepostaví.“

10) Čím je podle tebe způsobena vysoká míra recidivy v České republice?

„Myslím, že je to ztracením kontaktů a vazeb. Člověk po propuštění potká spoustu lidí, který tě stahují zpět a zpět. Je těžké začít znovu po návratu. Pokud umíte například krást, je to jednodušší než si najít práci.“

11) Znáš nějaké organizace, které osobám po propuštění pomáhají? Byla jsi jejich součástí?

„Ano, vím že existují. Po propuštění mi byl přidělen kurátor, který byl v Teplicích a já v Praze. To byl důvod, proč jsem k němu nechodila.“

12) Kde jsi hledala psychickou i materiální oporu po odchodu z vězení?

„Podporu jsem hledala u kamarádky o které jsem už mluvila. Propustili ji dříve než mě, ale byla to opravdu náhoda. Ve vězení většinou člověk nepotká přátele, ale pouze pozná lidi.“

13) Dokážeš jednoduše říct (jedním slovem) co/jak jsi se cítila po propuštění z vězení?

„Poslední dny, kdy jsem byla ve vězení se mi ani ven nechtělo. Věděla jsem, že nemám kam jít. Kdyby nebylo mé kamarádky nevím, kde bych skončila.“

Příloha 11 Přepis polostrukturovaného rozhovoru č. 4

Daniela, 40 let;

Danielo, děkuji za tvůj čas, který věnuješ rozhovoru do mé bakalářské práce. Ráda bych se tě zeptala na několik otázek, které souvisí s tímto tématem. Mohla bys mi říct několika slovy něco o sobě. Dále jestli souhlasíš s tím, že rozhovor nahraji pro zhotovení přepisu. Rozhovor je anonymní.

„Tak proto jsme se sešly, Jasně, že ano. Je mi 40 let. Ve vězení jsem byla jen jednou, mám dvě děti. Odsouzená jsem byla na 8 let, ale naštěstí jsem si odseděla jen 4 roky.“

Ještě se tě zeptám, jaké je tvé nejvyšší doražené vzdělání?

„Střední školu jsem nedodělala, takže mám jen základní školu.“

1) Absolvovala jsi nějaké vzdělávací, zájmové aktivity v průběhu výkonu trestu odnětí svobody? Jestli ano, jaké?

„Měla jsem 3 povinné aktivity. Angličtinu, ruční práce a sportovky. Na ručních pracích jsme se třeba učili šít. To se mi hodilo, protože jsem na takový věci neměla nikdy nadání. Díky tomu jsem doma mohla šít roušky, když začala pandemie. Zároveň je to obrovský zabiják času. Také jsem ráda četla.“

2) Absolvovala jste nějaký rekvalifikační kurz, jaký?

„Ne, žádný rekvalifikační kurz jsem neabsolvovala.“

3) Pracovala jsi v průběhu výkonu trestu odnětí svobody? Na jaké pozici?

„Ano, pracovala jsem. Pozici se říkalo donáška, protože jsem nosila jídlo osobám na ošetřovnu, nebo těm co nemohli chodit do jídelny. Pak jsem taky uklízela, v zimě jsem chodila hrabat sníh. To bylo vážně fajn, protože jsem se dostala na vzduch. To mi pomohlo i psychicky hodně.“

Využíváš dovednosti z této oblasti i v běžném životě?

„Spíš jsem se naučila nějakému pořádku a řádu. Ta činnost jako taková mi nepomohla, ale okolnosti jo.“

4) Kde v současné době pracuješ, pokud pracujete?

„Pracuju v kavárně nebo restauraci, která speciálně zaměstnává lidi, kteří se dostali do špatnejch životních situací, tak jako já. Nastoupila jsem jako pomocná síla do kuchyně, poté jsem se vypracovala na provozní a teď tady dělám vlastně úplně všechno.“

5) Bylo pro tebe snadné získat toto zaměstnání? Jaká byla největší překážka, které jsi musela čelit?

„Jelikož jsem si odpykávala trest za krádeže a drogy, tak pro mě bylo velice těžký něco sehnat. Měla jsem dluhy a exekuce. A to je další faktor, ktorej ti všechno dělá ještě těžší.“

6) Dokážeš popsat v jaké finanční situaci se osoby, které byly ve výkonu trestu nacházejí? Zda je případný výdělek z činnosti ve vězení dostačující pro úspěšný “nový začátek“?

„Průměrně jsem si měsíčně vydělala 350Kč. To jsem měla akorát na svoji vlastní útratu ve vězení. Pokud pracuješ, tak ti nenarůstají dluhy vůči vězení. Ale hodně vězňů by pracovalo třeba i zadarmo, protože se to pak snáší snáz. Po výkonu jsem odcházela s vydělanými 2500Kč.“

7) Jak trávíš volný čas po návratu z vězení?

„Zrovna jsem přiletěla z dovolené od moře. Hodně pracuju, ale když mám volno, tak se snažím odměnit něčím co mi dělá radost. Mám děti, takže se snažím trávit čas s nimi a když mám namáhavý týden, tak si pak zajdu na nehty a nedělám nic.“

8) Co považuješ za hlavní problém spojený se začleňováním osob s trestní minulostí do společnosti?

„Aby člověk mohl pracovat, zapojit se a cítit se ve společnosti dobře, tak potřebuje střechu nad hlavou. A tomu se v mnoha případech nedostává. Člověk se musí odprosit od minulosti. Pro mě je do teď opravdový problém zadluženost.“

9) Přijde ti nynější podpora ze strany státu dostatečná? Jak by mohl stát více pomoci?

„Stát by mohl pomoci zvýšením počtu pracovních míst a zařídit jejich lepší dostupnost. Tento krok by pomohl spoustě lidem. Co jsem opravdu využila ze strany státu bylo Milostivé léto, tím jsem splatila dluhy vůči dopravnímu podniku. Stát by také mohl brát v potaz jednotlivé případy více individuálně. Nebrat všechny jedním metrem.“

10) Čím je podle tebe způsobena vysoká míra recidivy v České republice?

„Myslím, že by každý měl využít pomoci a kontaktovat centra pomoci. Pokud toto člověk neudělá má větší šanci, že ho život znova semele. Podle mě jsou to první kroky po propuštění. V zoufalství, kdy člověk nemá bydlení a práci je schopnej znova páchat trestní činnost, nebo také může potkat znovu stejný lidi, který ho stáhnou zpátky.“

11) Znáš nějaké organizace, které osobám po propuštění pomáhají? Byla jsi jejich součástí?

„Spolupracovala jsem se Sananimem a doléčovacím centrem. Jednoho dne mi volali ze Sananimu, že se uvolnilo místo v již zmíněné kavárně. A od té doby tu pracuju.“

Sananim mi hodně pomohl se zařízením většiny věcí, od bydlení po jízdenky. Po propuštění jsem šla do doléčovacího centra, tudíž jsem měla střechu nad hlavou a mohla jsem přemýšlet jaké další kroky podniknu.“

12) Kde jsi hledala psychickou i materiální oporu po odchodu z vězení?

„Na blízkou rodinu jsem se obrátit nemohla. A když prodáváš 10 let drogy, tak nemáš žádný přátele a ve vězení je taky nepotkáš. Jediný, kdo mi pomohl byla sestřenice. U ní jsem zůstala 2 noci, než jsem nastupovala do doléčovacího centra. Jinak jsem byla ráda, že jsem vše zvládla sama a postavila jsem se na vlastní nohy.“

13) Dokážeš jednoduše říct (jediním slovem) co/jak jsi se cítila po propuštění z vězení?

„První věta, která mě napadla byla, už to mám za sebou.“ Spadlo ze mě strašný břemeno a cítila jsem se lehčí. Byla jsem odhodlaná začít žít nový život.“

Příloha 12 Přepis polostrukturovaného rozhovoru č. 5

Patrik, 29 let;

Patriku, děkuji za tvůj čas, který věnuješ rozhovoru do mé bakalářské práce. Ráda bych se tě zeptala na několik otázek, které souvisí s tímto tématem. Mohl bys mi říct několika slovy něco o sobě? Dále jestli souhlasíš s tím, že rozhovor nahraji pro zhotovení přepisu. Rozhovor je anonymní.

„Ano, takže jmenuju se Patrik, je mi 29 let. Jsem vyučený a ve vězení jsem byl 18 měsíců a byl jsem dohromady zavřenej dvakrát.“

1) Absolvoval jsi nějaké vzdělávací, zájmové aktivity v průběhu výkonu trestu odnětí svobody? Jestli ano, jaké?

„Byl jsem na skupině 3Z (zastav se, zamysli se, změň se), čekal jsem strašně dlouho, než jsem se tam mohl dostat. Na jednu skupinu berou jen 12 lidí, takže než se to otočí těch zájemců je tam hodně, ale mám to dokončené. Dalo mi to, že jsem tam slyšel příběhy jiných lidí, jak to funguje, jaký mají oni příběh, proč se třeba znovu dostali do výkonu nebo proč jsou tam poprvé, jak budou se sebou pracovat, jak nahlíží na tu situaci. Úplně po propuštění to moc k ničemu není, protože ve vězení moc jiné aktivity nefungují, pokud se tam člověk něco naučí, tak jsou to jen horší věci. Venku je ten život úplně jinej, tohle ten život neulehčí.“

2) Absolvoval jsi nějaký rekvalifikační kurz, jaký?

„Rekvalifikační kurz jsem ve výkonu absolvoval, šel jsem na školák do Znojma. Vyučil jsem se jako kuchař. Ale v podstatě to bylo k ničemu, nemám praxi a většina restaurací chce praxi a skoro vždycky i čistý trestní rejstřík.“

3) Pracoval jsi v průběhu výkonu trestu odnětí svobody? Na jaké pozici?

„Ve výkonu jsem nepracoval, protože ten trest nebyl tak dlouhý, takže mě do práce nevzali.“

4) Kde v současné době pracuješ, pokud pracuješ?

„V současné době pracuji jako popelář. Jezdím občas na autě, vysypávám popelnice anebo dělám metaře, uklízím silnice nebo nějaký veřejný prostranství.“

5) Bylo pro tebe snadné získat toto zaměstnání? Jaká byla největší překážka, které jsi musel čelit?

„Tak úplně těžký to pro mě nebylo, ale rád bych chtěl nějaký jiný místo než dělat popeláře. Ale ano je to těžký, všude chtějí rejstřík trestu, a to je velkej problém.“

6) Dokážeš popsat v jaké finanční situaci se osoby, které byly ve výkonu trestu nacházejí?

Zda je případný výdělek z činnosti ve vězení dostačující pro úspěšný “nový začátek“?

„No, pokud jdeš do výkonu a nemáš žádný prachy nebo máš jen pár tisíc, tak rozhodně ti výdělek z výkonu nebude stačit ani na tejděn co tě pustí. Protože všichni tam máme insolvence nebo dluhy. Ve výkonu to ještě narůstá, když jste tam zaměstnaný, tak bereš pár korun. Z toho si nic neušetříš, protože něco musí jít na kantýnu, něco na zaplacení trestu a jestli jde na úložný desítky korun možná někomu pár stovek. Já jsem neměl našetřených moc peněz. Ve výkonu jsem nepracoval, kdybych neměl rodinu, která mě pomáhá nebo která mi pomáhala po celou dobu, co jsem byl ve vězení, tak nemám nic.“

7) Jak trávíš volný čas po návratu z vězení?

„Volný čas no. Spíš se tak plácám. Nic moc nedělám. Pracuju s jednou organizací, kam docházím, ta mi docela hodně pomáhá. Zatím nemám peníze, abych si třeba zašel do kina nebo něco podobného v tomhle duchu. A když je čas tak jsem s rodinou.“

8) Co považuješ za hlavní problém spojený se začleňováním osob s trestní minulostí do společnosti?

„Tak největší problém je rozhodně nějaká fantazie okolního světa. Protože ty předsudky a tady ty věci jsou strašně těžké. Nejde vysvětlit lidem, že jsem byl ve výkonu, ale nejsem vrah. Nejsem nějaká svině, která jenom okrádá společnost. Každý máme nějaký svůj příběh, ale to ostatní lidi neví. Jenom tam jsou ty předsudky, že jsem byl v kriminále. Je na to skvělý projekt Yellow ribbon run a to si myslím, že by chtělo propagovat ještě mnohem víc. Protože i když jsem byl ve vězení, tak jsme vlastně na podporu toho projektu běhali. Je to běh se žlutou stužkou, kde vlastně utíkáš předsudkům. My jsme to běhali i v kriminále, takový závod. Myslím, že je to super a lidi by o tom měli vědět víc a nekoukat na nás, když vylezme z vězení jak na nějaký monstra.“

9) Přijde ti nyníšší podpora ze strany státu dostatečná? Jak by mohl stát více pomoci?

„Podpora od státu mi úplně dostatečná nepříjde. Jasně, nemůže toho dělat mnoho nebo moc. Ale vylezl jsem ven a nemít rodinu, která mi pomohla s ubytováním, tak já ani tu ubytovnu nezaplátím, a hlavně neseženu ani místo. Jasně, je nějaká válka na Ukrajině, ale je špatný, když ti na každý ubytovně řeknou, že tam mají nějaký vyhrazený patra pro Ukrajince a my pak nemáme kde bydlet. No, tohle myslím, že je v současné době největší problém a stát by na to asi měl trochu nahlížet a nějak to korigovat.“

10) Čím je podle tebe způsobena vysoká míra recidivy v České republice?

„No, skoro každý se dostane zpátky do kriminálu, protože tady není ta dostatečná podpora. Vyleze ven, nemá peníze, nemá se kde ubytovat. Nedej bože, když je zima, nemá jídlo nezbyvá mu nic jiného, než jít krást. A udělat ty prachy nějakým jiným způsobem. To si myslím, že je problém a největší důvod recidivy.“

11) Znáš nějaké organizace, které osobám po propuštění pomáhají? Byl jsi jejich součástí?

„Jo, jak už jsem říkal pracuju s jednou organizací, která jezdí i do vězení. Pomáhají mi hodně, nebo když potřebuju pokecat, tak se s nima potkám. Jmenuje se to Sananim.“

12) Kde jsi hledal psychickou i materiální oporu po odchodu z vězení?

„Tak nejvíc v té materiální podpoře od rodiny. A i ta psychická. Oni za mnou jezdili do vězení na návštěvy. A nevykašlali se na mě. Prostě zůstali se mnou a dali mi tak nějak

poslední šanci, tak doufám, že to nezkazím. Pokud chybí podpora od rodiny tak je to hodně špatný.“

13) Dokážeš jednoduše říct (jedním slovem) co/jak jsi se cítil po propuštění z vězení?

„Na jednu stranu jsem byl rád, na druhou stranu jsem věděl, že čelit realitě bude fakt těžký. Vězení je taková bublina a byl jsem tam v podstatě separovaný o světa venku.“

Příloha 13 Přepis strukturovaného rozhovoru č. 6

Josef, 54 let;

Josefe, děkuji za tvůj čas, který věnuješ rozhovoru do mé bakalářské práce. Ráda bych se tě zeptala na několik otázek, které souvisí s tímto tématem. Mohl bys mi říct několika slovy něco o sobě? Dále jestli souhlasíš s tím, že rozhovor nahraji pro zhotovení přepisu. Rozhovor je anonymní.

„Rád pomůžu a se vším souhlasím. Už to stojí za nic, je mi 54 let. Jsem vyučený zedník. Ve výkonu trestu jsem byl 4 roky a naštěstí pouze jednou.“

1) Absolvoval jsi nějaké vzdělávací, zájmové aktivity v průběhu výkonu trestu odnětí svobody? Jestli ano, jaké?

„Účastnil jsem se pár zájmových aktivit, hlavně sledování televize, ale také sportovní aktivity, jako třeba fotbal. Vzdělávacích aktivit jsem se moc neúčastnil, stačí mi můj výučák. Bylo to fajn zpestření pobytu ve vězení, jinak bych se unudil asi.“

2) Absolvoval jsi nějaký rekvalifikační kurz, jaký?

„Neabsolvoval.“

3) Pracoval jsi v průběhu výkonu trestu odnětí svobody? Na jaké pozici?

„Nějakou dobu jsem pracoval a vypomáhal s likvidací odpadů. Docela jsem se hýbal, to bylo příjemný. Jen ty peníze za to byli tak mizerný, že jsem si nic nenašetřil. Byl jsem rád, že to zaplatilo poplatky vězení.“

Využíváš dovednosti z této oblasti i v běžném životě?

„Nevyužívám, jediné, v čem mi to pomohlo, že jsem tolik nevypadl z nějaké rutiny nebo řádu“

4) Kde v současné době pracuješ, pokud pracuješ?

„Pracuji jako skladník v jedné skladové hale. Sice mě to moc nebaví, ale za něco existovat musím. A mám tam svůj klid.“

5) Bylo pro tebe snadné získat toto zaměstnání? Jaká byla největší překážka, které jsi musel čelit?

„Obtížný bylo najít zaměstnavatele, kterému by nevadil můj rejstřík, samotný přijetí na tu pozici těžký nebylo. Největší překážkou bylo najít firmu, kde by se pro mě našlo místo s nějakajma slušnejma podmínkama.“

6) Dokážeš popsat v jaké finanční situaci se osoby, které byly ve výkonu trestu nacházejí? Zda je případný výdělek z činnosti ve vězení dostačující pro úspěšný “nový začátek“?

„Určitě ne, mzdy za práci ve vězení nejsou vysoký. Je nutný mít buď podporu rodiny a kamarádů, nebo mít štěstí na nějakýho známýho co tě zaměstná. Něco našetřeného jsem měl, ale nebylo to moc, abych se mohl naplno postavit na vlastní nohy. Pomohla mi moje matka, u které jsem se mohl po propuštění ubytovat. Už je stará, takže já pomáhám jí a ona zase mě.“

7) Jak trávíš volný čas po návratu z vězení?

„Chodím do zaměstnání a snažím se opět nějak fungovat. Baví mě fotbal, tak se občas zajdu podívat na Slavii.“

8) Co považuješ za hlavní problém spojený se začleňováním osob s trestní minulostí do společnosti?

„Předsudky o tom, že všichni z nás musí být šílení vrazi, nebo špatní lidi. Víš, špatný rozhodnutí ze mě nedělají špatnýho člověka. Svůj trest jsem si odpykal. A teď vlastně pykám znovu a pořád s tou nálepkou, co mám na čele.“

9) Půjde ti nynější podpora ze strany státu dostatečná? Jak by mohl stát více pomoci?

„Existuje spousta organizací a spolků, co se snaží pomoci, to je fajn. V poměru lidí, kteří by potřebovali pomoc jejich kapacity podle mne nestačí. Pomoc by měla být více flexibilní, nebo jak bych to měl říct.“

10) Čím je podle tebe způsobena vysoká míra recidivy v České republice?

„I přes všechny programy a odhodlání se do vězení zpátky nedostat je přechod zpátky za zdi vězení těžký. Spousta z nás přijde o svoje kontakty a podporu. Tím spíš, jestli jste seděli delší dobu. Pokud máte dluhy a žádný zázemí, dost často jsou špatnosti jediným řešením, který vidíte.“

11) Znáš nějaké organizace, které osobám po propuštění pomáhají? Byl jsi jejich součástí?

„Společnost Podané ruce o.p.s., párkrát jsem navštívil jejich skupinové sezení a poradenství, měla to být příprava na propuštění z výkonu trestu.“

12) Kde jsi hledal psychickou i materiální oporu po odchodu z vězení?

„Hlavně u své mámy, kam jsem se po propuštění přestěhoval. Kamarádi se mnou většinou už nechtěli být v kontaktu. Psychickou podporou je mi teď i můj nový pes Rocky.“

13) Dokážeš jednoduše říct (jedním slovem) co/jak jsi se cítil po propuštění z vězení?

„Takovej zvláštní pocit úlevy, že už je to za mnou.“

Příloha 14 Přepis strukturovaného rozhovoru č. 7

Kristýna, 45 let;

Kristýno, děkuji za tvůj čas, který věnuješ rozhovoru do mé bakalářské práce. Ráda bych se tě zeptala na několik otázek, které souvisí s tímto tématem. Mohla bys mi říct několika slovy něco o sobě? Dále jestli souhlasíš s tím, že rozhovor nahraji pro zhotovení přepisu. Rozhovor je anonymní.

„Tak, jmenuju se Kristýna, je mi 35 let, byla jsem ve vězení 3 roky. Bylo to už podruhé co jsem tam byla. Doufám, že už se nevrátím. Po základce jsem šla na učnák, tenkrát to byl obor na švadlenu, ale vyhodili mě a moje maminka mě tenkrát donutila jít do práce. Začala jsem dělat kuchařku v jídelně.“

1) Absolvovala jsi nějaké vzdělávací, zájmové aktivity v průběhu výkonu trestu odnětí svobody? Jestli ano, jaké?

„Ano, byla jsem na zájmových aktivitách, převážně na cvičení. Normálně na to čas nemám a nedokopu se a tam ten čas byl. K ničemu to nebylo, jen rychleji utíkal čas.“

2) Absolvovala jsi nějaký rekvalifikační kurz, jaký?

„Nebyla jsem na žádném kurzu. Přišlo mi to zbytečný.“

3) Pracovala jsi v průběhu výkonu trestu odnětí svobody? Na jaké pozici?

„Jo, při výkonu jsem pomáhala v kuchyni. Bylo to jednoduchý. Vařila jsem už před nástupem, takže se ode mě ženský měly co učit.“

Využíváš dovednosti z této oblasti i v běžném životě?

„No, tak byla jsem kuchařka předtím a ve vězení to nebylo nic nového. Aspoň jsem nevypadla ze cviku, ale teď už nevařím, nikdo mě jako kuchařku nechce. To víš, po vězení je to těžký něco sehnat.“

4) Kde v současné době pracuješ, pokud pracuješ?

„V současné době nepracuju. Občas mi kámoška domluví úklid jednoho paneláku a za to dostanu tak 300Kč. Pracovala jsem chvíli na černo v restauraci na myčce, ale pak mě vyhodili a od té doby jsem zapsaná na úřadu práce, ale zatím nemůžeme nic moc najít.“

5) Bylo pro tebe snadné získat toto zaměstnání? Jaká byla největší překážka, které jsi musela čelit?

„Nejdřív jsem jim neřekla, že jsem seděla, ale pak měla přijít kontrola do restaurace a potřebovali, abych podepsala smlouvu. Chtěli po mě i ten výpis, když jsem jim řekla, že jsem seděla, tak mě vyhodili.“

6) Dokážeš popsat v jaké finanční situaci se osoby, které byly ve výkonu trestu nacházejí?

Zda je případný výdělek z činnosti ve vězení dostačující pro úspěšný “nový začátek“?

„Všechno šlo na fet. Když jsem vycházela z vězení, tak jsem si odnášela pár stovek. Pak mi pomohla ségra, se kterou teď žiju. Bylo to pod podmínkou, že se nedotknu. Začala jsem teda chodit do jedné terapeutické komunity a poradenství. Takže teď už žádný

drogy, snažím se sekat latinu. A snažim se peníze nějak plácet se ségrou, ale nebejt jí, tak už asi zase sedim.“

7) Jak trávíš volný čas po návratu z vězení?

„Hodně se starám o mámu, která má teď zdravotní problémy. Snažim se najít si práci, protože už je to hrozný.“

8) Co považuješ za hlavní problém spojený se začleňováním osob s trestní minulostí do společnosti?

„Problém je, že nemáš žádný peníze a častokrát ani kde bydlet. Když si chceš najít práci, tak tě nechtěj, když máš zápis. Asi seženeš práci, kde častokrát z výplaty nedokážeš zaplatit ani nájem. Pak žiješ jak odpadlík a lidi se na tebe koukaj skrz prsty. Vyřešit by se to dalo lepší výplatou ve vězení nebo nějakou pomoc, když si hledáš práci po propuštění.“

9) Přejde ti nynější podpora ze strany státu dostatečná? Jak by mohl stát více pomoci?

„Nepřijde mi dostatečná. Akorát zahodí za lidma klíč, a to je všechno. Pak se diví, že se lidi vracej do vězení, když nemáš práci a peníze.“

10) Čím je podle tebe způsobena vysoká míra recidivy v České republice?

„Hlavně okolnosta, který tě nutí dělat špatný věci. Když jdeš z vězení, tak nemáš nic, tak si potřebuješ najít nějaký peníze, jídlo a tak. Pak tě chytí a jsi v tom zas. Do toho všeho tě potkávaj starý známí a musíš se hodně držet, abys zase nespadla dolů.“

11) Znáš nějaké organizace, které osobám po propuštění pomáhají? Byl jsi jejich součástí?

„Neznám jméno tý organizace, ale když jsem dostala od kurátora kontakt, tak mi řekli, že maj plný kapacity, pak už jsem to nezkoušela. A teď teda chodím do té komunity v Liberci.“

12) Kde jsi hledala psychickou i materiální oporu po odchodu z vězení?

„Tuhle oporu mi poskytla ségra, který jsem musela slíbit, že už budu sekat latinu. Bez ní bych to nezvládla. A při prvním propuštění to nebyl nikdo. Taky jsem dopadla blbě.“

13) Dokážeš jednoduše říct (jedním slovem) co/jak jsi se cítila po propuštění z vězení?
„Poprvé ztracená a podruhé jsem cítila takovej malej závan toho, že to bude dobrý, ale kurde těžký.“

Příloha 15 Přepis strukturovaného rozhovoru č. 8

Ondřej, 47 let;

Ondřeji, děkuji za tvůj čas, který věnuješ rozhovoru do mé bakalářské práce. Ráda bych se zeptala na několik otázek, které souvisí s tímto tématem. Mohl bys mi říct několika slovy něco o sobě? Dále jestli souhlasíš s tím, že rozhovor nahraji pro zhotovení přepisu. Rozhovor je anonymní.

„Ano, s nahráváním souhlasím. Jmenuju se Ondřej, je mi 47 let a bydlím v Praze. Ve vězení sem byl 5 let. Rád řídím, to si fakt užívám. Taky chodím na ryby.“

Řekl bys mi prosím, jaké je tvé nejvyšší dosažené vzdělání a kolikrát jsi byl ve vězení?

„Jo, jasně. Ve vězení jsem byl jen jednou a jsem vyučený truhlář.“

1) Absolvoval jsi nějaké vzdělávací, zájmové aktivity v průběhu výkonu trestu odnětí svobody? Jestli ano, jaké?

„Chodil jsem na angličtinu a do knihovny. Pak jsem dělal kondiční posilování, jinak bych seděl a nic nedělal, jako fyzicky, ale na psychiku to taky pomáhá. Chvilku jsem dělal modelaření, ale to je na mě moc titěrný, tak jsem zůstal u sportu.“

Byly pro tebe tyto aktivity přínosem a myslíš si, že je díky těmto aktivitám snazší zvládat průběh výkonu trestu?

„Snažší to je, zabíjí to nudu a aspoň se člověk soustředí i na něco jinýho, než jen na to že je ve vězení. Hlavně asi ten sport. To jsem byl večer třeba i víc unavenej.“

2) Absolvoval jsi nějaký rekvalifikační kurz, jaký?

„Ne, nic jsem neabsolvoval, jeden výučák mám. To stačí.“

3) Pracoval jsi v průběhu výkonu trestu odnětí svobody? Na jaké pozici?

„Jojo, pomáhal jsem s tříděním nejrůznějšího materiálu.“

Využíváš dovednosti z této oblasti i v běžném životě?

„Vlastně ani ne.“

4) Kde v současné době pracuješ, pokud pracuješ?

„Pracuju u známýho v truhlářský dílně. Jinde jsem zkoušel, ale nic z toho nebylo. Tak mu pomáhám, vozím věci, natírám. Prostě pomocník v dílně.“

5) Bylo pro tebe snadné získat toto zaměstnání? Jaká byla největší překážka, které jsi musel čelit?

„Předtím jsem jezdil s kamionem. Nic jinýho jsem nedělal. K tomu jsem se vrátit nemohl, tak jsem zkusil pár skladů, ale nikde nic. Tak jsem skončil u toho známýho. Je to fajn, oproti kamionu se hejbu, tak aspoň držim fyzičku. Kdybych neměl kde bydlet, nevím co bych dělal. Takhle jsem měl střechu nad hlavou a příjem aspoň jednoho.“

6) Dokážeš popsat v jaké finanční situaci se osoby, které byly ve výkonu trestu nacházejí?

Zda je případný výdělek z činnosti ve vězení dostačující pro úspěšný “nový začátek“?

„Ve fakt špatný. Jako něco si vyděláš. Ale platiš soud, náklady na vězení a nějakou svojí útratu jsem taky měl. To se nasčítá a pak ti nezbude nic moc. Jako nájem a jídlo na měsíc bych tím fakt nezapltil.“

7) Jak trávíš volný čas po návratu z vězení?

„V dílně, docela jsem si zamiloval vůni dřeva a tu pohodu. Nikdo neprudí, mám svůj prostor. A potom s manželkou. A taky rád zajdu na pivko.“

8) Co považuješ za hlavní problém spojený se začleňováním osob s trestní minulostí do společnosti?

„Já zase takový problémy neměl. Měl jsem se kam vrátit a jasně na jízdní řád jsem po těch pěti letech čučel jak z jara a hodně věcí se změnilo, takže jsem byl trochu vyjukanej, ale člověk si zase zvykne.“

9) Přijde ti nynější podpora ze strany státu dostatečná? Jak by mohl stát více pomoci?

„Vím, že lidi mají velký problémy se venku dostat na svoje nohy. Vím, že se hodně lidí do vězení i vracelo, protože je to venku prostě semlelo. Ale já nevyužil žádnou pomoc

od státu, takže ani nevím, jak moc na houby to je. Ale je fakt, že s tou prací to bylo špatný. A celkově běhání po úřadech. Když to někdo nezná, tak je to problém. Úřady jsou pořád papírový, takže pro mě žádná změna.“

10) Čím je podle tebe způsobena vysoká míra recidivy v České republice?

„Každý je strůjcem svého štěstí. A chápu ty, co vylezou a nemaj nic a nikoho, tak jim pak nezbyde nic jinýho než krást. Protože to je vlastně to jediný, co uměj. A v zoufalejch situacích, to asi jinak nejde. Lepší než bejt bezdomovec.“

11) Znáš nějaké organizace, které osobám po propuštění pomáhají? Byl jsi jejich součástí?

„Vím, že nějaký organizace existujou. Ale jak říkám, já se vrátil domů, našťěstí.“

12) Kde jsi hledal psychickou i materiální oporu po odchodu z vězení?

„Čekala na mě doma moje žena v našem bytě, takže i ve vězení jsem se měl fajn. A jsem za to rád. Ona pracovala a nějak ten byt utáhla. A teď už jsme na to zase dva.“

13) Dokážeš jednoduše říct (jediným slovem) co/jak jsi se cítil po propuštění z vězení?

„Konečně.“

Příloha 16 Přepis polostrukturovaného rozhovoru č. 9

Pavel, 30 let;

Pavle, děkuji za tvůj čas, který věnuješ rozhovoru do mé bakalářské práce. Ráda bych se zeptala na několik otázek, které souvisí s tímto tématem. Mohl bys mi říct několika slovy něco o sobě? Dále jestli souhlasíš s tím, že rozhovor nahraji pro zhotovení přepisu. Rozhovor je anonymní.

„S nahráváním souhlasím. Mám jenom základní školu, hned po škole jsem pracoval jako instalatér. To mě teda nikdy nebavilo, a tak jsem nějak začal dělat blbý věci až jsem skončil v kriminále. Ted pracuju v kadeřnictví.“

1) Absolvoval jsi nějaké vzdělávací, zájmové aktivity v průběhu výkonu trestu odnětí svobody? Jestli ano, jaké?

„Za vzdělávací aktivity považuju ten kurz kadeřníka. A zájmový, asi taková chlapská normálka, a to byl sport, občas nějaký pořad v televizi.“

Byly pro tebe tyto aktivity přínosem a myslíš si, že je díky těmto aktivitám snazší zvládat průběh výkonu trestu?

„Snazší to určitě je. A přínos to pro mě mělo. Udělal jsem si ten kurz, takže to teď využívám. Ostatní co nic nedělali to měli asi složitější. Zabíjet nudu jen koukáním na televizi je fakt na hlavu.“

2) Absolvoval jsi nějaký rekvalifikační kurz, jaký?

„Jo, právě proto jsem kadeřník. Udělal jsem si ve vězení kurz na kadeřníka. Původně jsem nic dělat nechtěl, ale když už tam člověk sedí, tak co.“

3) Pracoval jsi v průběhu výkonu trestu odnětí svobody? Na jaké pozici?

„Kompletoval jsem nejrůznější výrobky, ale pak jsem se věnoval tomu kurzu.“

4) Kde v současné době pracuješ, pokud pracuješ?

„V kadeřnictví, chtěl jsem si otevřít svoje, ale to kvůli záznamu nejde. Taky úplně nemám hlavu na papíry a všemožný dokumenty. Jedna známá mi nabídla křeslo u ní v kadeřnictví, takže mám svoje klienty, jsem mezi lidma, povídám si a nenudím se.“

5) Bylo pro tebe snadné získat toto zaměstnání? Jaká byla největší překážka, které jsi musel čelit?

„Já věděl, že nechci dělat co předtím, tak jsem se chvilku potloukal, nevěděl jsem do čeho píchnout, v žádném kadeřnictví mě nechtěli. Jenže pak se naskytlo kadeřnictví, tak to jsem byl šťastnej jak blecha. Bylo to pár měsíců po propuštění.“

6) Dokážeš popsat v jaké finanční situaci se osoby, které byly ve výkonu trestu nacházejí? Zda je případný výdělek z činnosti ve vězení dostačující pro úspěšný “nový začátek“?

„Tomu se nadá říkat ani situace snad. Z toho, co si vyděláte a co vám dají na cestu je fakt směšný. Skončil jsem na ubytovně, než jsem potkal svojí nynější ženu. Ted bydlím s ní, teda

jako spolu. Byl to těžkej začátek. Docela se divím, že to takhle vyšlo. Ani jsem nedoufal, že bych to někdy mohl dělat.“

7) Jak trávíš volný čas po návratu z vězení?

„Jsem se svojí ženou. Nebo jsem v práci.“

8) Co považuješ za hlavní problém spojený se začleňováním osob s trestní minulostí do společnosti?

„Mě štválo to podnikání. Chtěl jsem to kadeřnictví. Ale to nemůžu. Tak pro mě to bylo omezující. Taky když jsi na ubytovně, tak toho moc nezmůžeš. Ale je blbý, když potkáš lidi, který jsi znala předtím, než tě zavřeli. To potom hodně svádí zajet do starejch kolejí.“

9) Přijde ti nyníější podpora ze strany státu dostatečná? Jak by mohl stát více pomoci?

„Jako za mnou byl nějaký kurátor, který mi říkal, co bude až bude. Ale pak je to jiný. Na to vás nikdo nepřipraví. Chápu, že nám stát nemůže vysolit peníze. Ale nějaký pracovní místa, to by bylo fajn.“

10) Čím je podle tebe způsobena vysoká míra recidivy v České republice?

„Jak jsem říkal, když potkáš lidi, který už člověk předtím znal, nebo když nemá peníze a bydlení. To se těch lidí chytne a může skončit klidně na ulici.“

11) Znáš nějaké organizace, které osobám po propuštění pomáhají? Byl jsi jejich součástí?

„Jo, slyšel jsem to centru Rubikon. Ale nechtěl jsem bejt znova pod dohledem, tak jsem se na to vykašlal.“

12) Kde jsi hledal psychickou i materiální oporu po odchodu z vězení?

„Nejdřív jsem byl sám. Rodina mi pomohla finančně, ale kvartýrovat jsem se k nim nechtěl. Pak jsem poznal Lucku a od té doby se mám dobře.“

13) Dokážeš jednoduše říct (jedním slovem) co/jak jsi se cítil po propuštění z vězení?

„Já ti ani nevím, na to už si nevzpomínám. Jako byl jsem rád, ale měl jsem strach.“

Příloha 17 Přepis polostrukturovaného rozhovoru č. 10

Vladimír, 38 let;

Vladimíre, děkuji za tvůj čas, který věnuješ rozhovoru do mé bakalářské práce. Ráda bych se zeptala na několik otázek, které souvisí s tímto tématem. Mohl bys mi říct několika slovy něco o sobě? Dále jestli souhlasíš s tím, že rozhovor nahraji pro zhotovení přepisu. Rozhovor je anonymní.

„Ano, souhlasím. Je mi 35 let. Ve vězení jsem byl dvakrát. Pokaždý na tři roky. Doufám, že už se tam nevrátím (smích). Teď pracuju jako pomocnej kuchař. Nemám děti.“

A řekl bys mi prosím, co jsi vystudoval?

„Jo, to jsem zapomněl. No, mám nedokončenou střední. Takže jen základku.“

1) Absolvoval jsi nějaké vzdělávací, zájmové aktivity v průběhu výkonu trestu odnětí svobody? Jestli ano, jaké?

„Během těch tří let ve vězení jsem se zapojil do několika kurzů. Učil jsem se používat počítače, angličtinu. Myslím si, že tyhle aktivity během tří let ve vězení pomohly, protože jsem se cítil jako bych se učil něco užitečného. Asi, tyhle aktivity jsou hodně důležitý pro lidi jako já, kteří byli věznění, protože nám díky nim rychleji ubíhal čas a měli pocit, že něco děláme.“

2) Absolvoval jsi nějaký rekvalifikační kurz, jaký?

„Ne, nějak mi přišlo, že by se mi ten kurz vlastně ani nehodil do budoucna.“

3) Pracoval jsi v průběhu výkonu trestu odnětí svobody? Na jaké pozici?

„Dělal jsem údržbu a opravoval věci. Aspoň jsem se tak trochu hýbal a měl pocit, že dělám něco užitečného. Něco z toho umim i použít doma, třeba když se mi porouchá kohoutek, tak se to snažím opravit sám, nebo opravuju věci ostatním.“

4) Kde v současné době pracuješ, pokud pracuješ?

„Pracuju jako pomocný kuchař a jsem moc rád, že mám práci. Bylo těžké si něco najít po propuštění, ale naštěstí mě u nás vzali. Baví mě vařit a pracovat s jídlem, a tak mi to tam nevadí.“

5) Bylo pro tebe snadné získat toto zaměstnání? Jaká byla největší překážka, které jsi musel čelit?

„Nebylo to snadný. Při hledání práce jsem narazil na hodně blbostí kvůli mojí minulosti. Hodně firem mě odmítlo jenom proto, že máte záznam. Potom jsem přišel na pohovor, kde se poprvé zajímali hlavně o to, jestli něco umím a nejen o moje problémy.“

6) Dokážeš popsat v jaké finanční situaci se osoby, které byly ve výkonu trestu nacházejí? Zda je případný výdělek z činnosti ve vězení dostačující pro úspěšný “nový začátek“?

„Vím o hodně lidech, co byli ve vězení a mají tyhle problémy. Někteří nemají ani práci a jsou závislí na rodině. Vydělat si peníze ve vězení jde, ale není to moc, člověk se tím neuživí. Já jsem toho moc neušetřil a vyšel jsem z vězení skoro s prázdnýma kapsama.“

7) Jak trávíš volný čas po návratu z vězení?

„Trávím ho s rodinou a kámoši, chodíme do hospody na karty. Někdy si i zahraju fotbal s klukama z místního klubu. Snažím se trávit co nejvíc času venku, nechci se cítit jako v cele. Ale taky si rád odpočinu doma u televize nebo si zahraju nějakou hru na počítači.“

8) Co považuješ za hlavní problém spojený se začleňováním osob s trestní minulostí do společnosti?

„Asi, že lidi mají na nás trestance hned předem názor. A když už jsme venku z vězení, moc už není, co s tím dělat. Máme toho dost za sebou a je těžké začít zase od nuly. Ale myslím si, že by nám mohli dát víc šancí a neuzavírat se před námi, protože když máme práci a když nás berou lidi jako normální lidi, tak jsme schopný se přizpůsobit a fungovat v normálním životě.“

9) Přijde ti nynější podpora ze strany státu dostatečná? Jak by mohl stát více pomoci?

„No víš, to se trochu těžko posuzuje, když jsem byl ve vězení, tak jsem z toho nic neměl. Ale asi by mohli víc pomoci s tím, aby se nám tady na svobodě líp žilo. Třeba nám pomoci najít práci, nebo nějaký byt. To jsou podle mě ty největší problémy.“

10) Čím je podle tebe způsobena vysoká míra recidivy v České republice?

„Myslím, že je to hlavně tím, že se nám po propuštění nechce vracet do starých kolejí a že se chceme změnit. Pak jsou tu ale ty věci, jako třeba hledání práce, nebo bydlení, a to může hodně odradit a táhne to zpátky tam, odkud jsme přišli.“

11) Znáš nějaké organizace, které osobám po propuštění pomáhají? Byl jsi jejich součástí?

„O některých jsem slyšel, ale nikdy jsem nebyl.“

12) Kde jsi hledal psychickou i materiální oporu po odchodu z vězení?

„Od začátku jsem se setkával s kámošema v hospodě. Chvilu mi trvalo, než jsem se zpátky přenastavil na normální život. Taky jsem chodil hrát fotbal s dalšíma chlapama z okolí, to mi taky hodně pomohlo. A samozřejmě rodina a blízcí.“

13) Dokážeš jednoduše říct (jedním slovem) co/jak jsi se cítil po propuštění z vězení?

„Svoboda“